

Літаратура і Мастацтва

ВЫДАЕЦЦА
3 1932 г.

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАУЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕНІКАЎ БССР

№ 42 [2776]

Пятніца, 17 кастрычніка 1975 г.

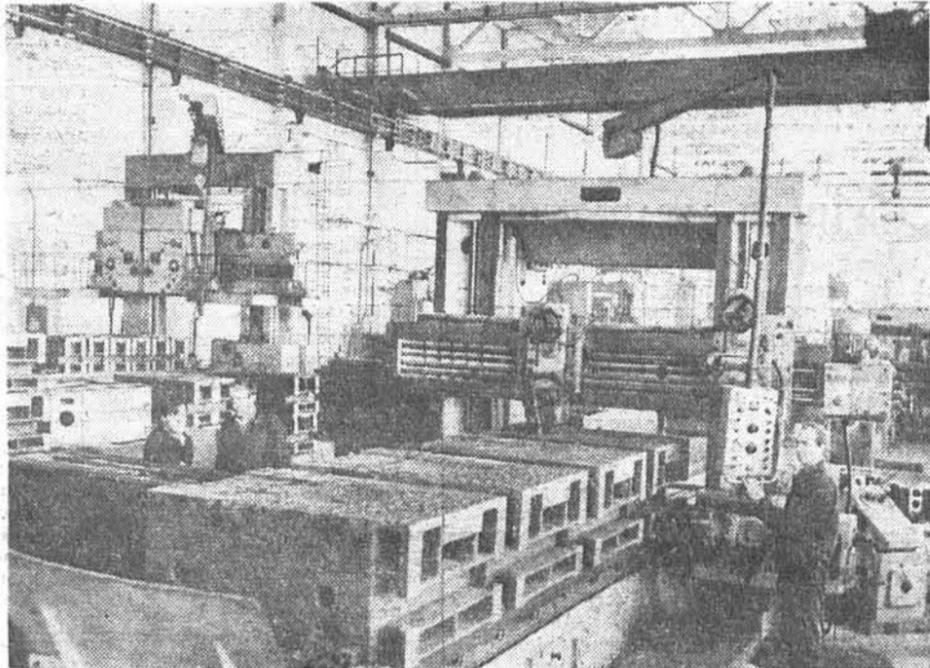
Цана 8 кап.

ПРАЦОУНЫЯ САВЕЦКАГА САЮЗА! ШЫРЭЙ РАЗГОРТВАЙЦЕ УСЕНАРОДНАЕ САЦЫЯЛІСТЫЧНАЕ СПАБОРНІЦТВА ЗА ДАСТОЙНУЮ СУСТРЭЧУ XXV З'ЕЗДА КПСС! ЗМАГАЙЦЕСЯ ЗА ДАТЭРМІНОВАЕ ВЫКАНАННЕ ПЛАНА 1975 ГОДА І ПАСПЯХОВАЕ ЗАВЯРШЭННЕ ДЗЕВЯТАЙ ПЯЦІГОДКІ!

(З Заклікаў ЦК КПСС да 58-й гадавіны Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

Інжынер-тэхнолаг аддзела галоўнага тэхнолага завода камсамолка Галіна Чапеліна.

У цэxu апрацоўкі буйных корпусных дэталей Баранавіцкага завода аўтаматычных ліній.

УПЭЎНЕННЫ СТАРТ

Першыя трыццаць агрэгатных станкоў, якія сабраны ў Баранавічах, адпраўлены заказчыкам — заводам сельскагаспадарчага машынабудавання Алтая, Краснадарскага края і Варонежа. Новае прадпрыемства набірае тэмпы. Сваім нараджэннем абавязана яно Дырэктывам XXIV з'езда КПСС — «...пабудаваць і ўвесці ў дзеянне Баранавіцкі завод аўтаматычных ліній».

Планы партыі ўвасоблены ў жыццё. На ўскраіне Баранавіч вырас яшчэ адзін

гігант беларускага станкабудавання. Ужо сёлета ён выпусціць 100 агрэгатных станкоў і вялікую колькасць розных вузлоў у ім. А калі выйдзе на праектную магутнасць, завод будзе даваць штогод тысячы агрэгатных станкоў і 35 аўтаматычных ліній, пры тым не сёрыяных. Кожны станок, кожная аўтаматычная лінія будуць выконвацца па спецыяльных заказах спажыўцоў.

(Працяг на стар. 3).

Перадавал брыгада цэха буйных корпусных дэталей. Злева направа — фрэзероўшчык Генадзь Рыбак, кранаўшчык Павел Нарэйчык, зменны майстар Уладзімір Вашкевіч, расточнікі Канстанцін Гурын, Ягор Цудзікаў, Уладзімір Краўчэня і фрэзероўшчык Аляксей Палішчун. Фота Э. КАВЯКА. (БЕЛТА).

СЕМІНАР ДЛЯ ТВОРЧАЙ ІНТЭЛІГЕНЦЫ

У Мінскім абкоме КПБ праведзены першыя заняткі па праграме новага навуцальнага года ў пастаянна дзеючым семінары для творчай інтэлігенцыі: «Ленінская тэарэтычная спадчына і праблемы эстэтычнага выхавання працоўных у сучасных умовах». Загадчык аддзела культуры абкома КП Беларусі, кіраўнік семінара А. Стрыжэвіч ва ўступным слове падвёў вынікі мінулага навуцальнага года і азнаёміў з планам работы семінара ў гэтым годзе.

Было адзначана, што тэарэтычная вучоба дапаўнялася работай па далейшаму ўмацаванню сувязей творчай інтэлігенцыі з працоўнымі калектывамі ў прамысловасці і сельскай гаспадарцы, практычным удзелам у праграмах розных атрадаў творчай інтэлігенцыі ў ідэа-эстэтычным выхаванні працоўных вобласці. У прыватнасці, слухачы семінара павявалі ў аўтамабілебудаўнікоў Жодзіна, на Мінскім вытворчым аб'яднанні па птушкаводству, на прадпрыемствах г. Маладзечна. Калектывы шэрагу творчых арганізацый і

прамысловых, сельскагаспадарчых прадпрыемстваў трымалі ўзаемную справядачу аб праблемах і праблемах у сваёй рабоце. Актыўны ўдзел у гэтых сустрэчах прынялі Саюз пісьменнікаў БССР, кінастудыя «Беларусьфільм», Саюз кінематаграфістаў БССР, Белдзяржкансерваторыя імя А. В. Луначарскага і іншыя.

У новым навуцальным годзе будзе працягвацца работа семінара ў тым жа кірунку. Мяркуюцца правядзенне семінарскіх заняткаў і заключнай навукова-практычнай канферэнцыі.

Затым перад слухачамі семінара з лекцыяй «Развіццё сацыялізм і праблемы эстэтычнай культуры» выступіў дацэнт кафедры марксісцка-ленінскай філасофіі Беларускага політэхнічнага інстытута, кандыдат філасофскіх навук В. Салееў.

Праблемам барацьбы ідэй у сучасным буржуазным мастацтве прысвяціў сваю лекцыю загадчык сектара Інстытута міжнароднага рабочага руху Акадэміі навук СССР, кандыдат юрыдычных навук В. Вульф.

Работа семінара працягвалася ў саўгасе імя Ульянава Мінскага раёна. У Доме жывёлаводства дырэктар саўгаса І. Карсакоў і сакратар парткома Л. Грынкевіч расказалі аб развіцці і дасягненнях гаспадаркі, аб маштабах, асноўных вытворчых характарыстыках і ролі новага свінаводчага комплексу ў развіцці жывёлагадоўлі вобласці, аб умовах працы і побыту жывёлаводаў, іх працоўных дасягненнях і планах па дастойнай сустрэчы XXV з'езда КПСС. Таксама быў арганізаваны паказ тэхналогіі адкорму свіней па прамысловому тэлебачанню.

Затым адбылася сустрэча рабочых саўгаса з калектывам тэатра музычнай камедыі. З расказам аб творчай і шэфскай дзейнасці тэатра выступіў яго дырэктар М. Колас. У заключэнне для ўдзельнікаў урачыстага сходу рабочых саўгаса, прысвечанага Дню работніка сельскай гаспадаркі, быў дадзены канцэрт сіламі артыстаў тэатра. У канцэрте прынялі ўдзел заслужаныя артысты БССР Н. Гайда, В. Фаменка, В. Шаўкалюк, вядучыя салісты балета.

П. САКОВІЧ.

Удзельнікі вэкальнага ансамбля «Рамантыкі» школы № 22 горада Мінска.

Фота Ул. КРУКА.

У САЮЗЕ ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

З ПОЗІРКАМ У ЗАЎТРА

Адбылося чарговае пасяджэнне бюро секцыі дзіцячай літаратуры. На ім зацверджаны план работы. Намечана правесці сход, на якім будуць абмеркаваныя кнігі для дашкольнай і школьнай дзіцячы. З дакладам выступіць Марына Барсток.

Сумесна з камісіяй па нарысу і публіцытэцы ў Навукова-даследчым інстытуце педагогікі Міністэрства асветы БССР будуць абмеркаваны артыкулы

Васіля Вітні па тэмы выхавання.

Адбудуцца таксама сходы «Жыццё школы і піянерскай арганізацыі ў творах беларускіх дзіцячых пісьменнікаў», «Якасць перакладаў на беларускую мову кніг для дзяцей». Будуць запрошаны пастаўнікі, бібліятэкары, піянерважаты, работнікі Міністэрства асветы БССР.

На пасяджэнні выступіла рэдактар газеты «Піянер Беларусі»

І. Угальнік. Яна расказала аб цікавай ініцыятыве. Пад рубрыкай «Сустрэча праз трыццаць гадоў» на старонках выдання выступаюць аўтары кнігі «Ніколі не забудзем». Вырашана, што пісьменнікі дапамогуць рэдакцыі ў напісанні нарысаў аб аўтарах гэтай зборнікі.

На пасяджэнні выступілі П. Кавалёў, Э. Агняцвет, М. Гамолка, Г. Васілеўская, В. Казько.

ГОСЦІ - З БРАТНЯЙ

РЭСПУБЛІКІ

Тэатральны калектыв краіны частая госці працоўных Наваполацка. Нядаўна тут з вялікім поспехам прайшлі гастролі Рыжскага дзяржаўнага тэатра рускай драмы. Артысты з братаў рэспублікі пазнаёмілі наваполацкіх з камедыяй М. Рошчына «Муж і жонка здымуць пакой». У пастаўцы рэжысёра Л. Вяляўскага.

Гледачы з цікавасцю сустралі спектакль, які расказвае пра каханне, зусімі яго цяжкасцямі і выпрабаваннямі, пра пачатак самастойнага жыцця маладой сям'і.

Для маленькіх жыхароў горада труп падрыхтавала музычную казку «Брэменскія музыканты» паводле вядомай казкі братаў Грым.

БЕЛТА.

Ул. АРЛОУ.

ДНІ САВЕЦКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

У Азербайджане праходзілі Дні савецкай літаратуры, у якіх удзельнічалі прадстаўнікі амаль усіх брацкіх літаратур шматнацыянальнай Краіны Саветаў, госці з Балгарыі, Венгрыі, ГДР, Кубы, Манголіі, Польшчы, Чэхаславакіі, Румыніі, Партугаліі, Францыі, Японіі.

На свяце была пісьменніцкая дэлегацыя і лашай рэспублікі ў складзе старшыні праўлення СП БССР Максіма Танка, паэтаў Ва-

сіля Зуёнка і Рыгора Барадуліна.

Урачыстае адкрыццё Дзён адбылося ў Палацы імя У. І. Леніна 2 кастрычніка, на ім сярод іншых прамоўцаў выступіў і Максім Танк. Тэкст яго прамовы надрукавала рэспубліканская газета «Вакінінскі рабочы».

Удзельнікі свята сустракаліся з рабочымі і калгаснікамі, павявалі на новабудуемых Савецкага Азербайджана, пазнаёміліся з жыццём нафтавікоў.

Філіял бібліятэкі

Работнікі бібліятэкі Палаца культуры Мінскага аўтамабільнага завода робяць усё магчымае, каб наблізіць кнігу да чытача. З гэтай мэтай ствараюцца філіялы. Да-

гэтуль яны працавалі ў цэлу лесавозаў і ў маладзёжных інтэрнатах. Нядаўна адкрыты новы філіял у мікрараёне «Чыжоўка-3». У ім больш як шэсць тысяч кніг.

ТАВАРЫШ КНІГА

Адбыўся III пленум Мінскага абласнога аддзялення аб'яднанай таварыства аматараў кнігі, якому нядаўна споўнілася адзін год. Асноўнае пытанне, што было абмеркавана — «Завяршэнне перыяду ста-

наўлення і задачы кнігалюбы вобласці ў сувязі з падрыхтоўкай да XXV з'езда КПСС».

Са справядачым дакладам выступіў старшыня праўлення абласнога аддзялення таварыства Г. Уласаў.

ВІНШУЕМ З УЗНАГАРОДАЙ!

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за вялікую і плённую работу па развіццю бібліятэчнай справы, актыўны ўдзел у камуністычным выхаванні насельніцтва і ў сувязі з 50-годдзем з дня заснавання Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна ганарованая Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

Указам Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР за шматгадовую плённую работу па прапагандзе кнігі, актыўны ўдзел у камуністычным выхаванні насельніцтва і ў сувязі з 50-годдзем з дня заснавання Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагароджаны Лідзія Цярэціцкая БЯЗУБІК — загадчыца аддзела Беларускай і краязнаўчай літаратуры, Уладзімір Іванавіч ВАНЦЕЕВ — дырэктар бібліятэкі, Лідзія Антонаўна ПЯРЛОВА — старшы бібліаграф.

Граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР узнагароджаны Вера Пайлаўна АСТРЭЙКА — загадчыца аддзела камплектавання і апрацоўкі, Ніна Міхайлаўна СКРЫПЕЦ — старшы бібліятэкар, Муся Залманаўна ШАЙКЕВІЧ — загадчыца абанемента.

У Мінск 16 кастрычніка прыбыла вялікая група літаратараў з зарубажных краін — удзельнікаў Міжнароднага сімпозіума «Гістарычны вопыт другой сусветнай вайны і адказнасць пісьменніка за лёс свайго народа і чалавечства ва ўмовах разардкі міжнароднай напружанасці», які будзе праходзіць у Маскве 23—24 кастрычніка.

Госці наведалі памятныя мясціны горада-героя, пазнаёміліся з рэліквіямі Дома-музея і з'езда РСДРП і Беларускага дзяржаўнага музея гісторыі Вялікай Айчыннай вайны, аглядалі экспазіцыю Літаратурнага музея Я. Коласа.

У гутарцы з карэспандэнтам БЕЛТА адзін з буйнейшых арабскіх паэтаў, старшыня Саюза літаратараў Ірака, лаўрэат Афр-Азіяцкай прэміі «Лотас», аўтар сусветна вядомых пэм аб мужнасці абаронцаў Сталінграда і Севастопаля Му-

ЗАРУБЕЖНЫЯ ПІСЬМЕННІКІ У МІНСКУ

хамед Мехдзі Аль-Джавахіры сказаў:

— Мы шчыра ўдзячныя арганізатарам сімпозіума за тое, што яшчэ да дыскусій яны далі нам магчымасць пакланіцца часціцы вашай вялікай Радзімы — свячэннай зямлі Беларусі, шчодро палітай крывёй лепшых яе сыноў і дочак. Праязджаючы па гэтай зямлі, мы бачылі манументы і абеліскі, мы бачылі зарубцаваныя, але жывучыя ў сэрцах людзей раны, якія рассяяла па ёй вайна. Сумленне паэта, гонар і розум грамадзяніна не дазваляць любому з нас маўчаць. Я упэўнен, што ўсё ўбачанае і перажытае тут, будзе перададзена ў новых творах. Мы, пісьменнікі, зробім усё, каб нідзе і ніколі не паўтары-

ліся крывавае жахі мінулай вайны.

Найпершы абавязак пісьменніка — увесць свой талент, усе свае сілы, аддаць барацьбе за мір, за чыстае неба над планетай, за шчасце будучых пакаленняў, — падкрэсліў вядомы балгарскі літаратар, сакратар партыйнай арганізацыі Саюза пісьменнікаў Балгарыі Іван Аржэнцінскі. — Выкананню гэтага высокага абавязку мы вучымся ў савецкіх паэтаў і празаікаў. Іх кнігі гэтак жа папулярныя ў нашай краіне, як і творы на вядомыя тэмы балгарскіх пісьменнікаў. Раманы К. Сіманова, Ю. Бондарова, Б. Палявога, апавесці В. Бывава, пэзмы А. Твардоўскага і многіх іншых вядомых савецкіх аўтараў сталі настольнымі кнігамі кожнага балгарына.

Праграма знаходжання ў Беларусі зарубажных літаратараў прадугледжвае наведанне, акрамя Мінска, гарадоў Жодзіна і Брэста.

МУЗЫЧНЫЯ НАВІНЫ

ЛЕКТОРЫЙ У ВЁСЦЫ

Міжнародны дзень музыкі Саюз кампазітараў Беларусі адзначыў шэрагам цікавых музычных мерапрыемстваў. У вёсцы Навадвэржаны на Стаўбцоўшчыне адбылося адкрыццё музычнага лекторыя. У Доме культуры сабраліся працаўнікі палёў, удзельнікі мастац-

най самадзейнасці, сельская інтэлігенцыя. На адкрыцці лекторыя прысутнічалі кампазітар народны артыст БССР Ю. Семіянін і аднасны сакратар Саюза кампазітараў БССР В. Сіско. У канцэрце прынялі ўдзел інструментальны ансамбль Беларускага тэлебачання і

радыё пад кіраўніцтвам Л. Смялюнскага, салісты заслужаных артысты БССР Т. Раеўская і Ю. Смірноў, Г. Рэзько і А. Падгайска.

Заняткі музычнага лекторыя ў Навадвэржанах будуць праходзіць адзін раз у квартал. У іх прымуць удзел беларускія кампазітары і музыкантаўцы, выканаўцы.

У Міжнародны дзень музыкі і кастрычніка Саюз кампазітараў БССР адкрыў музычны клуб для дзяцей у Доме куль-

туры Мінскага завода будаўнічых матэрыялаў. Адкрыла клуб старшыня камісіі па музыцы для дзяцей і юнацтва Саюза кампазітараў БССР музыкантаўца К. Сцяпанавіч. У першым пасяджэнні прыняў таксама ўдзел кампазітар заслужаны дзеяч мастацтваў БССР Г. Вагнер. У канцэрце, які адбыўся ў заключэнне, выступілі народная артыстка БССР Т. Шымко, заслужаны артыст БССР В. Пойшчалеў, цымбаліст Я. Гладкоў.

ТВОРЧАЯ ДРУЖБА

Вясной гэтага года дзве творчыя арганізацыі — Саюз кампазітараў Беларусі і Літвы заключылі дагавор аб творчай садружнасці на 1975—1977 гады. У дагаворы прадугледжваецца наладжванне творчых кантактаў, у прыватнасці, правядзенне аб'яднаных пленумаў Саюзаў кампазітараў у Мінску і Вільнюсе, рэгулярны абмен канцэртамі і запісамі новых твораў, іх су-

меснае абмеркаванне; намечана правесці аб'яднаны сход музыкантаў секцыі Саюзаў кампазітараў Беларусі і Літвы. Днямі ў Саюз кампазітараў БССР быў арганізаваны вечар памяці М. К. Чурлёніса, прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння выдатнага літоўскага кампазітара і мастана. Пазнаёміцца з творчасцю класіка літоўскай музыкі прыйшлі беларускія кампазітары і

музыкантаўцы, выкладчыкі і студэнты музычных навуцальных устаноў, музыканты, аматары музыкі.

Аб творчасці М. К. Чурлёніса расказаў прысутным літоўскі музыкантаўца, кандыдат мастацтвазнаўства Г. Бруверыс. У канцэрце прынялі ўдзел літоўскія і беларускія выканаўцы. Прагучалі творы М. К. Чурлёніса для фартэпіяна, сяміна, вялянцэля, струннага квартэта. Іх выканалі музыканты Літвы — лаўрэат міжрэспубліканскага конкурсу імя

Чурлёніса піяністка А. Рошчэнайтэ, лаўрэат міжнароднага конкурсу Вільнюскага квартэта ў складзе А. Вайнюнайтэ, П. Кунца, Д. Катнуса, А. Васіляўскаса.

Камерныя творы літоўскага кампазітара прагучалі ў выкананні беларускіх музыкантаў заслужанага артыста БССР Г. Клячко, лаўрэата міжрэспубліканскага конкурсу А. Рабіновіч, Л. Тэр-Мінася, Л. Малышвай, А. Алоўнікава. Гасцям з Літвы былі ўручаны памятныя сувеніры, А. РАКАВА.

АСНОВА ПОСПЕХУ

На пытанні карэспандэнта «Літаратуры і мастацтва» адказвае другі сакратар Маладзечанскага гаркома КПБ Л. П. ЛЫКАВА

У НАШЫМ сацыялістычным грамадстве, дзе створаны ўсе ўмовы для гарманічнага развіцця асобы, тысячы і тысячы людзей у вольны ад работы час спяшаюцца ў клубы і палаты культуры. Аднаго вабіць харошая песня, другога — вясёлы танец, трэці з хваляваннем становіцца за мальбэрт. Няхай не ўсім выпадае дабіцца высокіх мастацкіх узораў, але сам занятак дае вялікую эстэтычную асалоду, прыносіць радасць, узбагачае духоўна.

Менавіта гэтая думка і з'явілася пралагам нашай гаворкі з другім сакратаром Маладзечанскага гаркома КПБ Лідзіяй Піліпаўнай Лыкавай.

— Масавасць — вось што здаецца нам галоўным у развіцці мастацкай самадзейнасці, — гаворыць Лідзія Піліпаўна. — Цяпер, напярэддні вялікай падзеі ў нашым жыцці — XXV з'езд КПСС, савецкія людзі падушмоўваюць зробленае за перыяд, што прайшоў з мінулага з'езда. Сёння ў Маладзечна ў розных відах мастацкай самадзейнасці ўдзельнічае больш як тры тысячы чалавек — на тысячу болей, чым некалькі гадоў назад. Гэта сведчыць аб пэўных станоўчых зрухах у культурным жыцці горада.

Карэспандэнт:

— Для гэтага спатрэбіліся, відаць, пэўныя арганізацыйныя захады?

Л. П. Лыкава:

— Ніякая справа не церпіць самацёку. Скажам, на такіх буйных прадпрыемствах горада, як завод паўправадні-

ковых вентыляў, філіяле Мінскага швейнага аб'яднання «Камсамолка», заводзе металаканструкцый і некаторых іншых грамадскіх арганізацый пастараліся, каб мастацкая самадзейнасць была ў кожным цэху. Няхай нават невялікая, усяго восемдзесяць чалавек. Здольныя людзі ёсць усюды, галоўнае — зацікавіць, захаваць іх. Я маю на ўвазе, вядома, не матэрыяльны бок. Тут дзейнічае, як і ў вытворчых справах, прынцып сацыялістычнага спаборніцтва. Раз у год на прадпрыемствах праводзяцца агляды мастацкай самадзейнасці. Спачатку цэхавыя. Потым заводскія і, нарэшце, агульнагародскія. У нас устаноўлены пераходны прызы лепшаму калектыву па розных жанрах. Пераможцы, акрамя гэтага, узнагароджваюцца граматамі, каштоўнымі падарункамі.

На апошнім аглядзе нас вельмі парадаваў калектыв мастацкай самадзейнасці завода металаканструкцый. Выдатна выступілі і танцоры, і вакальная група, і драматычны калектыв, і асабліва, агітбрыгада «Святло». Яе тэатрызаванае прадстаўленне адрознівалася зладзённасцю, высокім ідэйным напам'яненнем, мастацкасцю. Агітбрыгада заслужана заваявала першае месца.

Або ўзяць вакальна-інструментальны ансамбль «Алешнішка» на швейнай фабрыцы. Тут працуюць пераважна дзяўчаты. Спяваць, тацтваць — гэта, як кажуць, іх стыхія. Але каму акампаніраваць? Баян, гітара, кантрабас чамусьці пакуль што лічацца звычайна «мужчынскімі» інструментамі. І вось дзяўчаты вырашылі навучыцца іграць. І навучыліся. Дасталі апаратуру, самі пашылі касцюмы. Цяпер гэты ан-

самбль адзін з самых папулярных у горадзе.

Хочацца расказаць і пра наш гарадскі клуб народнай творчасці, які аб'ядноўвае 44 чалавекі — рэзчыкаў па дрэву, жывапісцаў, чаканшчыкаў, майстроў па ткацтву, вырабаў з ільну. Кіруе клубам член Саюза мастакоў БССР Ядвіга Іосіфаўна Радзьялоўская. Кожны год клуб наладжвае выстаўкі работ. Некаторыя з іх набылі вядомасць далёка за межамі горада. Напрыклад, вырабы з ільну, лялькі вядомай нашай майстрыхі Зінаіды Сяргееўны Ляўчэня экспанаваліся ў Маскве на ВДНГ.

У горадзе працуе таксама студыя вывучэнчага і дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва з трохгадовым тэрмінам навучання. Узначальвае студыю член Саюза мастакоў Канстанцін Іванавіч Харашэвіч.

Карэспандэнт:

— Лідзія Піліпаўна, мастацкая самадзейнасць паспяхова развіваецца на тых прадпрыемствах, кіраўнікі якіх любяць мастацтва, дапамагаюць самадзейным артыстам. Ці не так?

Л. П. Лыкава:

— Справядліва думка. Адзначу з радасцю, што кіраўнікам большасці прадпрыемстваў прэтэнзій у гэтай

справе прад'явіць нельга.

Скажам, дырэктар завода паўправадніковых вентыляў, Міхал Дамітрыевіч Каблічкі, нягледзячы на вялікую занятасць, заўсёды знойдзе час пацікавіцца мастацкай самадзейнасцю. Завод адносна новы, але тут ёсць ужо некалькі цікавых мастацкіх калектываў, якія заваявалі прызавыя месцы на гарадскім і абласным аглядах. Калі вырашаецца месца таго ці іншага цэха ў сацыялістычным спаборніцтве, дык улічваецца і тое, як там абстаіць справа з мастацкай самадзейнасцю.

Шмат дапамагае самадзейнасці генеральны дырэктар мэблевага вытворчага аб'яднання Георгій Іванавіч Ліпаўна, дырэктар фабрыкі мастацкіх вырабаў Клара Лявонцьеўна Філіпава, дырэктар станкабудаўнічага завода Мікалай Якаўлевіч Гурьновіч і іншыя.

Карэспандэнт:

— Звычайна, калі заходзіць гаворка пра развіццё мастацкай самадзейнасці, абавязкова пачуць скаргі на недахоп кваліфікаваных кіраўнікоў:

Л. П. Лыкава:

— Так, гэта сапраўды вузлае месца. Мы робім усё, каб зберагчы, падтрымаць добрыя кадры. Хто не ведае Іосіфа Фаміча Сушко, засна-

вальніка і пязменнага кіраўніка народнага ансамбля песні і танца гарадскога Дома культуры. Я наўмысна не расказваю пра гэты ансамбль, бо пра яго шмат пісалася. Ён і лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, і атрымаў залаты медаль на дзесятым Міжнародным фальклорным фестывалі ў Балгарыі, і ўдзельнічаў у дэкадах беларускага мастацтва ў Літве і на Украіне. Дык вось мы прынялі рашэнне занесці прозвішча І. Сушко на гарадскую Дошу гонару.

Шмат робіць для развіцця гарадской самадзейнасці балетмайстар Валерыя Леанідавіч Мельніцкі. Гэта, так сказаць, наш залаты фонд.

У нас існуюць розныя формы навучання, павышэння кваліфікацыі кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці. Створаны ўніверсітэт клубнага актывіста, дзейнічаюць розныя семінары па жанрах. Ну і імкнёмся пасылаць людзей на вучобу. Так, сёлета на нашай рэкамендацыі два чалавекі паступілі ў новы Беларускі інстытут культуры, пяцёра — у Мінскае культасветвучылішча.

Наперадзе ў нас шмат работ. Але, галоўнае, ёсць у людзей нястрымная цяга да мастацтва, да цудоўнага, а гэта самае неабходнае, гэта зарука поспеху.

СРОДКАМІ ФОТАМАСТАЦТВА

«Пяцігодцы — ударны фініш XXV з'езду КПСС — дастойную сустрэчу» — пад такім дэвізам працуе сёння моладзь Прыдзвінскага краю пад выкананнем планаў дзев'яці пяцігодкі.

Больш чым 5 тысяч юнакоў і дзяўчат, 56 камсамольска-маладзёжных калектываў датэрмінова выканалі свае сацыялістычныя абавязальствы і працуюць у лін 10-й пяцігодкі.

Пра гэтыя і многія іншыя дасягненні ў працы, адукацыі, мастацтве і спорце расказвае вялікая фотавыстаўка, арганізаваная ў выставачнай зале абласнога цэнтара.

Тут жа буйным планам фотартрэты маладых гвардзейцаў пяцігодкі і маляўнічы стэнд «Балгарская моладзь — XI з'езд КПСС».

С. РОДЗІН.

Пасляхова выступаў Маладзечанскі народны ансамбль песні і танца ў час Дзён літаратуры і мастацтва БССР на Украіне. Фота Ул. КРУКА.

УПЭЎНЕННЫ СТАРТ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1.)

Адметна і тое, што вытворчасць баранавіцкіх аўтаматычных ліній прадугледжана з праграмным кіраваннем. Яны будуць працаваць па раней распрацаванай праграме, заданай агрэгату з дэпамай перфаленты. Рабочы толькі запусціць нарыхтоўку ў лінію і ўключыць аўтаматычны прыбор. Аўтаматыка падасць каманду лініі аб усіх дадзеных дэталі, аб неабходных аперацыях для яе вырабу і ўжо гатовую дэталю пашле на зборачны канв'ер.

Такім чынам, прадукцыя баранавіцкага завода прызнава садзейнічаць росту аўтаматызацыі вытворчасці ў машынабудаванні, а, значыцца, і павышэнню прадукцыйнасці працы.

Каб выпускаць такія складаныя агрэгаты, завод абсталяваецца па апошняму слову тэхнікі. На ім запланавана на-

вейшая тэхналогія. Сотні такарных, фрэзерных, шліфавальных паўаўтаматычных, універсальных машын, дзесяці станкоў з праграмным кіраваннем будуць працаваць у цэхах новага прадпрыемства. Узяць, да прыкладу, станкі, якія прадназначаны для апрацоўкі корпусных дэталей. Іх даўжыня — дваццаць метраў, вышыня — у два этажы. Кожную такую машыну абслугоўвае высокакваліфікаваны аператар і група наладчыкаў.

Асабліва сцю новага прадпрыемства з'яўляецца і тое, што ўся яго вытворчасць групуецца пад адным дахам. Гэта дае магчымасць аўтаматызаваць не толькі асобныя тэхналагічныя працэсы, але і транспарціроўку дэталей і вузлоў у неабходныя месцы.

Для работы на такім абсталяванні

патрэбны высокакваліфікаваны спецыялісты. Каля тысячы з іх на прадпрыемстве будуць мець вышэйшую інжынерную адукацыю. У Баранавічы прыехалі высокакваліфікаваныя станочнікі з Ленінграда, Новасібірска, Ерэвана, Мінска і іншых гарадоў краіны.

Калектыв прадпрыемства яшчэ малады, знаходзіцца ў працэсе станаўлення, але ўжо з першых дзён робіць усё неабходнае для набыцця перадавога вопыту, хутчэйшага засваення новай тэхнікі і новай прадукцыі. Год назад прыехалі ў Баранавічы з Новасібірска вопытныя рабочыя браты Іван і Мікалай Пятровы. Іван — шліфавальшчык, а Мікалай — стругальшчык. Абодва маюць шосты разрад. Яны не толькі добра працуюць, але і вучаць сваёй прафесіі моладзь: чатыры іх вучні працуюць ужо самастойна.

У цэху дэталей складаных канфігурацый часта можна сустрэць выпускніцу Магілёўскага машынабудаўнічага інстытута Галіну Чапеліну, а таксама Людмі-

лу Саўчыну і Антаніну Мельнікаву, якія закончылі Магілёўскі палітэхнікум. Працуюць камсамолкі інжынерамі-тэхнолагамі аддзела галоўнага тэхнолага завода. Замацаваны за імі цэх, стаў для дзяўчат новай школай, і яны старанна засвойваюць новую вытворчасць, стараюцца як мага болей выкарыстоўваць свае веды на практыцы.

Зладжана працуе калектыв цэха буйных корпусных дэталей — аднаго з самых вялікіх на заводзе. Не прайшло яшчэ і года з таго часу, калі ён выдас першую прадукцыю, а сёння аб ім гавораць, як аб дакладна наладжанай вытворчасці. І ў гэтым немалая заслуга кіраўніцтва цэха, яго рабочых фрэзершчыкаў Геннадзя Рыбака і Аляксея Палішчука, зменнага майстра Уладзіміра Вашкевіча, расточнікаў Канстанціна Гур'яна і Уладзіміра Краўчэні і іншых.

З кожным днём павялічваецца колькасць станкоў, зробленых у Баранавічах. Новы завод узяў упэўнены старт.

В. НИКАЛАЕУ.

(З Заклікаў ЦК КПСС да 58-й гадавіны Вялікай
Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі).

ЯШЧЭ АДНО СВЕДЧАННЕ СЯБРОЎСТВА

раіны». М. Танк перадае эмацыянальную сілу твора, філасофскае абагульненне эпохі, паэтызацыю першых нястрымных крокаў новага, савецкага грамадства. У перакладзе, як і ў арыгінале, сіла ветру, яе праяўленні накіраваны з вялікай экспрэсіяй:

Ен замахнецца раз —
рыні свіст! кружэнне! —

тыкі ўключаны «Янка Купала» і «На братняй зямлі».

У перакладзе У. Шахаўца захаваны светлы, высакродны вобраз песняра — «паэта-рыцара, якому Рыльскі надаваў вялікае значэнне і пазней свой артыкул пра Купала так і назваў «Паэт-рыцар». Верш «На братняй зямлі» — ліры-

абом», а смех «якіс» і добры і суровы».

Адным з першых пасланцоў украінскай паэзіі на Беларусі быў У. Сасюра — «чарадзеяй украінскай лірыкі», як назваў яго С. Грахоўскі. Рамантычна-ўзніслы радкі Сасюры: «Білорусь, ты мая Білорусь, сінюока сестра Украіны» — даўно сталі дэвізам беларуска-украінскага літаратурнага аб'яднання. Паэзія выдатнага украінскага лірыка друкавалася на беларускай мове і ў перыядыцы, і асобным выданнем.

Пераклад А. Вялюгіным «Чырвоная зіма» — мусіць, адзін з лепшых яго перакладаў украінскай паэзіі:

Краіну з краю ў край бялі...
праходзілі з ля баямі...
Барвяна плакаў снег і кад...
дымных бар'ікад...
І громам маладым кацілася
над намі,
Лунала на ланак: «Вітеред
за іладу Рад».

Так прыродна, так да-сасюраўску гучаць радкі паэмы на беларускай мове. Гэта яшчэ ўзмацняецца ўвядзеннем украінскага тэксту, хаця правамернасць такога прыёму вырашаецца канкрэтна ў кожным выпадку.

Пераклад перадае характэрнае арганічнае яднанне эпічнага размаху ў паказе героікі грамадзянскай вайны і аўтабіяграфічнасці, якая надае пазме глыбокае лірычнае гучанне. З гэтым звязаны мастацкі асаблівасці твора, у прыватнасці характар паэтычнага сінтаксісу: інверсійнае выкарыстанне азначэнняў, перарыванне моўнага патоку кароткімі сказами, частыя шматкроп'і, якія перадаюць усхваляванасць, высокі эмацыянальны тон паэмы, паралелізм пейзажу і псіхалагічнага стану героя.

Цікава прасачыць, як гучаць у перакладзе асобныя вобразы паэмы. Напрыклад: «...нічо раптоўна стрэліў бліск вогню пронижэ тьму» — «...ноччу аслепіць гукі бляск у цемрадзі густой» — «Гукі бляск» — такое яднанне гукавага і зрочнага вобразу цалкам у духу вобразнай сістэмы Сасюры. Але арыгінальнае метафарычнае параўнанне ў наступных радках пераклад цалкам пераводзіць у рэальны план:

І виснуть ліхтары, як золоте
дзмісто,
цо завітчалі ніч
безсоромну й руду...
І виснуть ліхтары, як моры,
люструючыся ў вух
як золата маніст на маладух.

Пераклад балады «Камсамолец» (Хв. Жычка) добра перадае і гераізм, і трагізм аднаго з яркіх эпізодаў грамадзянскай вайны:

Есць камсамольцы між вамі!
І знаю!
Кожнага кулі чакае пры
шошнім
...Сціснуўшы губы ў адчай

Усе, як па змове, маўчаць...
Вельмі задушэўныя, напоўненыя ўспамінамі аб роднай Данеччыне вершы «Калі поезд...» і «Зноў сяло» пераклаў У. Дубоўка. Ён добра адчувае аўтабіяграфічнасць гэтых твораў, іх інтыманасць і адлюстроўвае гэта ў сваім перакладзе.

З прафесіянальным майстэрствам перакладзены Я. Семяжонам лірычныя шэ-

нае прысвячэнне беларускім сябрам, якім адкрываецца цудоўны паэтычны цыкл пад той жа назвай. М. Танк перадае цэльна і сардэчнасць арыгінала, мяккія фарбы і музыку пейзажаў, якімі абмалёўвае Рыльскі «край, дзе гліздзяцца жураўлі» — так паэтычна ён называе Беларусь.

Беларуская тэматыка ва ўкраінскай паэзіі ўвогуле займае віднае месца. І гэта знайшло ў пэўнай меры сваё адлюстраванне ў анталогіі ў творах Т. Масэнкі, С. Крыжаніўскага, М. Нагнібеды, М. Стэльмаха, А. Юшчанкі, Б. Сцепанюка, Л. Забашты, С. Ліцвіна і інш.

У анталогію ўключаны ўрыўкі зробленага Янкам Купалам пераклада паэмы В. Палішчука «Ленін». Упершыню ён быў надрукаваны ў жалобныя дні 1924 года ў «Польмі» побач з паэмамі М. Чарота «Ленін» і Зм. Бядулі «Чорна-чырвоная жалоба», вершамі А. Гурло «На смерць Леніна» і Я. Журбы «Правадыр сусветнага камунізму». Твор пісаўся яшчэ пры жыцці У. І. Леніна ў 1922 годзе. У ім Ленін выступае як увасабленне дум і рэвалюцыйнага парыву народа, як чалавек і правадыр. Пераклад захоўвае жанравыя і структурныя асаблівасці паэмы. Але, імкнучыся захаваць вобразнаю сістэму, Купала ў радзе выпадкаў змяняе рытмічны малюнак радка. Верш Палішчука ў перакладзе стаў прасцейшым, вобразам Леніна яшчэ больш душэўным. Напрыклад:

Казав очима: «Думаеш —
не знаю?
Ти ж робітник — і я для
тебе».
Казав вачами: «Думаеш —
не ведаю?
Робітник ты — і я, БРАТ, для
цябе».

Перадаў Купала і цэльна арыгінала ў абмалёўцы партрэта Леніна: «вочы чорныя і з аганьком, маленькія і цёмныя, а іншы раз хітрэнкія над мудрым вышкватым

І ўжо ў гаі апалы ліст,
Як чортава насенне.

Толькі, напэўна, «ветру шапаценне» (у арыгінале «вітру вітровіня») не зусім удала, калі ўлічыць агульную танальнасць верша.

Многія радкі з вершаў Тычыны сталі крылатымі фразамаі. Да такіх твораў належыць і «Пачуццё сям'і адзінай» (пераклад А. Вялюгіна і С. Дзяргая). Гучанне агульнавядомых радкоў цалкам адэкватнае арыгіналу.

Адзін з лепшых украінскіх твораў перыяду Вялікай Айчыннай вайны «Пахаванне друга» пераклаў для анталогіі Алесь Звонак. У перакладзе, як і ў арыгінале, паэтычны рэквіем перарастае ў гімн жыццю і перамозе.

Добра гучаць у перакладзе А. Зарыцкага «Як упаў жа ён...» і «Гадзі блугц», «У сэрцы ў маім» у перакладзе Я. Семяжона.

Сярод перакладчыкаў М. Рыльскага — П. Глебкі («У сенакос», «Восень»), М. Лужанін («Ластаўкі лятаюць», «Дружба», «Чаша дружбы»), А. Зарыцкі «Свінуў Аўлур за ракою...», «Вернасць», «Дымам коціцца вясна...»), М. Танк («Ружа і вінаград», «На братняй зямлі», «Тута па маладосці»), А. Звонак (паэма «Смага»), Хв. Жычка («На вагах часу...»), Р. Няхай («Слова пра родную маці»).

«Залатая восень» М. Рыльскага багатая на цудоўныя вершы, у якіх і мудрая прастата і празрысць мовы. Гэты, такі плённы ўзлёт думкі і слова паэта варта было больш поўна паказаць у анталогіі.

Характэрнай рысай М. Рыльскага былі яго пастаянныя пошукі прыгажосці ў чалавеку і прыродзе, узвешчаныя дружбы народаў, «прыязных вогніў». І Беларусь, яе прырода, яе народ, яе подзвіг у Вялікай Айчыннай вайне займаюць значнае месца ў яго творчасці. У анталогію з беларускай тэма-

БЕЛАРУСКА — украінскі ўзаемапераклад — яскравая і вельмі важная форма міжлітаратурных сувязей братніх народаў. Ён мае значныя традыцыі. Яшчэ на пачатку стагоддзя палымнае шаўчэнкаўскае слова загучала на беларускай мове ў перакладзе Купалы, а паэзія самога Купалы, Коласа, Багдановіча, загаварыла моваю Кабзара.

Пасля Кастрычніка пачынаюць інтэнсіўна развівацца міжлітаратурныя сувязі. Сёння на беларускай мове можна прачытаць вельмі многа выдатных твораў сусветнай літаратуры. Але найбольшае месца займаюць пераклады рускай і украінскай паэзіі, а гэта значыць з блізародных моў. Такі пераклад мае сваю спецыфіку, і Максім Рыльскі адзначаў, што «ў пэўным разуменні цяжэйшыя іменна пераклады з блізкіх моў». Зусім нядаўна, да Дзён беларускай літаратуры на Украіне, была завершана і выдадзена вялікая праца беларускіх перакладчыкаў — двухтомная анталогія «Украінская савецкая паэзія». «Яшчэ адным маршрутам нашай дружбы» назваў М. Нагнібеда яе выхад.

Укладальнікі Б. Сцепанюк і Б. Алейнік адказна паставіліся да сваёй пачэснай задачы. Прадстаўлена творчасць усіх пакаленняў — сто дваццаць дзевяць паэтаў. Анталогія, якая выдадзена ў 1952 годзе, уключае творы пяцідзсяті двух аўтараў.

Выкарыстаны некаторыя пераклады, зробленыя раней. Гэта тычыцца ў першую чаргу старэйшых паэтаў. У радзе выпадкаў у рэдактара была магчымасць выбару, бо часам існуе нават па тры пераклады аднаго твора. Аднак

Украінская савецкая паэзія ў 2 тамах. Том 1. Вершы. Том 2. Вершы. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

асноўная частка перакладаў зроблена спецыяльна для гэтага выдання. І побач з імямі Я. Купалы, Ю. Гаўрука, М. Танка, П. Броўкі, П. Глебкі, А. Куляшова, М. Лужаніна, Я. Семяжона, А. Вялюгіна, А. Зарыцкага, А. Звонака, Хв. Жычка, Р. Няхай, якія ўжо маюць значны вопыт у прапагандзе ўкраінскай паэзіі, шмат перакладчыкаў новых. Усяго над анталогіяй працавалі пяцьдзсят васьм майстроў беларускага слова. Рэдагаваў яе А. Вялюгін.

Значная частка творчай спадчыны П. Тычыны даўно ўжо стала здабыткам беларускіх чытачоў. У анталогію ўключаны такія шырока вядомыя яго вершы, як «На плошчы», «Як упаў жа ён...», «Плуг», «Вецер з Украіны», «Танец на мячы», «У Чарнобылі», паэма «Пахаванне друга» і інш. У пераважнай большасці гэта творы этапныя не толькі для паэта, а і ўкраінскай паэзіі ў цэлым. У іх Тычына выступае песняром рэвалюцыі, «красы новага дня», велічных зваршэнняў савецкага народа.

Адкрываецца анталогія вершам «На плошчы». У перакладзе Ю. Гаўрука ён гучыць цалкам па-тычынаўску, перадае і змест, і вобразнаю сістэму, і характар гукапісу. Асабліва складаная для адлюстравання на іншай мове архітэктоніка і гукапіс апошняй строфы. Скарыстаўшы сам прынцып алітэрацыйнага гукапісу Тычыны, Гаўрук стварыў цалкам адэкватную арыгіналу канцоўку верша:

Пыл на плошчы ападае.
Заціхае шрок.
Вечар.
Змрок.

Верш «Плуг» пераклаў Максім Танк. Не выходзячы за межы тычынаўскага вобраза, ён яшчэ больш завастрае яго сацыяльнае гучанне («мускулісты рукі» — «мазольстыя рукі»). Яму ж належыць пераклад «Ветра з Ук-

У БА І ПРАЦЫ

У час Вялікай Айчыннай вайны Мікалай Андрэвіч Сялюнін быў камісарам партызанскага втрады імя Варшылыва трэцяй Мінскай партызанскай брыгады. Мужна змагаўся на беларускай зямлі рускі хлопец супраць нямецка-фашысцкіх захопнікаў, за што адзначаны ўрадавымі ўзнагародамі.

Вярнуўшыся дамоў, у Фаленскі раён Кіраўскай вобласці, Мікалай Андрэвіч узначаліў калгас імя Кірава. Зараз гэ-

та — адна з лепшых гаспадарак Кіраўшчыны. За поспехі, дасягнутыя ў развіцці сельскагаспадарчай вытворчасці Мікалай Андрэвіч Сялюнін узнагароджаны ордэнамі Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Выдавецтва «Советская Россия» ў серыі «Письменник і час» выпусціла дакументальную аповець Уладзіміра Сітнікава «Вялікае наваселле», у якой расказваецца пра Мікалая Андрэвіча Сялюніна.

В. ПЯТРЭНКА.

ЧУЦЕН ГОЛАС НАШ ДАЛЁКА

ЧЭХАСЛАВАКІЯ

Кніга Івана Шамякіна «Сэрца на далоні» ў перакладзе Вацлава Жыдліцкага выйшла ў «Народным выдавецтве».

«Рудэ права» змясціла артыкул Карала Марцінека «У барацьбе за адлюстраванне сучаснасці», дзе, у прыватнасці, гаворыцца: «Бясспрэчным укладам савецкай драматургічнай творчасці ў ЧССР можна лічыць п'есы нацыянальных клятур». Тут называюцца п'есы

Андрэя Макаёнка «Зацоканы апостал» (пастайлены ў тэатры «Вячэрняе Брно») і «Трыбунал» (пастайлены ў «Пайднэвачыскім тэатры» горада Чэске-Будзеевіцы).

Тэатр «Вячэрняе Брно» ставіць спектакль па п'есе Міколы Матукоўскага «Амністыя».

Славацкая газета «Праўда» змясціла інтэр'ю Міхаіла Кузнецова з Васілём Быкавым і Юрыем Бондаравым, надрука-

ванае перад тым у «Літэратурнай газетзе».

ПОЛЬШЧА

У газетце «Курьнік» надрукавана рэцэнзія маладога прапагандыста беларускай культуры ў Польшчы Ежы Владаўска на ўдзінскае выданне «Беларускія апавяданні».

«Сучасная беларуская літаратура цяжлага вядома польскаму чытачу, — піша ён. — Гэта, безумоўна, сведчыць аб арыгінальнасці гэтай літарату-

ЗБЛІЖАННЯ АДАГЛАСЦІ

ПАЭЗІЯ НАРОДАУ ССРС

ТРУБІЦЬ АЛЕНЬ

«Ад гор высокіх, ад сэрцаў шчырых» — так назваў уступнае слова да невялічкай анталогіі паўднёва-асецінскай паэзіі «Трубіць алень» доктар філалагічных навук Нафі Джусойты. Кніга папоўніла серыю «Паэзія народаў ССРС», якая выходзіць у выдавецтве «Мастацкая літаратура». Сапраўды, чароўнае слова нашых сяброў прыйшло ад высокіх гор, і прынесла з сабой шчырасць іхніх сэрцаў, адкрытасць душы, непаўторнасць горскіх мелодый.

17 аўтараў «загаварылі» па-беларуску. Творы прадстаўнікоў розных пакаленняў, пераклаў Генадзь Кляўко, укладальнік зборніка Аляксандр Пухаты, даведкі аб паэтах напісаў Георгій Дзугаты.

Трубіць алень. Зборнік, Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

Байгужын і яго сябры

Башкірскі пісьменнік Анвер Бікчантаеў некалькі сваіх твораў прысвяціў падлеткам, якія ў гады Вялікай Айчыннай вайны ў партызанскіх атрадах пачалі з дарослымі змагацца з фашысцкімі акупантамі. Юным чытачам асабліва спадабалася апавесць «Колькі гадоў табе, камісар?» Напісана яна пад уражаннем адной сустрэчы, што адбылася звыш трох дзесяцігоддзяў назал.

«У далёкім сорак другім годзе неяк у тыле ворага мы сустрэлі хлопчыка, якому было гадоў чатырнаццаць, — успамінае А. Бікчантаеў. — Ён нечакана выйшаў да нас з-за дрэў. — Вазьміце мяне з сабой! — напрасіў хлопчык. — Мы самі не ведаем, куды ідзем, не ведаем, што з намі будзе, — адказаў я. — Куды нам з табой! — Я таскама хачу быць фашыстаў. Вазьміце! — настойваў ён. — Шмат гадоў мінула з таго часу, — прадаўжае аўтар, — але ў маёй памяці не-не ды і

А. Бікчантаеў. Бывайце, сярэбрыстыя дажджы... Апавесці, Мінск, «Мастацкая літаратура», 1975.

ўзнікае ўмольны твар хлопчыка, яго адзёжка не па росту, яго самаробная ціка ў два разы даўжэйшая за яго самога». Безумоўна, у героі аповесці Азаце Байгужыне шмат ёсць ад таго невядомага хлопчыка. Калі маці арыштавалі гестапаўцы, ён прабраўся ў партызанскі атрад, стаў юным ад'ютантам камандзіра Аксана Беларухаў, знашоў там шчырых сяброў Міколу Харчанку і Міхаіла Даўгова, або, як іх усе называлі ў тэсе, — Міколу Фёдаравіча і Мішку-паварчука, прымаў удзел у баявых аперацыях.

Пісьменнік атрымаў шмат пісем ад чытачоў, і ў кожным з іх была просьба: раскажаць аб далейшым лёсе юнага героя. Так з'явілася другая частка аповесці «Колькі гадоў табе, камісар?». Нядаўна з кнігай А. Бікчантаева «Бывайце, сярэбрыстыя дажджы», у якой змянячы аб'еднае апавесці, змаглі пазнаёміцца беларускія школьнікі. Кнігу пераклалі І. Сакадоўскі і В. Рулава.

С. ВІТЧАНКА.

Вобраз вайны, прапанаваны Бікчантаевым, з'яўляецца далёкім ад схематызму...»

дэўры Сасюры «Я так люблю...» і «Васількі» і М. Лужаніным «Над Дняпром жураўлі». Увогуле, паэзія Сасюры падаецца ў анталогіі ў добрых перакладах і творах, якія даюць магчымасць адчуць яго непаўторны голас.

Багаты паэтычны свет А. Малышкі найбольш адноставаны ў шматлікіх перакладах А. Куляшова. Гэта пераважна паэзія творчага поўдня выдатнага ўкраінскага паэта, багатая думкай, дакканалая па форме: «Бывае міг адзін...», «Ханае ўсяго табе...», «На гарачыні пустыні не наракаю», «Не абыходзь мяне, мой лёс».

Куляшоў часам адступае ад метафарычнасці, насычанасці трыпамі, ад асобных дэталей, але шукае сродкі кампенсцыі, захавання агульнай танальнасці твора. Напрыклад:

Не кваплюсь я на іх дрібну розмову,
На лесочкі й на іншу крутлю, —
Нехай вони моему задрятъ слову.
Що радзісто чи горем обів'ю,
Я не зайздросчу дробным іх размовам,
Ліслівы тон душы не закране,
Ніяка яны маім зайздросціцъ словам,
Якія боль і радасць для мяне.
(«Я не зайздросчу»)

Куляшоў адчувае настрой паэта, пранімае ў свет яго думак і вобразаў. Гэта добра можна ўбачыць, напрыклад, на перакладзе мініяцюры «Бывае міг адзін...».

Такім жа майстэрствам адзначаюцца пераклады Куляшова, ўключаныя ў анталогію, твораў М. Бажана («Іскра»), Л. Первамайскага («Зямля», «Дрэва жыцця», «Старасць»), М. Нагібеды («Зярняты»), Т. Масэнікі («Дарога ў Мінск»).

Паэзія П. Варанька на старонках анталогіі гучыць у добрых перакладах В. Віткі («Паходная», «Партызанская балада» і інш.), Е. Лось («Даўно ляжаць паленцы»), вельмі арганічна па-беларуску перадаецца дыялог у вершы «З Нямецчыны ў Чарнеччыну» (пераклад А. Вялюгіна).

Не зусім пашанцавала цудоўнаму, напісанаму ў рамантычным ключы вершы «Я той, што грэблі рваў» (пераклад В. Віткі). Ён мае эпіграф: «Той, што грэблі рвае». Леся Украінка. Але і без эпіграфа ясна, што верш вельмі цесна звязаны з вобразамі «Лясной песні». Тут і «той, што грэблі рвае» і «той, што ў скале сядзіць», і Леса-вік, і Маўка. Варанько бліскуча выкарыстоўвае гэтыя міфалагічныя вобразы, своеасабліва трансфармуючы іх. «Я той, што грэблі рвае, Я не снідз у скелі», — так пачынае свой верш Варанько, выкарыстоўваючы проціпастаўленне гэтых двух вобразаў «Лясной песні». І ў той жа час паэтычная алегорыя пераплятаецца з рэальнасцю: лірычны герой Варанька — падрыўнік у партызанскім атрадзе і сапраўды «грэблі рвае». Заканчваецца верш тымі ж двума радкамі, якімі і пачынаўся. Гэта гучыць як лейтматыў. У перакладзе ж «Я той, што грэблі рваў, Я не туляўся ў сховах».

Не варта было Маўку замяняць русалкай. Русалка таксама ёсць у «Лясной песні», але гэта зусім іншы вобраз. Акрамя таго, Варанько непасрэдна ў свой верш уводзіць невялічкі ўрывац з твора Лесі Украінкі (у трызнаенні герой чужае слова Маўкі). У перакладзе гэтага ўвогуле няма. Такім чынам, значна аслаблены паэтычныя традыцыі Лесі Украінкі. Пераклад М. Танка ў IV томе яго збору твораў у гэтых адносінах бліжэй да арыгінала. Рэмінісцэнцыя з «Лясной песні» ў яго захавана:

— Чаму ў яго я запытаць не смеда,
Як гэта ружа дзіка я пытае:
— Ці хараша я?
— І ясеней ёй шуміць высокім веццем;
— Ты самая прыгожая на свеце.

Досыць шырока ў перакладах А. Вялюгіна падаецца паэзія І. Муратава. Перакладаючы «Вочы», ён апынуўся, відаць, у палоне гуканісу. І гэта адбілася на змесце. Гаворачы пра розныя вочы, Муратаў піша, што важна не тое, якога яны колеру, а як яны бачаць навакольны свет. Адным усё «відзіцца чорным», другім — «гарным і неговторным», а трэцім «усе на свеці байдуке, найджуче очих стережиса, мій друже». У перакладзе: адным усё «бачыцца чорным», другім — «чараўнічым і непаўторным», а трэцім «усё падабаецца дужа, найбольш вась гэтых цурайся, мой друже». У перакладзе «другія» і «трэція» вочы нічым не адрозніваюцца, а галоўнае — знікла ідэя — асуджэнне абыякавасці (па-ўкраінску «байдуке» — «абыякава»), хаця гуканісу верша перададзены сапраўды вельмі добра.

З паэзіяй Д. Паўлычкі беларускіх чытачоў знаёмяць Я. Сіпакоў і Р. Барадулін. Змешчаны творы, якія раскрываюць яе грамадзянскае гучанне, яднанне публіцыстычнасці і лірызму.

Верш «Чарэшня, быццам маці, край дарогі...», які пабудаваны як разгорнутае параўнанне, перакладзены Р. Барадуліным — паэтам, арыгінальнай творчасці якога бліжэй круг асацыяцый гэтага твора Паўлычкі. Пераклад узгаджае надзвычай цёплую танальнасць верша, яго вобразы, мелодыку. Вельмі арганічна, быццам створаныя на беларускай мове, гучаць заключныя радкі:

Скідаю напялюш, Не пазнае.
— Чарэшня, твой малы,
— А дзе ж ты так знябуўся дуўга, сыну?

Шкада толькі, што ў перакладзе не захавана дэталі («соскі червоны»), на якой у наступнай страфе пабудавана параўнанне сока чарэшні з малаком.

Паўлычка — паэт шырокай творчай палітры. Відаць, паўней можна было падаць яго пейзажную, інтымную лірыку, форму санета — хаця б «Бярозу» з «Санетаў падольскай восені».

Непасрэдня кантакты, творчая садружнасць заўсёды спрыяюць працы пера-

кладчыкаў. Некалі Т. Масэніка адзначаў, што менавіта знаёмства і дружба з Якубам Коласам далі яму магчымасць перакласці 7 тысяч радкоў «Рыбаковай хаты». Такія прыклады можна знайсці і зараз. Відаць, творчая садружнасць У Караткевіча і В. Лучука садзейнічаюць з'яўленню добрых перакладаў паэзіі Караткевіча на ўкраінскай мове, а Лучука — на мове беларускага народа. Рад такіх перакладаў ўключана і ў анталогію. Караткевіч аднолькава добра адчувае сябе і ў стылі роднай, і ў стылі ўкраінскай мовы.

Вобразнай сістэме паэзіі Івана Драча ўласціва складанае перапляценне ўмоўных, часта неспадзяваных асацыяцый, і яе нялёгка перакладаць на іншую мову. Але пераклады Е. Лось («Дзівочыя пальцы»), Г. Бураўкіна («Дзве сястры»), А. Абскарджанне Івана Гонты), Р. Барадулліна («Балада пра сланечнік», «Сонечны рэкіем»), Н. Пілевіча («Балада пра Кармалюка»), А. Вярцінскага («Каліна», «Маткі») даюць беларускаму чытачу поўнае ўяўленне пра творчую індывідуальнасць гэтага ціннага паэта.

«Балада пра сланечнік» перакладзена вельмі блізка да арыгінала, нават з поўным выкарыстаннем яго лексікі. «Сонечны эцюд» — з нявызначнымі, цалкам адэкватнымі заменаімі. Толькі першы радок апошняй страфы набывае іншы эмацыянальна-сэнсавы акцэнт, бо «кніны» ў арыгінале маюць негатыўны сэнс, а «ўсешка» — наадварот.

Найбольш складаны характарам сваёй вобразнасці для перакладу верш «Маткі». А. Вярцінскі знаходзіць рад замен, якія цалкам перадаюць думку, эмацыянальную афарбоўку мастацкіх вобразаў, гуканісу.

Але перакладаючы «Каліну», украінскае «спываю» (п'ю) ён, відаць, зразумеў як блізкае яму па гучанню «спываю», «оспівую» і пераклаў словам «слаўлю», а адсюль недарэчнасць — асмятану вогненную слаўлю і захлынаюся».

Усе вершы В. Кароціча для анталогіі пераклаў Н. Пілевіч. Добра гучыць паэзія В. Сіманенка ў перакладах В. Рагойшы, асабліва «Дзед памёр» і «Колькі б ні прыйшлося гараваць». Хвалюе, як і арыгінал верш Р. Трацякова «Без весткі» ў перакладзе А. Вярцінскага.

Увогуле, ў анталогіі вельмі многа высокамастацкіх перакладаў, якія даносяць да беларускага чытача сёлу і пяшчотнасць, «сталі і ніжністы», гаворачы словамі П. Тычыны, украінскай паэзіі.

Выдана анталогія — не толькі яшчэ адно сведчанне вялікіх дасягненняў украінскай паэзіі і прафесіянальнага майстэрства беларускіх перакладчыкаў, але і праява высокай дружбы паміж нашымі народамі.

Э. МАРТЫНАВА,
кандыдат філалагічных навук.

ры, а таксама аб росце цікавасці з боку нашых чытачоў, якія знаходзяць у ёй не толькі эстэтычнае, але і эмацыянальнае задавальненне, сустракаючыся часта з многімі польскімі аспектамі.

На працягу апошніх гадоў на паліцах нашых кнігарань з'явіліся навалы, апавядання, апавесці, раманы Івана Мележа, Васіля Быкава, Якуба Коласа, Івана Шамякіна, Які Брыля, Аляксандра Адамовіча і іншых. Шэрагам новых прозвіччай нас узбагачае не так даўно выдадзены Лодзінскім выдавецтвам (вельмі заслужаным у справе развіцця польска-беларускіх літаратурных узаемаадносін) вы-

бар апавяданняў, пачынаючы ад пасляваенных гадоў да сённяшняга дня...

Гэта вельмі ўдалы шматгранны падбор, паглыблены літаратурна-навуковы аналіз творчасці беларускіх пісьменнікаў...

Трэба думаць, — заканчвае сваю рэцэнзію Е. Владарэк, — што шматлікія неалагізмы, якія перакладчык сьведома ўвёў у тлумачэнне беларускага слова, без асаблівай цяжкасці будуць успрыняты як нормы польскай літаратурнай мовы.

Часопіс «Пісьмянік» даўні папулярызатар нашай літаратуры, у апошні час апублікаваў пера-

клады твораў Максіма Танка, Генадзя Бураўкіна, Аляксандра Адамовіча, Які Брыля, Уладзіміра Калесніка. Часопіс адзначае юбілей народнага пісьменніка Беларусі Пётруся Броўкі, змесьціў інтэрв'ю з Максімам Танкам і Алесем Адамовічам, артыкулы Вітала Смірнова «Дні польскай літаратуры на Беларусі» і Марыі Пуграмент «Паіштоўкі з Беларусі», фотанарыс Станіслава Чарнагурскага «Малодзінныя браты «Песняроў» — пра ансамбль «Верасы».

Штотыднёвік «Літаратура» надрукаваў артыкул Міхаіла Ягелы аб творчасці Васіля Бы-

ЯКУБ РЫГОРАВИЧ чысціў двухстволку і толькі хацеў пазваніць прыяцелю, каб дамовіцца, куды ў выхадны дзень паехаць на паляванне, як зазваніў тэлефон. У трубіцы заракатаў знаёмы, але не той голас, які хацелася б яму пачуць.

— Прывітанне, стары! Гэта я, Сямён. Твой драгунлет у парадку?

— На хаду. Заўтра збіраюся ў лес, — адразу ж паведамаў пра свае намеры Якуб Рыгоравіч, падазраючы, што Сямён, як і была рааней, звяртаецца да яго за нейкай паслугай.

— Вельмі добра, — ісчакана абрадаваўся Сямён. — Значыцца, гатовы. Я і хацеў прапанаваць паехаць разам на паляванне...

— Ты — на паляванне? Ты ж, здаецца, ніколі...

— Га-га-га! — задаволена зарагатаў Сямён. — Нічога, затое цяпер стану запраўскім паліўнічым. Заромні: ніхто нікім не нараджаецца! Ведасць, мне ў санаторыі пашаствавала пазнаёміцца з адным цікавым чалавекам. Дырэктар лягаса. Добры хлопец. Ён мне галаву адур'яў, зубы з'еў на паліўніцтве, накітаваў цябе. І такія, кажа, у іх там прыгожыя мясціны! Лясы — беларуская тайга! Ласі там, дзікі, птушкі — усялякай жывёлы навалам. Адным словам, запрашаў і ўзяў з мяне абяцанне, што ў бліжэйшы час завітаю...

— Ты ж страляць не ўмееш! — засмяяўся Якуб Рыгоравіч. Ён не прыняў усур'ёз гэтую прапанову.

Сямён не пакрыўдзіўся.

— Страляць наогул умею не горш за цябе. Праўда, у мяне няма стрэльбы, ды гэта справа нажыўная. Неўзабаве будзе. А пакуль што ты забяспечыш. У цябе ж, здаецца, не адна. Ды ты, дзівак, не бойся, я не буду паліць у твой бок. А наконіт дырэктара — не сумнявайся. Гавару ж — хлопец, што трэба. Мясцовасць ведае — будзь здароў! Усе звырныя снежкі абмераў сваімі нагамі.

Якуб Рыгоравіч усё ж зацікавіўся, куды гэта трэба ехаць? Сямён назваў раён і той аж войкнуў.

— Эге, браце, такая далёчыня! Гэта ж сто шэсцьдзесят кіламетраў! Мы з прыяцелем едем куды бліжэй...

— Дзівак! Затое будзеш з мясам. Вярніш! На ўласным драгунлете — ці ж гэта адлегласць?

— Канечне, яно б можна было паспрабаваць, раз ужо егер знаёмы, — раздумваў угорлае Якуб Рыгоравіч, — але мы з сябрам дамовіліся. Не хочацца падводзіць...

— Ды ты не срапенся, жыла! Не набівай сабе пану. Возьмем і яго, калі так. Як ён, хлопец твой гэты... надзейны?

— Страляе добра і стрэльба свая...

— Я не пра тое. Зараз усе страляць умеюць, калі што дрэнна ляжыць. Ён не балбатун? Нікому не раскажа? А то, ведаеш...

— У гэтых адносінах нам няма чаго баяцца. У нас ёсць ліцэнзія.

— Ат, дзівак! Ліцэнзія. Навошта яны, калі паляванне на знаёмства. Ліцэнзія можае прыберачы да наступнага разу. Не пратруньчы. Ну дык як? Хутчэй давай згоду, а не — другую кампанію знайду. Толькі свісну...

— Якуб Рыгоравіч падумаў і сказаў:

— Чакай, спачатку дай пагавару з самім сябрам. Пазвай і праз дзесяць мінут...

Прыяцель, як аказалася, наогул не збіраўся ў гэты раз на паляванне, жонка затрымаеца з нагоды нейкіх гаспадарчых спраў.

У гэты ж дзень Сямён сазваніўся па тэлефону з дырэктарам лягаса і было дамовлена, што ён са сваім сябрам прыедзе заўтра, у суботу вечарам, і потым ужо разам накіруюцца да месца, каб з вечара ці ў крайнім выпадку раніцою пайсці на паляванне.

Субота выдалася добрай. Па небе гулялі рэдкія воблачкі і сонца нават прыякала. У машыне дыхаў лёгкі імклівы ветрык, які даваў прыемную прахалоду. Старэнькі, стомлены «Масцік», падскокваючы на выбоінах, рынеў і крактаў, але кашіўся лапалі хутка. Сямён толькі дзівіўся, што Якуб Рыгоравіч такі запраўскі паліўнік.

— Слухай, стары! Калі ты так пасябачыўся? — хваліў ён па-свойму.

— За пятнаццаць год мядзведзя можна пачуць, — жартаваў той.

Сямён наогул чалавек не маўжлівы, а гэтая паездка і прысмяяныя нявядомасць маючага адбыцца палявання ажывілі яго яшчэ больш. Ён быў узрушаны, з урачыстым захваленнем гаварыў і гаварыў пра ўсё, што на вочы траплялася — пра чудовыя вежавы лес, злітныя мураті, пра лубін, што сінеў усцяж дарогі, пра тое, якая гэта добрая пара — лета, а яны вось сядзяць у горадзе, як пні, і не бачаць усёго гэтага божжа характара.

— Які прастор! Якое пудоўнае наваколле! Гэта ж рай — ды і толькі! Эх,

Якуб, Якуб! — трэснуў ён на плячы сябра. Два дні мы з табою, грэшныя, пражывем у гэтым раі. Ты ўяўляеш сабе? Распалім касцёр цедзе на ўзлесці каля рачулікі, пасядзем кругом, як чэрці ў цекле... сала на лаўнах скварчыць... чарка просіцца ў рот. Уяўляеш, галава?

Той слухаў і ціха ўсміхаўся. Ён часта, амаль кожны выхадны бывае ў гэтым ераі, сядо летняга характара, і ўжо развучыўся заўважаць яго. Лета, як лета, што тут асаблівага, кожная пара год мае свае добрыя прыкметы. Не, Сямён, усё ж такі дзівак! Занадта гаваркі...

Тым часам Якуб Рыгоравіч па староў звячцы разбіраўся ў сваіх прадумваннях: ці удалася будзе паляванне? Але ці ні напружваўся, нічога пэўнага чамусьці не адчуваў...

Дарога пайшла лесам і наперадзе ўдзібўся нагорак, з-за якога раптам вынірнула нейкая дзіўная кампанія. Сямён

добраю патэльнаю лютэтка, якое ўсцяж па агародзе вадзіла светлым промнем ад сонца, пасцеріна біла ў вочы.

— Гы-гы! — нацяшаўся Сямён, — відаць ад самалётаў павесілі...

За вёскай, дзе абанал дарогі цягнуліся аўсы, Сямён раптам моцна лэснуў вадзіцеля на плячу:

— Стой! Глядзі! — і Якуб міжволі прытармазіў.

Тое, што яны ўбачылі, нават вопытнаму паліўнічому Якубу Рыгоравічу не даводзілася яшчэ сустракаць. Проста каля самай абочыны дарогі сядзеў гадавалы руды мядзведзь і абедзюма нярэлімі лапамі заграбаў да сябе каласы, спяквалі запіхваючы ў чырвоную зяпу.

Заўважыўшы машыну і людзей, ён адразу ад сваёй справы, але не звярнуўся з месца, толькі навірнуў галаву насустрач і стаў паглядзець, чакань, што будзе далей. Тут дурлыца Сямён не вытрымаў, скокнуў з машыны, прарэзліва

далонню, упарта тырчэлі на ўсе бакі. Хадзіў па кабінце дробнымі хуткімі крокамі, быццам некуды спынаўся, ды не мог успомніць, куды іменна. За яго нахмураецца, амаль няласкаваецца, Сямёну было нават няёмка перад Якубам Рыгоравічам, які здагадаўся, што дырэктар альбо запрашаў Сямёна толькі для выгляду, альбо не рад быў сустрачы зараз.

— Я вось табе куртку адхачіў, — лягодна гаварыў Сямён з перабольшаным ажыўленнем. — Глянь!

— Навошта? Куртка ў мяне ёсць, — суха прамовіў дырэктар, быццам хацеў сказаць, што замест курткі трэба было прывезці нешта іншае, скажам, штаны.

— Не, не даставай. Зараз не буду, пасля памерам... Значыць, так... Значыць, такія справы... значыцца, як нам зрабіць... паўтараў ён сам сабе, абдумваючы становішча, быццам у яго не было часу адумаць яго з учарашняга дня.

План ён прапанаваў такі: у пры-

у здаўленні крыкнуў:

— Тармазі! Глянь, колькі людзей праца на дарозе...

Якуб Рыгоравіч зарагатаў. Ён ужо здагадаўся: гэта не людзі, а проста пудзілы вынірнулі, якія стаяць на пасевах за нагоркам. Такое яму не раз даводзілася сустракаць. І ён адразу ж падумаў, што ўжо тут, у гэтым месцы, дзічыны, відаць, бывае многа, калі выставілі столькі пудзілаў. Але ён таксама памыліўся. На нагорку вачам нечакана адкрылася вёска і тая пудзілаў былі не на пасевах, а ў садах, на вішнях.

— Навошта столькі навешалі? — здзівіўся Сямён.

— Каб дразды і іншыя птушкі не дзіўбілі.

— Глядзі ты, якія скванныя гаспадары... Усялякае рызэ выкарыстоўваюць. Вось дык упрыгожылі вёску! Што ім, шкада, калі якая птушка здэжуе ягаду?

— Не, браце, птушкі могуць увесь ураджай зішчыць дашчыту.

Пудзілы, якімі былі завешаны ўсе вясковыя сады, павольна гоўдаліся на лёгкіх ветрыку, а дразды не звярталі на іх увагі. Яны сядзелі паводлаў і спакаяла рабілі сваю справу. На адной вішні птушкі ўладкаваліся проста на пудзіле і ласаваліся, карыстаючыся тым, што пудзіла павольна паварочвалася вакол сябе і ўсе новыя спелыя ягады плылі пад самы птушыны нос. Гаспадыня, якая выйшла з хаты, замахнулася дзеркачом:

— А кш, праклятая! Нима на вас пагібелі!

Дразды неахвотна ўзняліся ў паветра і пераслі на другое дрэва.

— Бач ты, не баяцца. А чаго ім баяцца? Скванныя гаспадары самі сябе перакітрылі. На тым жа пудзіле зімова аблавушка і кажух. Ці дрозд не сцяміць, што ў такім адзенні летам звычайныя людзі не ходзяць?.. — гаварыў Сямён задаволена.

— А што ім, на пудзілы моднае адзенне купляць?

— Гы-гы-гы! — тонка заржаў Сямён.

— Уяві сабе, як гэта страшна: чалавек стварае пудзілы па свайму ўласнаму падобству!.. Гы-гы-гы!.. А яны, здраздзі, — нуль увагі. Малайшы! Не дразды—акдзімікі! Вось яна—вайна чалавека з прыродай!

Пудзілы стаялі і скрозь па агародах. Тут фантазія ў стварэнні бясплатных вяртавых была куды багацейшая, нават мела прыкметы тэхнічнага веку. Адны ў выглядзе драўляных прапелераў, якія круціліся, паварочваліся супроць ветру па прыпынку флюгера. Другія, як і сто гадоў назад, ласо размахваўі рукамі, але па тых руках былі начэплены рыбачкія званочкі. Іншыя пудзілы білі адно аб другое накрываючы ад каструль. На іншых гоўдалася круглае, памерам у

свіснуў. Мядзведзь сараўся з месца і напярэці кінуўся ў аўс. Да яго аднекуль дадучылася вялікая мядзведзіца. Яны ў момант зніклі з вачэй, толькі ўслед ім яшчэ доўга кацілася жывая хвіля каласоў. На тым месцы, дзе сядзеў мядзведзь, застаўся добры-такі пролежань.

Паліўнічы прайшлі ўглыб па сцяжыні ў збачыне і ўбачылі яшчэ некалькі такіх пролежань.

— Значыць Міхайлава радня пасеца тут даўно, — заключыў Сямён з незразумелай радасцю. — Ай, які мілы мядзведзік! Шкада, што адарвалі яго ад вачэй.

Якуб Рыгоравіч крытычна паглядзеў на сябра, сказаў разважліва:

— Не, браце, як бачу я, табе не трэба пабываць дубальтоўку, бо паліўнічага з цябе не атрымаецца.

— Ну і чорт з ім! — сказаў абьякава Сямён. — Можна, яно і лепш замест дубальтоўкі купіць фотаапарат...

Усю дарогу да гарадскога пасёлка — месца прызначэння — ён маўчаў. Відаць, зашмат было для першай паліўнічай яго вылазкі ўражанаў гэтых.

— Спадабаўся мядзведзь? — скопа паглядзеў на яго, нагардліва ўсміхаўся Якуб Рыгоравіч. — А ты б застрэлі яго...

— На такога лешака рука не чадымецца. Разу-умная жывёліна! Спраўды можна на шафера вывучыць. Сядзіць себе, як чалавек, і вачырае...

— Разуменная? А ты ведаеш, ён выкідае каленцы куды больш мудрагелістая. Перад зімовай спячакі п'е вадзі з глінаю, каб прычысціць страўнік і п'яват адно месца сабе наглуха залівае вадкай глінай, каб якая мурашка не запавула. Потым нахадзіць па ягадах, каб надавіць іх на лапы як мага больш, і задам, іменне задам, залазіць у бірлогу: няхай, маўліў, усё думаюць, глядзячы на сліды, што Мішка выйшаў з бярогі... Укладваецца лаўчэй на ўсю зіму і ссе свае лапы, на якіх ягады засохлі...

— Ідзі ты?.. Жартуеш! Разумень Міхайла Міхайлавіч! Ах, шкада, што ён, Міхайлаў сын, так хутка збег. Я з ім знаёміўся б, пакарміў бы яго, ці што...

— Твайго катыля хопіць, каб статак мядзведзюў накарміць. Дарэчы, чаго ты там столькі набраў?

— Ну чаго? Вядома, яды. З начоўкай жа едем. Ды і не хочацца браць у чужых людзей. Яшчэ падарунак вязу, каб дагадзіць...

Усё ж Сямён, відаць, не дагадаў свайму знаёмому па курорце... Як і было дамовлена, ён чакаў іх на рабоце ў лягаса, але сустраў нека пахмура, быццам незадаволена. Гэта быў маленькі чалавек гадоў за пяцьдзесят з вузкімі жаночымі плячамі і зусім сівой галівай галавой. Валасы, нягледзячы на тое, што ён іх кожную хвіліну прыскаваў маленькай

цёмку паехаць да аднаго свайго чалавека (ён так і сказаў — «свайго»), лесніка. Гэта недалёка, за дванаццаць кіламетраў. І калі будзе магчымасць, то запаліваць надзячоркам, не атрымаецца — то ўжо заўтра, зранку.

Каля свайго дома ён хутчэй для выгляду запрасіў гасцей заісці паглядзець кватэру. Таму яны далікатна адмовіліся, а ён і не настойваў. Зайшоў адзін і хуценька вярнуўся ў поўнай форме (дарэчы сказаць, у вельмікай Сямёнавай куртцы) і са стрэльбаю.

Ехалі яны доўга, бо дарога была ўсё ў ямінах і выбоінах, цягнулася паміж даспяваючых жытоў, ячменю, праз кустоўе, праз канавы з мосцікамі і лужынамі, па ўзгорках. І усё ж яны ніяк не маглі разгаварыцца. Дырэктар, відаць, быў вельмі заклапочаны нечым сваім, на ўсё пытанні адказваў аднастайна: «так», «не», «там пабачым» і гасці лутка перасталі дакучаць яму.

Непадалёку ад лесу, дзе яны і павіны былі сустрацца са «свайм» чалавекам, раптам грывнулі блізка стрэлы: спачатку адзін, потым два дуплетам, потым чацвёрты. Якуб Рыгоравіч на знаку дырэктара затармазіў. Стрэлы данесліся злева, з боку бяскрайняга аўсянага поля, якое гублялася нездзе ў згусцелым вясчэрнім змроку. Праз шкло яны ўбачылі: проста на іх, у вузкай палосцы святла, якая немаедама адкуль узлялася, цяжка і шалёна несліся тры вастронсыя падсёінакі. Наткнуўшыся на непрадугледжаную перашкоду, яны з рохканнем кінуліся ўбок, далі цягу ўздоўж глыбокай, зарослай травой прыдарожнай канавы і зніклі ў імгненне вока. А за імі гаркочучы на ўсёй хуткасці імчаў матацыкл. Убачыўшы машыну на дарозе, матацыклісты—іх сядзела двое — таксама крута разварнуліся і панесліся назад. Стрыманы дырэктар вылаўся:

— Браканыры чортвы, стой! — і стрэліў у паветра. Услед за ім па-заліхвацку ўскінуў на плячо стрэльбу і бабахнуў у сіняе вясчэрняе неба і Сямён.

— А чаго яны за тымі свінямі гналіся? Хіба гэта дзікія?

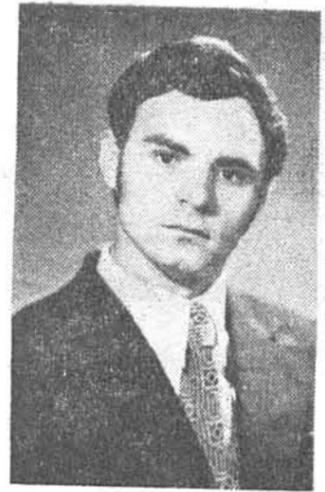
— А то чаго ж па аўсах ганяцца на той туркалцы?

— Дык спраўды гэта былі дзікія? А я падумаў — свейскія, бо бачу, ты не страляеш...

Дырэктар нічога не адказаў і палез у машыну. Якуб Рыгоравіч, сутаргава сцякаючы сваю двухстволку ў руках, па-шкадаваў, што не страляў у верукоў па ўласнай ініцыятыве. Міжволі ён чамусьці падумаў, як магло здарыцца, што на курорце пасябравалі такі скупы на словы, буквалаты і стары дырэктар і малады, блазняваты, бабталівы Сямён?

Хата лесніка, як і належала быць, стаяла на ўскраіку лесу, хатя і не была падобна на тую традыцыйную курную ха-

Іван КАРЭНДА

Іван Карэнда нарадзіўся ў 1950 годзе ў аёсцы Крывічы Іўеўскага раёна. У 1967 годзе скончыў сярэдняю школу, а ў 1971 — Гродзенскі педінстытут імя Янкі Купалы.

Працаваў настаўнікам роднай мовы і літаратуры ў Шчучынскім раёне, потым у Шчучынскім райкоме камсамола. Зараз займаецца ў Вышэйшай камсамольскай школе пры ЦК ВЛКСМ.

У газеце «Літаратура і мастацтва» друкуецца ўпершыню.

АБЕЛІСКІ

Пад Масквою, Оршай, каля Мінска, У маўклівых і глухіх лясах, — Побач з намі крочаць абеліскі Па жыццёвых сцэжках-версах. Напрасткі — праз пушчы і дубровы, Праз асенні шумны лістапад... А на сэрцы — цяжкаю падковай Памяць пра загінуўшых салдат. І не ў бронзе, не ў граніце шэрым Ім вітаць шчаслівыя вякі. Мы іх праўдзе, іх сумленню верым... ...Абеліскі — нашы маякі.

Зноў дакучніца-восень У шыбу пастукае. Прабачэння ўсё просіць, Прабачэння адшуквае За вятры ашалелыя, Што няспынна галосцяць, За лугі парывалыя І за неба без просіні, За дажджоў бездаказнасць І мароз нецярплівы, За пякучую яснасць — За каханне бяссіллі. Усё дарую, свавольніца, За каханне ж ніколі. Дай заснуць, супакоіцца, Не бунні ў шыбу болей.

КАМУНІСТАМ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Прыгожа аформленае, мініяцюрнае выданне... Памер — крыху больш запалкавага карабка. На вокладцы атэністымі літарамі напісана: «Камуністы». Гэта — своеасаблівае паэтычнае анталогія, у якой змешчаны творы звыш трыццаці аўтараў. Адкрываецца яна ўрыўкам з паэмы Уладзіміра Маякоўскага «Уладзімір Ільіч Ленін». Пра Леніна, партыю, камуністаў пішуць Янка Купала, Якуб Колас, Пятруся Броўка, Эдуардас Межлаіціс, Сулейман Стальскі і іншыя. Укладальнікам гэтай кніжкі, што выйшла ў выдавецтве «Мастацтва літаратура», з'яўляецца Янка Сіпакоў. Добры падарунак атрымалі аматары кнігі напярэдадні XXV з'езда Камуністычнай партыі Савецкага Саюза.

іну, якую ўмялі сабе Сямён. Вялізны пачынае за тоўтых бярыняў, з доўгімі сенамі, прыземістай вялікай пуняй — усё гэтае падвор'е было агароджана высокім драўляным тынам. Аднекуль з поля сюды цягнуліся электрычныя правады. Было дзікавата ад таго, што з шпрых выкліну ў глухую лясную дрымоту так шчодра лілося яркае святло. Дырэктар, як гаспадар становіцца, не запятаў дазволу ў Якуба Рыгоравіча, і пачынаў на сігнал. І зараз жа з хаты выйшла жанчына. Падслепавата ўзіраючыся ў змрок, яна запытала для парадку:

— Хто там? — на кароткае дырэктарскае «свае» падсена сказала. — А, гэта вы? Ягоўвіч? Ну, калі ласка, завяздайце, завяздайце, — і пачала адчыняць рымунныя вароты.

У двары пасуецрач гасням з залівістым брэхам кінуўся вялізны сабак: ён быў прывязаны на ланцугу... і здавалася, адразу ж захачеў засвішча на ім — раз-пораз ён са стогнам і цяжкім хрыпам ступаўся на дыбкі. Гаспадыня хуценька ўгаймавала яго — загнала ў будку і зачыніла ляз. Верны вартавы толькі выў з бездапаможнай злосцю і аж стагнаў ад неаслужанай крыўды на перазумнась гаспадыні, якая ўлусціла ў двор зусім незнаёмых, чужых людзей. Яго салдарна падтрымалі і другія сабакія галасы, якія даносіліся аднекуль з пуні.

Гаспадыня не было дома. Некуды адлучыўся на матацыкле і абіяў хутка вярнуцца. Гаспадыня, маладая, заўчасна палупаелад жанчына, з прыгожымі цёмнымі вачамі і глыбокімі ямаўкамі на круглых шыках, сама праяўляла гасцінасць за двух. Зачыніўшы вароты, яна дывагала ўнесці ў хату дарожныя скарб, хаця і залупіла раней, што і ў машыне ўсё было б цэлае. Яна адразу ж загадала гасням распраніцца, мыць рукі і садзіцца да стала ў святліцы, не даўшы ім нават і агледзецца як след, хаця яны ўжо паспелі заўважыць, што пакой абстаўлены зусім на-сучаснаму — тэлевізар, радыё і нават піянна. На столе, на бялюжкім абрусе, адразу ж паявілася розная закусь і аж тры спячелыя бутэлькі крыніцальна-празрыстай «Экстры» з халадзільніка. Якуб Рыгоравіч аздаўся, што дырэктар паспеў напярэдзіць гаспадароў, пазваніў з дому, калі заходзіў пераапрацацца... Дарэчы, у лясніцы, як аказалася, быў тэлефон, ён займаў пачаснае месца на падаконніку.

Якуб Рыгоравіч не здзіўляўся такой паспешлівай гасцінасці гаспадыні. Відаць, было дамоўлена пайсці на паляванне падвечоркам.

Хутка і гаспадар абвясціў аб сабе гучным вуркатаннем матацыкла за акном. Гэта быў малады, высокі, вельмі дужы чалавек, з грубым, загарэлым да меднага колеру тварам, з адкрытай і дружалюбнай усмешкай. Звалі яго Васіль Паўлавіч. Ад поціску яго шырокай, келынай і гарачай далоні ў гасцей траціліся галочы, і кожнаму было боязна за свае рукі. Якубу Рыгоравічу стала някватата: пападзеі такому на паляванні...

— Ну, ад гэтага лясніца ніводзін браконьер не збяжыць, — выказаў уголас агульную думку Сямён.

— Толькі што двух накруў, — без усялякай сціпласці самазадаволена пацвердзіў той. — Чую, страляюць Я — туды. Баню — едучы. Я — за імі! Думаў, што ўцякуць. У іх матацыкл без калёскі, а ў мяне гэты прычэп. Але там, на канаве — граць. Забуксаваці. Тут я іх і... Заўтра складу акт і штрафую...

— А хто акт падпіша? Сведак жа не было? — паказаў Сямён сваю ласведчанасць.

— А я ў іх стрэльбы адабраў, пунь у сенах ляжаць. А стрэльбы зарэгістраваны, — стрымана, з пачуццём гонару, усміхнуўся гаспадар і хітра прыжмурчыўся. — Ды і не без сведка. Гэта ж вы іх пужылі ад дарогі? Яны казалі, нехта двойчы страляў ад машыны, а потым убачылі на фарах, што машына пайшла да майго двара...

Усе былі прыемна здзіўлены кемліваею гаспадары і, гледзячы на яго, такога месцяга і прыгожага, засмяліся, а жонка не адводзіла закаханых вачэй.

— Ну і як, яны хоць аднаго дзіка падстрэлілі? — пацікавіўся Якуб Рыгоравіч. У яках яго загарэліся агеньчыкі палюўнічага азарту.

Але гаспадар чамусці не адказаў. Ён рашуча ўзяў у свае рукі кіраванства за-сталею, хуценька напоўніў шклянкі, прапанаваў першы тост за знаёмства і сустрэчу — каб яна была не апошняй...

Ад першай чаркі адмаўляцца было рэдка, таму Якуб Рыгоравіч выпіў, але не да дна, назіраючы, як гэта Сямён перакульнуў адным духам поўную шклянку: зараз жа трэба ісці на паляванне!

Другі тост, не даўшы добра закусьці, абіяўла гаспадыня — за дарогі і заў-

сёды жыланыя гасцей — дапамагла, каб Якуб Рыгоравіч дазволіў дайсці і яго шклянку Ён зноў наўмысна не выпіў, але не рашаўся напамініць гаспадару, што трэба не траціць марна час, а ісці на паляванне. Трэці тост вельмі скупа, затое цёпла сказаў дырэктар — відома ж, за гасцінасць і шчырасць дарогі гаспадароў, асабліва за прыгажуню-гаспадыню, якая ўмеє гатаваць такую смачную закусь. Яна прыемна пачырванела і адказала, што са свайго боку вельмі ўдзячна гасням за іх добрыя пачуцці і перакўдзіцца, нават не падумае дружыць з паважаным Якубам Рыгоравічам, калі той не дазволіць сабе даліць чарку за не здароўе і не выйзе хоць адзін раз як сапраўдны мужчына...

— У мяне страўнік хворы... — нарэшце прыдумаў той прычыну. — Мне многа пельга...

— Брэша! — бесцырмонна лягнуў Сямён і іначасна заліўся тонкім смехам. Злавіўшы пухлякую ручку гаспадыні, яна прыкідзе да яе, дадаў: — Не перце, брэша: здаровы, бы тая вепрука, што сёння мы бачылі. Паглядзіце, якую морду на дзічыне разгадаваў. Усе не ўтрымаліся ад смеху: Якуб Рыгоравіч ад нечаканасці разгубіўся, Муся ўвільніў. Заўважыўшы, як пачынае плаваць перад вачамі талерка з марынаванымі грыбамі, ён з жахам падумаў: «Як жа зараз страляць?»

Калі гаспадыня па нейкаму непрыкметнаму руху мужа выставіла на стол яшчэ дзве чары, ужо безмарачыя бутэлькі, Якуб Рыгоравіч, блочыцца, каб не запятаўся яны, рашуча сказаў:

— Паслухайце, Васіль Паўлавіч, гаспадар дарогі... мы ж збіраліся зараз пайсці іешта ўпаляваць...

— А вы па цемры страляць умееце? — запытаў той абіякава.

— Даводзілася... Толькі не трэба было столькі ішч...

— Я гатовы хоць зараз... глядзіце на сабе... — адказаў Васіль Паўлавіч і зусім цыврова глянуў на дырэктара лягаса, быццам хацеў з ім параіцца.

— Ды не! Куды цяпер на паляванне ў такім стане? — катэгарычна запярэчыў той.

— Дык мы ж спецыяльна з начоўкай прыехалі, — з прыгушанай крыўдай запярэчыў і Якуб Рыгоравіч, падумаўшы: «Цікава, куды пабеглі тая вепрука? Бадай, вярнуліся ў аўсё...»

Гаспадар зноў пільна паглядзеў на дырэктара, а той, адмоўна наківаўшы сёвай галавой, баднуў ёю ў бок стала і моўкі стаў закусваць.

— Ды ты што? Хоць дзіяцель асірапіць? — уміянаўся ў гаворку Сямён.

— У мяне дзеці вялікія, — недружалюбна адказаў яму Якуб Рыгоравіч.

— А ў мяне малыя ішч, — сказаў Сямён і так ударыў сябе кулаком у грудзі, што адваліўся да сены.

Гаспадыня падтрымала, дапамагла ўсесці ляўчы, а ён з замільваннем абіяў яе і чмокнуў некуды ў бок.

Позна ірочу Якуб Рыгоравіч памяняўся ролямі з Сямёнам, які рваўся пайсці страляць дзікоў і патрабаваў сваю стрэльбу.

— Ды ты ж, дурань гэткі, нас паб'еш, — даводзіў яму Якуб Рыгоравіч. — Цябе аддадуць пад суд, а тае дзеці застаюцца сиратамі... Глядзі, мне што, мае дзеці вырастлі...

Прачынуўся яны апоўдні і не адразу аразумелі, дзе яны і што з імі. А зразумелі, толькі тут убачылі, што спалі на падлозе, на двух самаробных сениках. Баліся ўстаць — галовы трашчалі невыносна, перад вачамі ўсё пляло і здавалася, што ўсё свет нежк няўзвусна стаіць на сваім месцы. Яны доўга безвынікова высвятлялі, хто з іх каго распранаў.

Сенці да стала, каб паснедаць і напярвіць самаадчуванне, іх не давалася ўпрывіцца. Тут паміж імі ўсталявалася рэдкая аднадумнасць. Сядзелі і пілі аж да самага вечара і, нап'юна, успомнілі ўсё, што здавалася ў палюўнічай практыцы з часоў цара Гароха да ўчарашняга дня. Нават скупа на словы дырэктар лягаса развязаў язык. Можна таму, што гаспадар з гаспадыняю і раз і два адлучаліся некуды на справы і ён вымушаны быў заняць гасцей. Ва ўсякім выпадку, гледзячы на яго, Якуб Рыгоравіч цяпер з заміланнем думаў: «Нудоўны чалавек! Сур'ёзны гэткі...» Што датычыцца Сямёна, той быў проста прачаслівы, на некалькі разоў перацалаваў усіх, нават ірваўся ў абдымкі да «сукінага сына», які таксама кідаўся насустрэч.

Вечарам, трохі праспаўшыся ў пуні па духмяным сене, Якуб Рыгоравіч раптам успомніў, дзеля чаго ён сюды прыехаў, і ўлінуў дырэктара і гаспадару, што не далі яму магчымасці хоць што-небудзь упаляваць, бо заўтра дзевядзецца выехаць як мага раней, каб паспець на работу.

— Нічога! Не заб'еся ж паляванне бывае удадлым. То не ўцільні, то ахова не

дазволіць... — адказаў дырэктар, загадкава пасміхаючыся.

— У мяне ж ліцэнзія ёсць на дзіка, — як не крыкнуў Якуб Рыгоравіч. — Што мне таі ваша ахова, пляваць я хацеў на яе!

Тады гаспадар адкрыў карты. — Дзік ужо забіты, абсмалены і чкае вае у склепе, — заспакоіў ён гасця. — Заўтра пакладзем яго ў багажнік вашай машыны — і можаце лічыць, што паляванне ўдалося. А ліцэнзія... гэта добра, ліцэнзію можаце пакінуць мне.

Якуб Рыгоравіч тут жа аддаў ліцэнзію і нават пасаромеўся напярціць, каб наказала яму таго вепрука.

Перад сном яны зноў добра «дасубанулі»: заўтра ўжо Якубу Рыгоравічу за рулём выпіць нельга будзе. Зноў цякла гарэлка і добрая застольная размова пра палюўніча прыгоды. А раніцою гаспадар сапраўды пагрузіў у багажнік «Маеквіча» палюўнічага вепрука, а другога такога ж — у калёску матацыкла, каб давесці дамоў дырэктару.

На вуліцы, калі гаспадар з дырэктарам пачаў забавіліся ў хаце, да машыны пад'ехаў матацыкліст. Наставіўшы сваю трашчотку ля агароджы, ён, нават не прывітаўшыся, сказаў палюўнічам:

— Слухайце, мінчане, вы майх кабанчыкаў везіце. Гэта я іх з братам заўчора вечарам пачаткаў. Няўжо вам не сорамна? Дайце хаця б на пару бутэлек, бо мне ж за іх дзевядзецца штраф плавіць.

Яны не ведалі, як паставіцца да гэтага чалавека, што адказаць яму. Тут з хаты выйшаў гаспадар. Ён абіякава звярнуўся да матацыкліста:

— Пачакай тут. Я хутка вярнуся. Тады складзем акт.

— Слухай, Васіль, а сумленне? — адказаў той. — Двух жа ты ўзяў...

Падумаўшы, той пастойліва спытаў:

— Хэніць вам таго аднаго. Ды і заб'еце яшчэ, ці за вамі ўсочыш? Грошы прыне? Ці, можа, хочаце застацца без стрэльбаў? Альбо, хочаце пад суд? — і стаў заводзіць матацыкл.

Хлопец, унурыўшыся, маўчаў. Калі ўжо развіталіся з дырэктарам і гаспадаром і мінулі ўскраіну гарадскога пасёлка, Сямён весела сказаў:

— Ну, Якуб, вішную цябе з палюўнічым трафеем і надыходзячым працоўным тыднем. Адпачылі няблага, трохі разварушыліся, падбадзёрваліся, новымі знаёмымі абзаваліся...

Замест адказу Якуб Рыгоравіч спыніў машыну, падвярнуўшы да абочыны, выйшаў і, адчыніўшы багажнік, паглядзеў на вепрука яшчэ раз.

— Ты лепш зірні, якога дзіка паклалі за дзвюццаць ліцэнзію! Парсючок! Кілаграмаў пяцьдзесят-шэсцьдзесят, не больш, — кагардліва сказаў ён. — Вось дык паляванне! Толькі два дні з-за цябе дарэмна лягнула, — і з адкрытай нянавісцю паглядзеў на сябра, якому, відаць, не паляванне, а частаванне больш было да спадабы.

— А ты хацеў, каб табе лася ці слана паклалі? — з'едліва кінуў той. — Два дні еў, піў за чужы кошт, як сыр у масле купаўся, ды яшчэ і незадаволены. Ліцэнзію дзвюццацьрублёвай шкада! Купі такога кабанчыка на рынку за свае дзвюццаць. Няўдзячны ты чалавек! Людзі вунь я: частаваці, столькі затраціліся...

— Частаваці, затраціліся... — раздражнёна паўтарыў Якуб Рыгоравіч, — гэты ляснік на маю ліцэнзію заваліць сабе вепрука кілаграмаў на трыста-чатырыста. Кулак ён. Бачыў, як даўчы людзей, карыстаючыся сілай і службовым становішчам? Член грамадства па ахове прыроды.

Сямён намаўчаў і нечакана раздражнёна сказаў:

— Усе мы выгадалі: ты з дырэктарам — па кабанчыку, ляснік — ліцэнзію, я — добры пачастунак. Толькі адна прырода засталася ў праігрышы.

Усё дарогу яны больш не размаўлялі. А ўжо ў Мінску Якуб Рыгоравіч прапанаваў падзяліць палюўнічы трафей напалам. Сямён паставіў умову:

— У другі раз возьмеш мяне? Калі не, дык не хачу я твайго кабанчыка ні палюўні, ні цэлага. Нават хваста... І ішч: я табе не дазволю ў такіх маленькіх парсюкоў страляць.

Якуб Рыгоравіч пагадзіўся і таксама паставіў умову:

— Толькі самі будзем паляваць, без знаёмых. Ліцэнзію кунім...

Сямён раптам зарагатаў, што аж вяснушкі на яго твары зніклі.

— Ты што? — недаўмынна ўтаропіўся на яго Якуб Рыгоравіч.

— Ды падумаў вась: і як гэта мы з табою за два дні ні разу не пабіліся... Га-га-га-га! А паўкабанчыка мне не трэба, а то ты захварэш!

— З дурня і гора смехам прэ, — паблажліва сказаў Якуб Рыгоравіч і сплюнуў.

Абодва адлучалі, што разам больш не паедуць.

ШАТХЕНЕННЕ

КАлі заходзіш у дом Валяціна Ганчарука, што на ўсходняй Віцебска, то адразу спыняешся здзіўлены — які незвычайны інтэр'ер у пакоях. Кожны аформлены па-свойму непаўторна, з вялікім густам, выдумкай і фантазіяй.

Валяцін заўзятый грыбнік і аматар прыроды. І калі бывае ў лесе, дык абавязкова прынясе адтуль штосьці цікавае — галінку, якая напамінае жывёліну, альбо рог аленя. Усё спатрэбіцца, як ён гаворыць «для справы». З-пад умелых рук яго выходзяць цудоўныя рэчы, якімі можна залюбавацца.

А працуе Валяцін на Віцебскім заводзе заточных станкоў фрэзероўшчы-

кам без малага ўжо 20 гадоў. І ўвесь гэты час не растаецца з цудоўнымі мастацтвам.

Больш як 150 арыгінальных работ выканаў ён у розных матэрыялах. Удзельнічаў на многіх абласных, рэспубліканскіх выстаўках, узнагароджаны граматамі і дыпламамі.

І асобныя «спецыяльныя» заказы, якія ён выконваў на заводзе як падарункавыя для ўдзельнікаў розных дэлегацый. Яго суверны «Крэзьмль», «Сто год з дня нараджэння У. І. Леніна», «50 год СССР», «1000 год Віцебску», «Чырвоныя коннікі», «Мацярынства» і інш. выкананы нахнёна і віртуозна.

Многія аўтарскія паўторы гэтых рэчаў

цяпер можна ўбачыць у фабрычным камітэце завода. Шмат іншых сабраны ў яго калекцыі ў маленькім хатнім музеі. Тут можна захапляцца лаканізмам формы і навізнай кампазіцыі сувеніраў «Каласы», «Алень», «Птушка» (метал, дрэва, косць).

З вялікім народным гумарам і майстэрствам выканаў Валяцін Ганчарук з аргшкла і дрэва «Лісу і жураўля», «Муху-цакатуху» і інш.

Зараз самадзейны мастак з вялікай любоўю працуе над стварэннем бюста У. І. Леніна. Свой новы твор ён прысвячае XXV з'езду КПСС.

К. ТОКАРАУ.

НА ЗДЫМКУ — Валяцін ГАНЧАРУК за работай.

Фота В. РАПЕЦКАГА.

У МАЙСТЭРНІ МАСТАКА

МАСТАКОУ адкрываеш для сябе парознаму. Іншы раз нібы пераступаеш нейкі парог і ўсё раптам становіцца бліжэй і зразумелым. Такім парогам для Мікалая Залознага стала дыпломная работа «Капітуляцыя». Расказваюць, што ў зале Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута, дзе ішла абарона дыпламаў, стаяў гомап — і раптам некуды зніклі, нібы расталі спірэчкі, выкрыкі, засталася адна толькі гэта карціна, — акно, прасечанае ў глыбіню вайны, у адзін з марозных дзён 45-га года, калі набліжалася канчатковая развязка. З такой прайкінай слай і шчырасцю расказана аб звычайным вайсковым эпізодзе, што нельга было не згадзіцца з аўтарам — з яго увагай да драматычнага сюжэта, з яго імкненнем на першы погляд прастыя рэчы ўвадаць у драматы вяснянай абагуленасці.

Першымі імпульсамі для пачатку работы над дыпламам паслужылі ўражання вайны гадоў, калі радывы Залозны, які ўдзельнічаў ў баіх за вызваленне Прагі і Берліна, на свае вочы бачыў, як здаваліся ў палон дэмаралізаваныя салдаты рэйха. Карціна «Капітуляцыя» была высока ацэнена такімі савецкімі майстрамі мастацтва, як Б. Ігансон і Ул. Арэшнікаў.

Менавіта з гэтага палатна з'явілася ў Залознага тое галоўнае, што пазней увайшло ва ўсё яго «ваенныя палотны» — асэнсаванне падзей, перакананасці, якой напоўнены яго героі-пераможцы.

Але да гэтага «пааней» былі гады роздзума, упартай нялёгкай працы, гады пошукаў, расчараванняў, сумненняў. Мастак ісаў пейзажы, нацюрморты, партрэты, рабў рысункі. Мабіль, глядачы намятаюць ягоныя работы пачатку 60-х гадоў: «Заход сонца на Свіслачы», «Пасля дажджу», «Цішыня на Нёмане», «Бярэзіна», «Дзяўчына ля ваіна», «Студэнты», партрэты будаўнікоў Лукомльскай ДРЭС. У іх толькі намячаўся пошук свайго ўласнага почырку ў мастацтве, свайго бачання свету, свайго «залознаўскага», стылю.

Карціна «Маці» стала прадвеснікам новых адкрыццяў. Сярод іншых карцін Залознага гэта палатно стаіць некалькі асобна. Вобразны змест яго раскрываецца як успамін аб нечым даўно перажытым, калі сцёрліся ўжо дэталі, але асабліва вастрыня ў галоўным — у перадачы прайкінага пачуцця страты нечага дарагога, невыказна светлага. Пры жывапіснай складанасці ў карціне перададзена адзінства імгненнага перажывання. За-

ШЛЯХ ДА СЯБЕ

лознаму ўдалося зберагчы ў палатне «незвычайных фактаў» дзівосны пастрой усхваляванасці, трапяткой і няўлоўнай паэтычнасці.

Шчырасць, непадробнасць мастакоўскага перажывання ў карцінах, Залознага будоўца на рэалістычнай перадачы з'яў і падзей. Усе значныя творы мастака звязаны не толькі з тым, што ён успрымае сёння, але і з тым, што ён эмацыянальна глыбока перажыў калісьці. Не вынадкава, у сваіх работах ранейшага часу Залозны звяртаецца да ўспамінаў далёкіх гадоў дзіцінства («Казка», «Стаяк», «Коні»); невыпадковы і больш позні работы — «Чайкі», «Адзіноцтва» і іншыя напоўнены жывым, прайкілівым пачуццём саўдзелу мастака ў дынамічным бегу часу.

Але, бадай, вастрыня успрымання жыцця, гісторыі Радзімы стала больш відавочнай пасля стварэння ім серыі карцін аб Вялікай Айчыннай вайне.

Шырокі план зместу «ваенных» карцін Залознага нараджаўся ў выніку абагулення і паглыблення канкрэтных назіранняў, аналізу з'яў і ўражанняў аб вайне, уражанняў ад сустрэч з людзьмі, роздзума «пра час і пра сябе».

Складаны, шматслоўны комплекс пачуццяў і думак вызывае сур'ёзную і сціслую па-пластычнаму выражаную карціна «Салдаткі». У ёй мастак імкнуўся перадаць суровы будні вайсковых гадоў, штодзённы подзвіг прастых рускіх жанчын. Пяць жанчын — пяць чалавечых лёсаў. Яны прыселі, каб адпачыць. Уладкаваліся ля процітанкавых загародаў, прыселі ў мароз, у стужку, не выпускаючы з рук лапат. На іх цяжка задуманых, стомленых тварах адбіваецца тое перажытае, з чым давялося ім сустрэцца. Вось жанчына, якая схіліла галаву над згубленым сваім шчасцем, сваёй радасцю. Другая думае, мабыць, пра свайго сына-салдата — дзе ён зараз? І разам з усім гэтым у карціне гучыць жыццёва-жаркалівы матыў. Ён і ў вобразе салдаткі, якая чытае пісьмо з фронту, і ў эмацыянальных драматычных чырвоных, сініх, охрыстых, зялёных тонах палатна.

Залозны ніколі не прыхарошвае сваіх герояў. У палатне «Дома» ён і паказвае іх такімі, якімі зрабіла іх цяжкая праца вайны — не пад-

та прыгожымі, загрубелымі. Але мастак намалюваў іх падарамі жыцця. Паказаў іх настойлівасцю, рашучасцю ў залеванні ўчарашніх ранаў зямлі.

Залозны аддае шмат сіл пошукам формы, дабіваецца лёгкасці і артыстычнасці мазка: то гучнасці, то празрыстай пяшчотнасці каляровых адценняў. Яго ўлюбёныя фарбы — чырвоная, жоўтая, сіняя. На думку мастака, гэтыя фарбы найбольш энергічныя, выразныя, інтэнсіўныя. Яны аднолькава паспяхова могуць данесці да гледача і трагічныя ноты, і ўсхвалявана мажорныя.

Мастак смела эксперыментуе і эксперымент яго заўсёды мэтанакіраваны, напраўлены ў адзінае рэчышча творчых пошукаў. Так, з інтэнсіўнага сутыкнення кінаварных танаў у «Конях» нарадзілася напружаная рамантычная каляровая гама. А серабрыста-охрыстыя таны ў злучэнні з яркімі ўсплёскамі фарбаў на адзеным себ'іта прымушаюць нас убачыць за пасляваеннымі мірнымі буднімі ўчарашнія рубцы вайны — карціна «На вызваленай зямлі».

Сюжэты ў творах Залознага, як правіла, унутрана напружаныя. У карціне «Сыны» адлюстравана сівая гаротная маці і чацвёра яе сыноў-байцоў, якія развітаюцца перад далняй дарогай на фронт. У глыбокім маўчанні, у спрацаваных матчыных руках, у мужных вобразах салдат — увесь боль вайны, і вялікае чалавечае гора, і высокая стойкасць духу ўсіх мацяроў зямлі нашай, усіх Касмадзямянскіх, і Курыянавых, і яшчэ тысяч і тысяч вядомых і невядомых савецкіх патрыятак, якія праводзілі сваіх дзяцей на святы і правы бой, і не дачакаліся іх.

Не толькі сюжэты ў гэтых і іншых палотнах унутрана напружаныя, уся іх жывапісная паверхня стварае надзвычай эмацыянальную атмасферу. Для творчай манеры Залознага характэрна працяглая распрацоўка тэмы. Доўга ён шукаў кампазіцыю карціны «Удовы», «1945 год», якую прысвяціў сваім родным, што загінулі ў час Айчыннай вайны, удовам, якіх

так шмат засталася на зямлі. Мастак заўсёды любіў героіў сваіх карцін і цяпер, і раней. Але раней у яго не было такога абвостранага адчування да таго, што давялося перанесці нашым жанчынам у суровую гадзіну.

Пра Залознага шмат спрачаюцца. У палотнах яго ёсць тое, чаго мы чакаем ад сённяшняга мастацтва: вялікая тэма, якая выражана не дэкларатыўна, а пластычнымі сродкамі: вострая, надзвычай асабістая манера пісьма, якая пазбаўлена стылізацыі і пераймальнасці.

«Кожны жывапісец, — гаворыць М. Залозны, — імкнецца данесці свае думкі. Без вялікай працы, без працяглых пошукаў не знайсці свайго почырку, не падняцца да сённяшняга ўзроўню выяўленчага мастацтва. Самае галоўнае ў мастацтве жывапісу — валодаць мовай гэтага мастацтва. А гэта і самае цяжкае. Быць самім сабой у жывапісу, працягвае мастак; — надзвычай цяжка. Часта гавораць: «патрэбна знайсці свой почырк, тады маўляў, станеш асобай». Не, калі ты асоба, — з'явіцца і твой почырк. Шукаць патрэбна. Ісці ад таго, што далі табе бацькі і настаўнікі, да свайго ўласнага, што выпакутавана. І атрымліваецца, што шлях мастака — гэта шлях да самога сябе. А твае работы — гэта споведзь аб думках і разважаннях сваіх жа. Калі, канечне, ёсць пра што расказаць. Шчыра і сумленна...»

Мастацкая мова Залознага трывала складзеная. І сапраўды, палатно «Сям'я», якое толькі што закончыў мастак, вытрымана ў той самай сістэме нібы знарок лаканічных, крыху вуглаватых форм, у той жа напружанай чырвона-охрыстай каляровай гаме, але ўважлівы глядач знойдзе ў гэтым палатне нешта большае, чым раней — імкненне да большай сван-

цэнтраванасці і стрыманасці ў праяўленні мастаком пачуццяў, своеасаблівую цягальнасць у падыходзе мастака да раскрыцця зноў такі тэмы памяці аб вайне.

Шматлікія эцюды, рысункі Залознага, якія знаходзяцца ў яго майстэрні, дазваляюць гаварыць пра тое, што знойдзенае ў мінулых работах не стала для мастака чымсьці раз назаўсёды застылым. Настойліва і паслядоўна жывапісец шукае новыя матывы і прыёмы, пашырае кола тэм і пошукаў — ад роздзума пра месца чалавека ў жыцці («Партрэт старшыні калгаса імя XX з'езда КПСС Р. К. Новікава») да лірычнага хвалюючага расказу аб зямлі і прыродзе («Поле», «Поўдзень»), «Маністы над полем» і інш.).

Не ўсё аднолькава ўдаецца Залознаму. Часам пры дасканалым рысунку ён усё ж адрывае контур ад колера, не заўсёды адчувае меру дэкаратыўнасці, і аб'ёмна-каляровае месца той альбо іншай фігуры ў прасторы. Бывае, што і задумы не адліваюцца ў дасканалыя формы. Але асобныя творчыя прайкі Залознага не пясучы на сабе адбітку ўнутранай самазаснакоенасці, абаянасці і раўнадушша. Думаецца, што ў мастака падобнага тыпу, які ўсёй душой паглыбляецца ў свае вобразы, так і павінна быць. Часам напружаннем жывапісца, яго майстэрствам задуманы вобраз ператвараецца ў рэальнае мастацтва. І гэта ўдача і для мастака, і для мастацтва.

Сустрэча з новымі палотнамі Залознага наперадзе. Важна, што мастак, уступаючы на парог 50-годдзя, працягвае працаваць з тымі ж пакутамі, сумненнямі, з той жа радасцю, якія ўласцівы маладосці, без якіх не бывае сапраўднай творчасці.

Барыс КРЭПАК.

«ВІЦЕБШЧЫНА — МАЯ РАДЗІМА»

У Соф'і Дзмітрыеўны Лі «ў рабоце» адразу некалькі жывапісных палотнаў. І хоць назвы іх з'яўяцца крыху пазней, тэма і змест кожнай карціны ўгадваецца адразу.

...Так і вабіць блакіт азёрнага краю — зеляніна бліжэйшых лясоў, густая сіль аддаленых, карункамі пераплеценыя кроны прыбрэжных лозаў. А ў далечыні — белыя будынкі калгаснай фермы. Невялікі эцюд хочацца назваць «Хлеб», а вось «Веснавая сяўба», «На таку»...

Усе гэтыя работы яшчэ пахнуць фарбамі, усе яны — плён летніх «канікул».

Не так даўно Соф'я Дзмітрыеўна вярнулася з творчай камандзіроўкі па Лепельшчыне, дзе ў складзе жаночай групы працавала ў саўгасе «Сушыньскі».

— Гэта не першая мая паездка ў вёску, — расказвае Соф'я Дзмітрыеўна. Амаль кожнае лета я выезджаю ў калгасы, саўгасы, на фермы. Да гэтага працавала ў калгасе «Новы шлях», што пад Мінскам. Пасля была Бра-

слаўшчына. Летась пісала птушкаферму ў Раўбічах. Некалі, у тых жа Раўбічах, я напісала карціну «Пуск першай электрастанцыі». Было гэта ў 1940 годзе. У Раўбічах нарадзіліся мае «Калгасныя агні», потым «Вышкі».

І вось Віцебшчына. Мая — радзіма. Недалёка ад Лепельшчыны, ўсяго ў трыццаці кіламетрах, я нарадзілася і вырасла. Мне вельмі падабаюцца людзі гэтых мясцін — такія светлыя, рослыя. Не перадаць характара краявідаў азёрнага краю, здаецца, і трава, і кветкі там такія, якіх больш нідзе няма, такія, што былі толькі ў дзяцінстве.

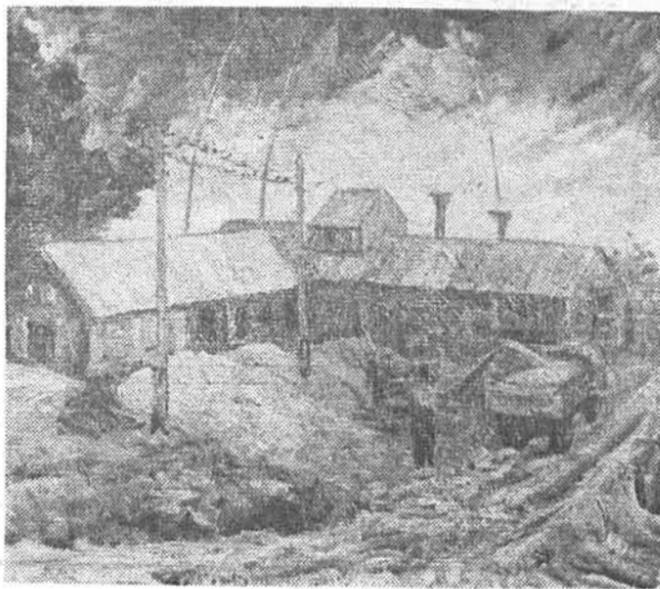
У саўгасе «Сушыньскі» мы прабывалі амаль паўтара месяца, кожную раніцу я брала эцюднік і выходзіла на працу. Хацелася намалюваць і пейзажы, і працу на таку, і ўборку ўраджаю. Але цяпер так хутка, такім шырокім фронтам вядуцца работы на ўборцы, што я ніяк не паспявала. Толькі раскладу фарбы, знайду кампазіцыю, а камбайны ўжо

паехалі па другі ўчастак...

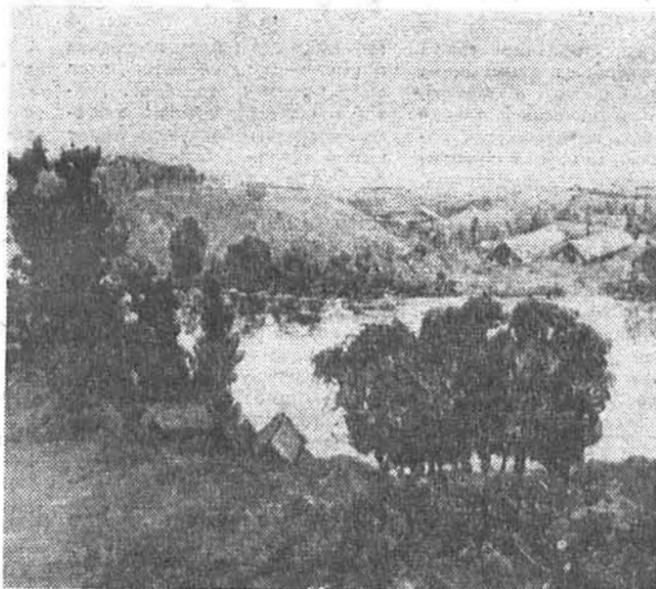
Соф'я Дзмітрыеўна дастае невялічкія, намерам са школьных шытак, «карціны» на кавалачках палатна, на кардоне, на блясе. І на іх — блакіт азёр у акаймаванні сінніх лясоў, калгасныя палі, узгоркі, пералескі. Іх намалювалі мясцовыя школьнікі, якія штодзённа наведвалі мастачку. Спачатку моўчкі сачылі за работай Соф'і Дзмітрыеўны, а потым папрасілі фарбы... І пачаліся дні творчага спаборніцтва.

— З таго часу ўжо ніхто не перашкаджаў адзін аднаму. Кожны быў заняты сваёй справай. За час знаходжання на Лепельшчыне я пачала работу над 11 карцінамі. І пры ад'ездзе ў Мінск наладзіла невялічку выставку. Яе наведвалі мясцовыя школьнікі, настаўнікі, жыхары вёскі, кіраўнікі саўгаса, работнікі райкома партыі. На развітанне мае гледачы вельмі запрашалі прыязджаць зноў. І я з задавальненнем выканаю іх просьбу.

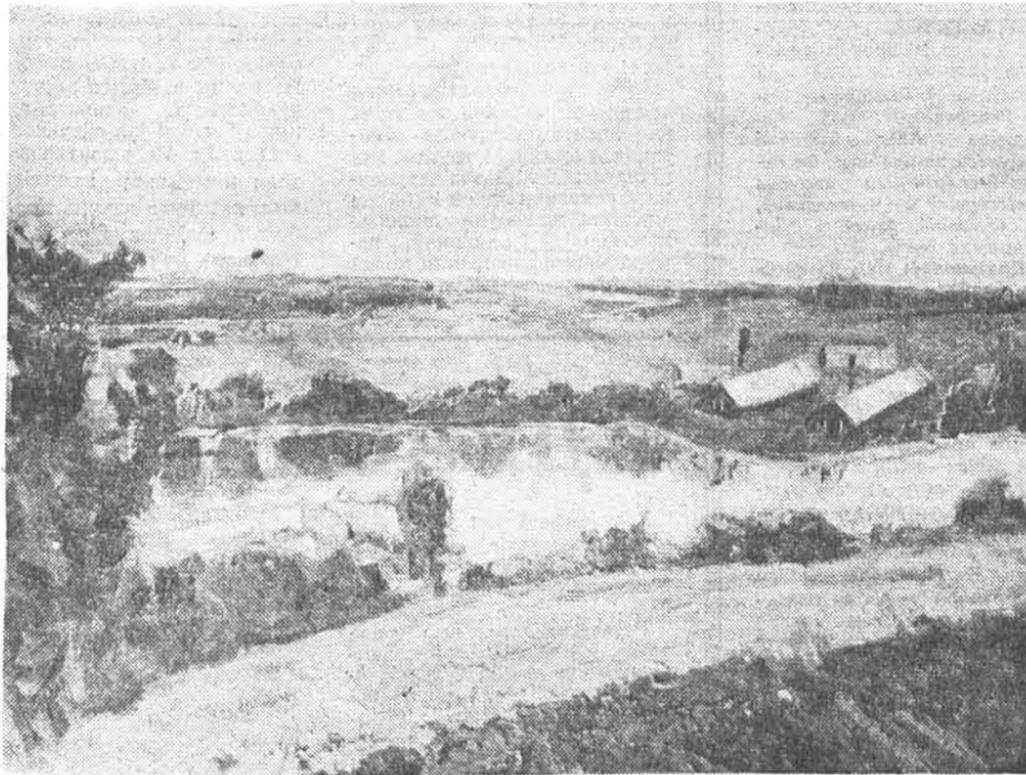
Р. ДЗМІТРЫЕВА.

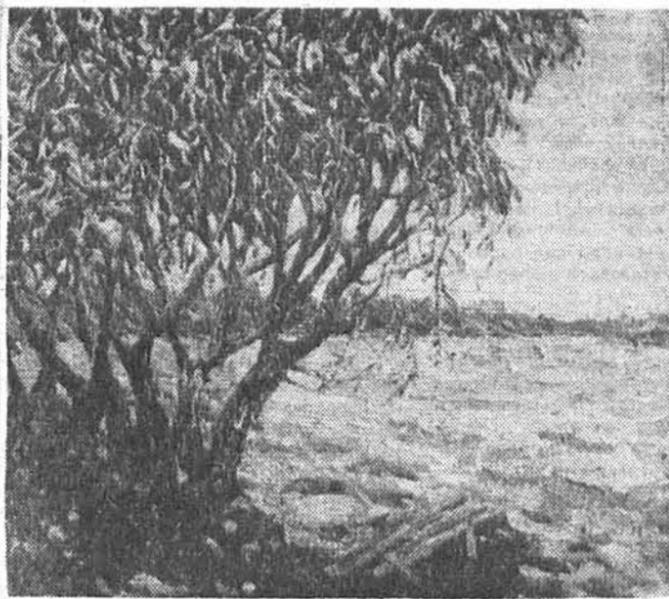
На таку.

Пасёлак Заслаўні.

Лепельшчына — край азёрны.

На возеры.

ПЛЁН ТВОРЧАСЦІ

Мастацкія вырабы з каларовага шкла і крышталю Барысаўскага шклозавода імя Дзяржынскага карыстаюцца ўсесаюзнай і сусветнай славай. Кожны твор — плён напружанай творчай працы вялікага калектыву мастакоў, майстроў-шкловыдзімальшчыкаў, гранільшчыкаў і інш. У стварэнні мастацкага вырабу галоўнае — творчая фантазія мастака. Сярод калектыву заводскіх мастакоў ганаровае месца займае старшы мастак, член Саюза мастакоў СССР Антаніна Іванаўна Абрамава. Пасля заканчэння Ленінградскага вышэйшага ма-

стацка-прамысловага вучылішча імя Мухінай яна была накіравана на Барысаўскі шклозавод. З яе прыходам у гісторыю вытворчасці адкрылася новая старонка.

Антаніна Іванаўна арганізавала першую на заводзе эксперыментальную базу. Эксперыменты, праведзеныя мастакамі і майстрамі пад яе кіраўніцтвам, паказалі, што завод здольны асвоіць новыя, высокамастацкія вырабы. І сапраўды, неўзабаве яе прадунцыя атрымала шырокі попыт у пакупнікоў краіны, а кіраўніцтва Выстаўкі дасягненняў народнай гаспа-

даркі СССР запрашае шклозавод быць яе ўдзельнікам. Гэта было вялікім гонарам для стараўшага ў Беларусі прадпрыемства шкляной прамысловасці.

Экспазіцыя вырабаў шклозавода на выстаўцы выклікала захапленне ў наведвальнікаў.

Цэнтральнае месца сярод экспанатаў займалі чароўныя вырабы, зробленыя па малюнках і эскізах Антаніны Абрамавай. Многія работы атрымалі дыпломы выстаўкі, а Антаніна Іванаўна была ўзнагароджана сярэбраным медалём.

Мастацтва не спыняецца на дасягнутым. Яна паспяхова распрацоўвае ўзоры вырабаў са звычайнага шкла для ўнаранення іх у масавую вытворчасць.

Адначасова Антаніна Іванаў-

на распрацоўвае новыя малюнк і эскізы для спецыяльных дэкаратыўных вырабаў з крышталю, якія з'яўляюцца своеасаблівай візітнай карткай мастацкіх вырабаў шкляных прадпрыемстваў Саюза ССР на міжнародных выстаўках і кірмашах. Антаніна Іванаўна — незменны ўдзельнік распрацоўкі спецыяльных прызавых вырабаў і сувеніраў для найбольш адназначных усесаюзных і міжнародных культурных і спартыўных мерапрыемстваў. Мастацкія вырабы Барысаўскага шклозавода імя Дзяржынскага атрымалі сталую прапіску на ВДНГ СССР. Экспазіцыя перыядычна аднаўляецца.

За выдатныя поспехі ў творчай дзейнасці і ў сувязі з 75-годдзем шклозавода Антаніна

Іванаўна была ўзнагароджана Ганаровай граматай Вярхоўнага Савета Беларускай ССР.

У Барысаўскім краязнаўчым музеі ёсць спецыяльны стэнд, прысвечаны грамадскай і творчай дзейнасці таленавітай мастачкі. Сярод шматлікіх цінных экспанатаў — Ганаровая грамата, якой яна была ўзнагароджана ў сувязі са святкаваннем 50-годдзя Савецкай улады.

Сціплы, душэўны чалавек, добры настаўнік для моладзі, якая прыходзіць у мастацкі цэх заводу, Антаніна Іванаўна карыстаецца заслужаным аўтарытэтам, глыбокай павагай у вялікім калектыве рабочых і інжынерна-тэхнічных работнікаў аднаго з перадавых прадпрыемстваў шкляной прамысловасці краіны.

А. БЕНЯНСОН.

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФШАХ

Дзяржаўны тэатр музычнай камедыі БССР паказаў спектакль В. Баснера «Патрабуецца геранія» на п'есе Я. Гальперына і Ю. Апенкава. Рэжысёр-пастаноўчык спектакля заслужаны дзея УССР А. Барсегян, дырэктар — Э. Арашкевіч і А. Лапунюф.

НА ЗДЫМКУ: сцэна са спектакля. У ролях Вікі — арыстка В. Пятліцкая, Кіма — арыст К. Лосей.

Фота Ул. КРУКА.

Ш Т Р Ы Х І

У ЦЕНЮ

Збіраючыся раскажаць чытачам пра галоўнага хормайстра Дзяржаўнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета БССР, народнага артыста рэспублікі Аляксея Кагадзеева, я задаў яму пытанне, ці не шкадуе ён, што прыйшоў у тэатр з прафесіяй, можна сказаць, самай непрыкметнай для вока.

— Затое такой адчувальнай для вуха! — усмінуў ён. — Дык жа не толькі хормайстры бываюць «у ценю». Письменнік, архітэктар, кінааператар танца, зрабіўшы сваю справу, не суправаджаюць твор, калі той трапляе да чытача або глядача. Тым не менш прафесіянальная праца, калі толькі яна выканана добрасумленна і адрывае штосці новае ў вядомым, прыносіць задавальненне аўтару або налентыўу аўтараў. Опера — гэта мастацтва, гэта налентыўная праца. І той, наму апладзіруе зала, выканаўцу партыі Барыса Гадунова або Джульетты, — гэта наш паўнамоцны прадстаўнік. Ён «здымае» плён агульных нашых намаганьняў, пошукаў, рэпетыцый, эксперыментаў...

У рабочым кабінце галоўнага хормайстра нічога лішняга: раяль, на монітры якога раскрыты ноты, пісьмовы стол, шафа з партытурамі, тэлефон. Побач з кабінетам — харавы клас, дзе кіраўнік разам з артыстамі ўвасабляе задуму ў рэальнае гучанне, «перакладае» нотную літаратуру на мову спеваў. Такім чынам, тут бываюць хвіліны і гадзіны засяроджанай цішыні, калі фарміруецца канцэпцыя і распрацоўваецца палітра выўленчых сродкаў таго або іншага операнага твора ў яе харавой частцы, якая неадрыўна звязана з усімі кампанентамі будучага спектакля. Бываюць і хвіліны магутнага або прычына-летуценнага спявання адной і той жа мясціны, шліфуюцца знойдзеныя фарбы і адценняў, пакуль зашыфраваныя нотнымі знакамі гукі не набудуць жы-

вога подыху чалавечага сэрца. У цэласным палатне опера нага відовішча і не трэба, каб слухачы «вылучалі» хор, ён не мае права займаць самацэннага месца. М'ж тым, калі бываеш на рэпетыцыях, дзіву даешся, якія розныя эмацыянальныя «кліматы» адчувае хор! Паззія каханья і роспач ад здрады, іранічнае выкрыццё і пяшчотная падтрымка галоўных дзейных асоб оперы, урачыстасць пераможцы і замілаванне пералівамі, скажам, сонца на доўгіку над Масква-ракой... Слухачы такія старонкі — асаюда. Часам пачынаеш думаць пра самастойнае харавое восте гэтага фрагмента оперы: здаецца, што ён набыў канцэртнае гучанне. А яму нельга быць канцэртным!

Чаму?

Сярод хормайстраў краіны Аляксей Пятровіч Кагадзееў з тых, хто даражыць менавіта опернай рэпутацыяй. Бо хор у музычным тэатры — не адно і тое ж, што хор на філарманічнай сцэне або на радыё: ён жа ўдзельнік сцэнічных падзей! А ў творах Барадзіна і Мусаргскага, да прыкладу, гэта і адзін з галоўных «герояў» відовішча. Яго спеваў — гэта голас аўтара-каментатара падзей, голас саюзніка або наадварот, праціўніка асноўных герояў, голас народа, а часам і голас лёсу або гісторыі. Таму артысты такога калектыву не маюць права быць толькі добра сумленнымі спевакамі, кожнаму з іх і ўсім разам ім належыць адказная роля спевака-акцёра, здольнага арганічна ўвайсці ў архітэктоніку спектакля. Не выпадкова самым прыемным кампліментарам, які можа пачуць пра сябе хор, з'яўляюцца словы Мусаргскага аб ім як аб «налентыўнай асобе».

ГОСЦІ МІНСКА

РАДАСЦЬ РУХУ

«...Фігуры, створаныя гэтым дуэтам, падобныя фрагментам класічнага балета, а лірызм, дзіўная пластычнасць і тонкая музычнасць, прадуманасць позы і жэстаў, цудоўная сіхроннасць, сіла і прыгажосць, спрытнасць і кампазіцыйная завершанасць ператвараюць іх выступленні ў канцэртны нумар — чароўнае балетнае адажыо на каньках». Так пісала аб нашай праслаўленай пары выдатнай савецкай балерына Мая Плісецкая.

Людміла Белавусова і Алег Пратапопаў здабылі сусветную славу: заслужаныя майстры спорту СССР, яны двойчы заваявалі перамогу на Алімпійскіх гульнях, чатыры разы сталі чэмпіёнамі Еўропы і свету, шэсць разоў запар здабывалі права быць першай спартыўнай парай Савецкага Саюза, а 1973 год прынес ім званне чэмпіёнаў свету сярод прафесіянальных артыстаў балета на лёдзе. Па колькасці сваіх перамог на міжнароднай арэне фігурысты даўно атрымалі права называцца выдатнымі спартсменамі сучаснасці.

Мільёны тэлегледачоў нашай краіны заўсёды з асаблівай цікавасцю сачылі за выступленнямі Л. Белавусовай і А. Пратапопава на буйнейшых спартыўных арэнах. Стала прывычным бачыць іх першымі. І, нават калі яны займалі не чэмпіёнскае месца, — спартыўная пара ўсё роўна заставалася пераможцамі.

Мінскія прыхільнікі непаўторнай творчасці цудоўных артыстаў зноў атрымалі магчымасць сустрэцца з мастацтвам Л. Белавусовай і А. Пратапопава ў новай праграме Ленінградскага балета на лёдзе «Навельы аб каханні».

Гэта не першае выступленне трупы ў нашай сталіцы, аднак праслаўленыя артыстаў тут мы бачым упершыню. У спектаклі яны выквараюць кампазіцыю «Мары каханья», на музыку Ф. Ліста. На маю думку, гэта творчая ўдача і мастацкая кульмінацыя праграмы, якую паказалі нам леныградцы.

Вядома, што ў сыграных ролях раскрываецца асоба іх стваральніка. Так і ў гэтым нумары назіраецца сапраўды руская праява пазычнага паучыцца, тонкае і глыбокае пранікненне ў музычнае мастацтва, якое набліжае выканаўчы стыль Белавусовай і Пратапопава да традыцый рускага класічнага балета і адлюстроўвае іх асобу, характар і густ.

Гледзячы на іх, забываеш аб усім: кожны рух — гэта ўвасабленне глыбокай думкі і чалавечых эмоцый, але ж разам з тым у спектаклі пастаянна адчуваецца нейкая стрыманасць у іх катанні.

У нашай гутарцы мы пачалі размову аб праблемах, звязаных з прафесіянальным балетам на лёдзе.

А. Пратапопаў: Перш за ўсё нам перашкаджае недастатко-

ва памер поля, бо мы прывыклі выступаць на пляцоўцы, якая амаль роўная хакейнай. Развіццё мастацтва класічнага прафесіянальнага балета на лёдзе нашай краіны ў бліжэйшыя гады будзе знаходзіцца ў прамой залежнасці ад памераў катка.

Л. Белавусова: Ёсць такія фігуры і элементы, якія нельга выконваць на малым катку, і добрым майстрам фігурнага катання на каньках даводзіцца адмаўляцца ад іх выканання. У такім выпадку і мы, і глядач губляем шмат.

А. Пратапопаў: На маю думку, прафесіянальнае мастацтва павінна быць значна вышэйшым, чым майстэрства катання аматараў.

Л. Белавусова: У адрозненне ад спартыўнага фігурнага катання, балет на лёдзе мае больш шырокія творчыя магчымасці ў плане мастацкага афармлення, пэўнай неабмежаванасці ў часе.

У адказ на пытанне, які від мастацтва карыстаецца ў іх найвялікшай папулярнасцю, я пачуў:

А. Пратапопаў: Мы вельмі любім фігурнае катанне і ўсё, што звязана з рухам. Мы любім яго за тое, што над лёдам можна ляцець падобна птушцы, калі вецер свісча ў вушэх і табе падпарадкоўваецца цэла.

Л. Белавусова: Мы не лічым нашу прафесію спецыяльнасцю, а сродкам самавыказвання, без якога чалавек, абраўшы гэты цяжкі шлях, не ўяўляе сабе зямнога існавання.

Прайшло два гады, як Л. Белавусова і А. Пратапопаў пакінулі аматарскі спорт. Яны першымі праклалі шлях парнаму катанню на міжнароднай арэне, прынеслі славу савецкім фігурыстам. Імі заваяваны ўсе спартыўныя тытулы, якія існуюць у свеце. Але яны ўстанавілі яшчэ адзін важны рэкорд,

і ён можа служыць прыкладам для маладога пакалення фігурыстаў — рэкорд даўгаеца спартыўнай пары, здолёўшай захаваць адзінства і вернасць адзін аднаму на працягу восте ўжо 21 года.

1973 год прынес Людміле Белавусовай і Алегу Пратапопаву новыя поспехі. Як і раней, яны зноў пацвердзілі сваё высокае майстэрства і выйшлі пераможцамі ў спаборніцтве на Кубак свету ў Токію сярод салістаў прафесіянальных балетаў на лёдзе.

А. Пратапопаў: Гэты чэмпіянат адрозніваецца ад аматарскіх спаборніцтваў тым, што ў ім выступалі чэмпіёны розных часоў, якія адзін з адным раней не сустракаліся.

Л. Белавусова: На гэтым конкурсе мы былі бязмежна сабраннымі, ведаючы, што ўпершыню ў гісторыі прафесіянальнага фігурнага катання мы прадстаўлялі ў Токію нашу вялікую Радзіму.

Людміла і Алег аб'ездзілі амаль увесь зямны шар. За гады сваёй спартыўнай кар'еры яны выступалі ў Чэхаславакіі, ЗША, Францыі, Англіі і іншых краінах свету.

А. Пратапопаў: Нам назаўсёды запомніўся прыём, які наладзілі мінчане вясной 1972 года ў час нашага выступлення на чэмпіянаце Савецкага Саюза.

Л. Белавусова: У некаторыя гарады нам заўсёды вельмі прыемна прыязджаць. Горадгерой Мінск — адзін з такіх.

...У зале гасне святло, дыктар аб'яўляе чарговы нумар, промні пражэктараў асвятляюць знаёмыя фігуры, і перапоўнены Палац спорту гарача апладзіруе любімым артыстам. Пачынаюць сваё выступленне салісты Ленінградскага балета на лёдзе — Людміла Белавусова і Алег Пратапопаў.

В. ХАДАСОУСКІ.

Выступае Л. Белавусова і А. Пратапопаў.

Фота М. ХАДАСЕВІЧА.

АДРАСАВАНА

Хачу сказаць пра спектакль «Ляпі-самаскокі» на п'есе І. Іванова і Я. Хамутова ў Акадэмічным тэатры імя Янкі Купалы.

Не часта бывае, што спектакль, які выклікае жывую рэакцыю дзяцей, захапляе і дарослых. «Ляпі-самаскокі» І. Іванова і Я. Хамутова (у перакладзе А. Вольскага) на купалаўскай сцэне ў пастаноўцы рэжысёра Галіны Уладзімірскай, на маю думку, — гэта свята для дзяцвы і цікавае падарожжа ў свет маленства для іх бацькоў.

Паспрабуем зірнуць на сцэну вачамі тых, для каго ў першую чаргу ствараецца спектакль. Што нам кажае тэатр і як мы гэта бачым?..

У зале гасне святло. З'яўляюцца вясёлыя снамарохі — хто з гармонікам, хто з дудачкай, хто спрытна скача... на руках(!), хто выбівае чачотку. І хоць усе яны намалеваны на заслоне, мы шчыра верым іх вясёласці, і ўжо самі, здаецца, танцуем разам з імі; ды і гарэзлівая музыка кампазітара Д. Камінскага, што спецыяльна напісана да гэтага спектакля, спрыяе таному адчуванню прагала. Нават не заўважаеш, што пачалася ўжо казка «пра цара Гароха Другога, пра Івана не зусім дурнога, пра дзяўчыну Мар'ю і яе запаветную мару, пра Ямелю — слаўнага салдата, пра горнае гора і светлае свята». А героі казкі паспелі прадставіцца нам, прытанцоўваючы разам з тымі — намалеванымі — снамарохаў.

Ну, а калі казка пачалася з цара, павінна быць і царства, і царскі палац! Празрыстыя нупальнікі аздоблены жамчугамі — нібы гэта какошні з дзіччага нарнавалянага нацыона. Не, гледзіце, напісана — «Царства цара Гароха II».

У калях — каруселі-пашкі (зусім такія, як у двары ці ў парку — певень, свінка, козлік, запряжаная тройка, карэта). На каруселі — цар Гарох. Царскі трон — нібы крэсла-гушкалка. Сам Гарох — у халаце, хатніх тэтых з пампушкамі (арт. Г. Гарбук), у сарочцы ў дробны гаронак, у шапачцы з насоўкі (другі выканаўца — Г. Аўсянік) — нагадвае гарэзлівага дзядулю, які ўвесь час губляе свае акулеры. Але ж ён — цар, а таму і губляць яму наканавава не акулеры, а... карону.

Толькі цар карону не згубіў, яе схаваў царскі пісар Вавіла. Ды і пісар ён не просты — казачны. Вавіла — чорт. Вост і атрымліваецца, што сам чорт памочнікам у цара! Праўда, аб гэтым, апроч цара, пакуль што ніхто не ведае. Але выпадкова звалілася з пісарнай галавы шапка, і ўсе ўбачылі — рожкі. Паквапіўся Вавіла на залаты бранзалет і дзеля таго напісаў царскі загад «шыварат — навыварат» (вызваліць з турмы сялян, не браць з іх подаш, распусціць царскае войска). Са-

КУЛІС

У дзіцячых гады будучы хормайстар далучаўся да хараства народных спеваў. Яго бацька, рабочы-металіст, іграў на розных інструментах, а маці добра спявала. І дагэтуль помніць Аляксей Пятровіч уражанні тых далёкіх гадоў, калі на вясорках яго брала ў палон песня пра думных і вольных казакоў, пра ратныя подзвігі асілкаў, пра светлае нахання дзючыны да хлопца, які сядзе на каня і выпраўляецца на бітву за родны край. Ён спыняў свой погляд на тым, хто выводзіў мелодыю грамчэй за іншых: то на маці, то на бабці, то на суседніх жанчынах, і тут жа пераводзіў вочы на іншых спевакоў. Яго чаравала сама песня, ле настроі, ле меладычнае хараства, ле эмацыянальнасць лад. Ён ужо не ведаў, хто ж вінаваты, што сэрца юнака то шчыльна сцімае, то б'ецца ад радасці, то стрымлівае ўзрушанае пачуццё.

Магчыма, тады ўпершыню ён і здагадаўся аб тым, што ўдзячнасць спеваку бывае ўзнагародай не ў часе спеву, а пасля, калі мы абдумваем свае ўражанні, шукаючы адказу, ад каго ж яны залежалі, хто заграў у нашай душы самыя запаветныя струны. Прынамсі, адчуванне дыялектчнага вузла, дзе створаная некалі кімсьці мелодыя так моцна пераплетена з гуаннем голашу, які сёння, васьм'і гады, выконвае тую мелодыю, ды так, што застаецца ўражанне, быццам яна паднята на спеваку яго ж уласным сэрцам, — гэты вузел быў для хлопца феноменам. Дзівам!

Гады навучання ў музычнай школе на класу народных інструментаў і ўдзел у мастацкай самадзейнасці далучаюць яго ўсё да новых і новых скарбаў. І на армейскай службе Кагадзева не пакідае мара стаць прафесійнальным музыкантам. Дзіцячыя ўражанні ад хараства

прыроды, роздум пра баявы шлях бацькоў і людзей свайго пакалення, прыгажосць і мэтазгоднасць салдацкай песні і вайсковага марша, — усё гэта толькі замацоўвае жаданне авалодаць вяршынямі музычнай адукацыі. Аляксей Кагадзеў заканчвае Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю імя А. Луначарскага па класу А. Зелянкавай (дыржорска-харавое аддзяленне). Яго дыпломная работа, прысвечаная харавой музыцы С. Танеева, і выкананне класічных твораў (у тым ліку — рахманінаўскіх) даюць яму права на дыплом з адзнакай. Вучоны савет накіроўвае выпускніка ў аспірантуру Ленінградскай кансерваторыі імя М. Рымскага-Корсакава.

Мы называем навучальныя ўстановы і імёны, а за ім жа стаяць дні і ночы настойлівага паглыблення ў таямніцы харавых спеваў. Кнігі, ноты, запісы канцэртных нумароў, мемуары выдатных кампазітараў і выканаўцаў... Самастойнае вывучэнне вялікага матэрыялу спрыяе станаўленню творчай індывідуальнасці. І калі пасля заканчэння аспірантуры А. Кагадзеў дыржыраваў кансерваторскім хорам у Ленінградзе, яму апаздавалі самыя патрабавальныя знаўцы мастацтва харавых спеваў.

Ці можна штосьці вылучыць з уражанняў тых гадоў? Аляксей Пятровіч задумваецца, не спышаецца даць дэяжурны адказ. З яго слоў вынікае, што паралельнай кансерваторыі была яшчэ адна школа — гэта наведванне рэпетыцый Акадэмічнай капэлы імя М. Глінкі, хору Вялікага тэатра СССР, хору

Усесаюзнага радыё... А гэта — сустрэчы з непаўторнымі музыкантамі сусветнай славы: А. Свешніковым, К. Пціцам, А. Рыбновым, В. Сакаловым... Ён прыслухоўваўся да таго, як кожны з іх сам «чуе» музыку, разумее яе, адчувае і надае ёй нешта адметнае ў жывым гучанні галасоў.

— І не толькі слухаў, каб зразумець, як яны «чуюць» музыку, — гаворыць Аляксей Пятровіч. — Я, поўны ўражанняў пасля рэпетыцыі або канцэрта, бывала, амаль механічна трапляў то ў Рускі музей, то ў Трацінкоўку, то ў Эрмітаж. Песня для мяне ажывала ў палотнах жывалісу, у пластыцы

скульптуры нашых класікаў. Я не шукаў падабенства або ілюстрацыі да музыкі ў пейзажах ці гістарычных палотнах, але мне арганічна патрэбна была і тая «музыка», што ірвала пэндзлем Рэмбранта і Рэліна, Пятрова-Водкіна і Бялініцкага-Бірулі. Мабыць, гэта наша сэрца вымагае, каб музыка была разгадана потым жыццём, правэрана выяўленчымі вобразамі... Глядзіш, бывала, на цікі бег неўспай халяі або на бланкіт неба над былой Траецкай гарой у Мінску (тут анураў стаіць гмах опернага), а сам паўтараеш моцартаўскія музычныя сказы або цытуеш Шастановіча... Адным словам, жывеш уражаннімі ад музыкі, адзіраючы ў ёй штосьці раней не заўважанае...

Калі мы гутарылі з ім, я адчуў, што Кагадзеў — дэпытлівае мастакоўскае нату-

ра. Зразумела, толькі што працытаваны яго словы пра сувязь паміж музычнымі ўражаннямі і выяўленчымі вобразамі не перадаюць усёй складанасці творчага працэсу асэнсавання кампазітарскай думкі і кампазітарскага вобразнага свету. Але ёсць і ў іх прызнанне ў любові гэтага музыканта да лагічнай яснасці сваіх роздумаў і ўражанняў.

Разам з калегам па творчасці хормайстрам Г. Луцэвіч Аляксей Кагадзеў падрыхтаваў дзесяціі спектакляў Беларускай опернай трупы. Калі даць спіс кампазітараў, чые творы набылі сцэнічнае жыццё на мінскай сцэне пры яго ўдзеле, ён зойме вялікае месца. На ганаровы пачатак гэтага спісу «прэзідуюць» Чайкоўскі і Танееў, Вердзі і Мусаргскі, Мурадэлі і Цікоція, Туранкоў і Семіянка...

Спашлюся на водгук на спектакль «Хаваншчына» ў газеце «Правда» крытыка Ю. Корва: «Перш наперш — пра хор. Гэта — дакладна збудаваны ансамбль, які чыста гучыць, мае пачуццё стылю, сцэнічнага вобраза — майстэрства калектыўнага пераўвасаблення (хормайстры А. Кагадзеў і Г. Луцэвіч)». Дамагчыся, каб оперны хор быў дасканалым і самабытным «інструментам» у вялікім ансамблі стваральнікаў відовішча, — якая гэта высакародная мэта!

— Але для таго, каб яе дасягнуць, — кажа Кагадзеў, — неабходна гэты «інструмент» трымаць у гатоўнасці і выдатна «спяваць», і добра «іграць» ролю па-анцёрску. Ці трэба спявацца на прыклады? Ну, паводзіцьце ў нас, снажам, на «Барысе Гадзюне». Якая адказная партыя хору! Ён — не натоўп выканаўцаў, а натоўп рускіх людзей той пары. Калентыўны герой... Сачы за тым, каб кожны харыст, застаючыся «ў вобразе», спяваў адпаведна музычнаму задуму; не выпускай з-пад увагі і драматычнае прызначэнне кожнага!

Тыя, хто бачыў і слухаў «Барыса...», ведаюць, як захапляе залу карціна пад Кромамі, дзе менавіта хор вы-

конвае вакальна і артыстычна сапраўдны «гімн сялянскай стыхійнай рэвалюцыі»!

— Асцрожнасць патрэбна нам, — раптам сказаў Кагадзеў. — Наогул, на маю думку, нічога самазтнага ў калентыўнай працы опернага тэатра быць не можа. Мастак, бывае, паслухаўшы рэпетыцыю салістаў або хору, дадае свайму эскізу «гарачыні» ці «халаду». Мы, здарэцца, пачынаем спяваць «крыху» не так, як раней, паводзіць на эскізе чырваным трывогі або бланкіт спакою... Эксперымент можа даць эфект толькі тады, калі ён уваходзіць у агульную палітру будучага спектакля. Я не жаху аддаваць перавагу оперы над балетам або драмай, але там пераважваюць — дух, вымаўленне, пластыка, інтанацыя. У нас жа — душа спявае. Тані напал страцей, што інакш выявіць сібе чалавек і натоўп не могуць! Напеўная меладыйнасць, смелыя градацыі, былівы фарбы, жанравая поліфанічнасць, саванітая плынь спеводзі і маналогі-прызнання... І усё, літаральна усё — дыктуецца ўзрушаным сэрцам! Вось што таное — опера! Вось што таное — хор у ёй...

Так гаворыць можа толькі бязмежна ўлюбёны ў сваю справу чалавек. Для таго, каб пераканацца, што народны артыст БССР А. Кагадзеў не толькі любіць, а і дасканала ведае сваё рамяство, аддаючы яму талент і няўрымслівы імнэт, варта пайсці на оперны спектакль. Хор заўсёды будзе займаць належнае яму месца, ён будзе нават акампанітарам, калі гэтага вымагаюць настановачная «стратэгія» і «тактыка» рэжысуры, але ён будзе і велічым або гарэзлівым, і жартулівым персанажам, калі яму даецца права сказаць сваё слова на ўвесь голас.

...За дзвярамі яшчэ і яшчэ паўтараецца адна і тая ж музычная фраза. Абрываецца. Паўза. Значыць, хормайстар штосьці тлумачыць, «прабірае» дыялогу выканаўцаў, спасылкаецца на прыклады (мы чуюм раяль і адзінокі голас), звяртаецца да эмацыянальнай памяці артыстаў...

— І — яшчэ раз!..

Артур ПЕРЛІС.
Фота Ул. КРУКА.

СЁННЯШНЯЙ ДЗЯТВЕ

тана ж, якога сам цар слухаецца, пакараў за гэта Вавілу і адправіў сцерагчы балота.

Чорт чорту — розніца!
Вось Вавіла — калі «чэснае слова» даець, то абавязкова стрымае. І чорт ён асаблівы — вучоны. Разбойнікаў сароміць, «двоечнікамі» іх называе за тое, што ў школе не вучыліся і лічыць не ўмеюць. Вавіла ў артыста С. Краўчанкі больш хітраваты, а ў А. Мазлоўскага — свавольны і кемлівы. Увесь час з рагаткі пуляе: ну, вядома, чортаў гэта занятак!..

Пра тое, што лепшыя сябры цара Гароха — разбойнікі, таксама пакуль ніхто не ведае. Ды і разбойнікі гэтыя зусім не страшныя і нагадваюць персанажаў любімых кніжак — Тонкі (А. Падабец) апануты, як Дон Кіхот, размаўляе сюсюкаючы, і ёсць у яго абліччы нешта бездапаможнае; Доўгі (Ф. Варанецкі) — абаяльны валагодскі Паганэль, прывабна «сокае» і ступінае павольна «сямімільнымі крокамі»; Кароткі (А. Вавілаў) — дзядзечка з чырвоным поёсам, з перавязанай шыкай, спіць на хаду і пакутуе ад зубнога болю; Тоўсты (М. Кірычэнка) увесь час надзьмувае шчокі, вочы выдулівае і крычыць машынай за ўсіх, бо ён «самы галюны, самы разумны, самы спрытны», але зусім ён не страшны, а баязлівы і падобны

да Бармалея. А вось Атаман артыста В. Анісенкі — хітры, смешны і бязглузды, нешта нахштальт пірата; той жа Атаман забавіў картатвіць і калекцыяніруе старбы ў Р. Маляўскага. У яго аднаго і няма ланцаў-самаскокаў, а так хочацца іх мець, што гатовы ён забіць Ямелю, каб прысвоіць ланці гэтыя сабе! Толькі гармата ў яго не сапраўдная, а казанчая і замест ядра ў ёй звычайны мяч. Ды разбойнікі (і мы таксама) адразу не здагадаліся аб гэтым і так намучыліся, пакуль ядро адзіну аднаму перадавалі, што ледзь на нагах стаялі. Разумны Тоўсты падняў «ядро», стукнуў аб дол, пагуляў з ім і гармату зарадзіў, але не стрэліў.

Перахітрыў Ямеля разбойнікаў і цара Гароха таксама. Як ж сам Гарох, калі сябры яго — разбойнікі ды чэрці? Бяскрыўды і добрацькі: тр «носе» дзецям зробіць, то ў «коніка» з Іванам пагуляе і скажа — «ду на пенсію!». Нібы блізкаму цар Гарох у Г. Гарбука, запэўнівае сябе і нас: «Я неразумны, недарэчны, несапраўдны», а сам вельмі сур'ёзна лічыць сябе разумным. Той жа Гарох у Г. Аўсініківа раптам схопіў у рукі скіпетр — сімвал улады ды і закрычыць: «Цар я ці не цар?» — і адразу стане зусім не казанча падобны да жорэт-

кага дэспата. І зусім зразумела, чаму менавіта Сатана кіруе гэтым царом і царствам.

А вось нашога прыехаў да цара прынц Заморскі (Ул. Рагаўцоў)? Няўжо толькі ў карты царства выйграваць? Высокі, худы, ногі, як лучынкы, вусы — нітачкай, рукамі, як лебедзь крыламі махае, спявае петушыным голасам, а «Каліну» гоцае зусім як персанаж карыкатуры. Хоча ён ажаніцца з Мар'екай і Іванку перамагчы. Але, хоць і лічыць сына царскага дурнем (а той бублік грызе (А. Луцэвіч), у дудачку дудзіць (В. Букіні), ды з царом на каруселі качаецца), ён царскі сын, прынцаў Заморскіх не церніць і заўсёды перамагае (дык жа нашы асілкі ворагаў «заморскіх» абавязкова перамагаюць!).

Больш за ўсіх любіць Іванку няню Алепу — паэтычную, добрую і мяккую (у А. Рышковіч, працавітую і чэсную ў Я. Кавалева) за тое, што шмат песень спявала і казак ведала. Яшчэ за тое, што ёсць у яе дачка Мар'ека (А. Ельшэвіч) — рашучая і адчайная, непакорная ды сардэчная і доверлівая, зусім як Васіліса Прыгожая на карціне Васніцова. Яна ў салдата пераапанасца і вусы прыклеівае (а яны увесь час

адклеіваюцца), каб выратаваць салдата Ямелю.

Самы смелы і адважны — бывалы салдат Ямеля, і ў гэтай ролі А. Мароз на Несцерку падобны чымсьці: вусы падкручвае, лёгкасць у ім ёсць і хітрынка, кемліваць мужыцкая і годнасць чалавечая. Ямеля ў А. Уладзімірскага сціплы: вельмі сур'ёзна і стрыманы, хоць і тэнуче, здаецца, лепш за ўсіх. Умее Ямеля быць сябрам сапраўдным: «Сам пагібай, а таварыша ратуй!». Гэта ён аддае Дубу самы апошні глыток вады са сваёй нахаднай білажкі. Казачны герой, а нам блізка. Разам з Мар'екай пры дапамозе ланцаў-самаскокаў перамагае Ямеля разбойнікаў і сілу сатаніскую, праганяе цара Гароха, знімае злія чары і знаходзіць ключ да шчасця народнага.

Усё як у казцы!

І вось ужо заціхла развітаная песенька героя, і ніза паланіліся анцёры, а з залы ніхто не спяшаецца выходзіць, бо не хочацца глядачам развітацца з казанца. Па рэакцыі глядачоў бачыць, што многія з іх упершыню знаёмыя з такім тэатрам і адкрываюць для сябе свет сцэнічнага мастацтва. Яны прыйдуць сюды яшчэ і яшчэ. Прыйдуць таму, што сёння яны былі саўтарамі спектакля, таму што анцёры ігралі захапляюча, імправізуючы на сцэне, уцягваючы ў гэтую імправізацыю дзядзечку.

Можа, менавіта таму так хваляюцца глядачы разам з героямі. «Вось-вось зловіць Мар'екаў «дзед Мар'ека» — гнеўна бытаецца Атаман. «Я, я, я, Мар'ека» — чуецца з розных куткоў залы галасы хлапачкоў і дзядзечкіна. А колькі разгуб-

ленасці ў вачах, калі, ўцягнуўшы ў гульні з Гарохам, на пытанне «Цар я ці не цар?» маленькія глядачы адказваюць: «Не, не цар, а потым чуюць «Калі там, я зараз пайду і больш нічога не будзе!», і зашмучаюцца, банючы пераваж чароўнасць казкі, пачынаюць крычаць: «Цар, цар!». Так спектакль «з іх згоды» працягваецца.

Можа таму, што паланілі дзядзечку рэальна існуючы казанцы свет музыкі, майстэрства анцёраў, малюніцасць афармлення. Прыгомы дуб, які размаўляе, і вусны яго вядушацца, як сапраўдныя; хатка на курных ногах з чорным нажом на даху, люку вартуюць, з'яўляючыся з «балота», чарцяныты (хай сабе яны і фанерны); гадзіннік, падобны на сонца з проміннямі... Усё гэта стварыў мастак Б. Геллаван, дакладна і тонна адчуўшы назву і здолешы аб'яднаць верагоднае і умоўнае на сцэне.

«Тут усё, як у казцы: незвычайнае, чароўнае, прыгожае і сапраўднае. Наш гэта ТЭАТР!» — так даверліва казвалі мне дзядзечкі-першакаласныя. Значыць, правільна зразумела рэжысёр Г. Уладзімірска, што ставіць «сур'ёзна» казку са злымі разбойнікамі, чарцянытымі, царамі — несучасна, што цяперашнія дзеці «перараслі» ўжо такія спрошчаныя інтэрпрэтацыі. Разбойнікі цяпер, як і цары, часцей смешныя, «жывымі» іх паводзіць можна толькі на тэатральных падмоствах, у такіх відовішчах, які і прапаўне на гэты раз дзіцячай аўдыторыі калектыў купалаўпаў.

Н. БОНДАРАВА,
студантка Мінскага
педагагічнага інстытута
замежных моў,
Мінск.

ПЕРАДАВІКАМ ПРЫСВЯЧАЕЦЦА

Святочным адвечоркам у Дом культуры калгаса імя Дзяржынскага Слуцкага раёна ішлі палыводы і механізатары, даяркі і сіваркі. Маляўнічая афіша паведамляла, што самадзейныя калгасныя артысты выступаць з новай праграмай «Свята песні і працы».

І сапраўды, канцэрт быў святочны, узнёслы. Многія нумары яго прысвячаліся перадавікам калгаснай вытворчасці, ударнікам камуністычнай працы, тым, хто дастойна сустракае XXV з'езд КПСС.

Калектыў мастацкай самадзейнасці калгаса імя Дзяржынскага славіцца па ўсёй Слуцшыне. Ён неаднаразова выступаў з канцэртамі не толькі перад аднавяскоўцамі, але і ў суседніх гаспадарках раёна, на раённых і абласных аглядах.

Гурткі мастацкай самадзейнасці калгаснага Дома культуры наведваюць больш як пяцьдзят чалавек. Хведар Жданоў, Міхаіл Акуловіч, Іван Валетка, Валянцін Савіцкі і многія іншыя — удзельнікі хору. У іх выкананні гучаць рускія і беларускія народныя песні, песні савецкіх кампазітараў. Заўсёды цёпла сустракаюць калгаснікі выступленні танцавальнага калектыву. Дружныя апладысманты праводзяць хлебаробы танцавальныя нумары, якія выконваюць Ніна Гурьновіч, Ганна Гігель, Таццяна Саўчанка, Марыя Альховік і іншыя.

Новая канцэртная праграма калгасных артыстаў ярка сведчыць аб шырокіх магчымасцях далейшага развіцця народных талентаў.

В. МАРЫНІЧ.

КАЛІЯ дваццаці гадоў назад нарадзіўся хор у Мінскім ордэна Леніна будаўнічым трэсце № 5. Паступова, крок за крокам, авалодвалі самадзейныя харысты майстэрствам, слазнавалі сакрэты харавых спеваў. І неўзабаве прыйшло прызнанне.

інае абслугоўванне сельскага насельніцтва. І палілася мелодычная песня харыстаў на вішнёвых вёсках Чэрвеньшчыны. Выступленні перад хлеббаробамі і жывёлаводамі яшчэ больш акрылі сэрцы харыстаў, напоўнілі іх сля-

го ў Беларускаю дзяржаўную кансерваторыю. Прабеглі гады настойлівай, карпатлівай вучобы. А набытыя веды пачаў прымяняць на практыцы. Есць вельмі прыкметная рыса ў яго творчай біяграфіі — пошук і творчае

Калі 150 твораў у праграме гэтага самабытнага калектыву. І «Вясенні карагод» П. Шыдлоўскага, і «Мая рэспубліка» І. Кузняцова на словы Пятруся Броўкі, беларускія народныя песні «І туды гара, і сюды гара», «Мой міленькі захварэў», і многія іншыя. Кампазітар Іван Кузняцоў спецыяльна для хору напісаў «Песню мінскіх будаўнікоў».

Яшчэ ў 1961 годзе хору было прысвоена званне народнага. Ён удзельнічаў ва ўсіх конкурсах, фестывалях і змаганнях беларускага самадзейнага мастацтва. І заўсёды калектыву спадарожнічаў поспех. Шмат грамад і дыпламаў розных ступеней мае ён за дасягнутыя поспехі ў развіцці мастацкай самадзейнасці.

Каб дасягнуць такіх вынікаў, народнаму хору даводзіцца шмат працаваць над павышэннем свайго майстэрства, весці шматгранную выхаваўчую работу ў калектыве: культпаходы, экскурсіі, сустрэчы з іншымі калектывамі мастацкай самадзейнасці, з героямі Вялікай Ай-

чынай вайны, перадавікамі вытворчасці, вядымі дзеячамі мастацтва БССР, арганізуюць вечары адпачынку.

Усе гэтыя мерапрыемствы данамагаюць хору ў працы, спрыяюць яго творчаму росту. Трэба адзначыць, што большасць удзельнікаў — моладзь. Але нямае і ветэранаў. Сярод іх — Нэля Умянова, Кацярына Івмоўская, Наталля Шыцікава, Аляксандра Засімовіч, Яўген Вайцяховіч, Марыля Рудзянен і іншыя. Яны спяваюць па 8—10 гадоў.

Набыты вопыт народны хор перадае сваім падшэфным сябрам — харавому калектыву саўгаса «Індустрыя» Пухавіцкага раёна. Шмат разоў быў у саўгасе Станіслаў Іосіфавіч, каб дапамагчы падбраць рэпертуар, падрыхтавацца да агляду мастацкай самадзейнасці.

Зазірніце ўвечары ў Палац культуры будтрэста № 5. Заўсёды пачуець там чароўныя мелодыі песень — хор будаўнікоў праводзіць сваю чарговую рэпетыцыю.

І. МАРКЕВІЧ.

ЧАРОЎНЫЯ МЕЛОДЫ

Выступленні хору праходзілі паспяхова, спевакам удзячна апладыравалі глядачы. І не толькі дома, на роднай сцэне. Харыстаў з будаўнічага трэста як жаданых гасцей сустракалі рабочыя Барысава і Маладзечна, Полацка і Салігорска, аматары песні Рыгі і Вільнюса, гарадоў Расійскай Федэрацыі. Хор будаўнікоў дэманстраваў сваё майстэрства ў Польскай Народнай Рэспубліцы і ў ГДР.

ную скарбонку новымі падзякамі.

Нібыта новыя крылы набыла няцігалася песня спевакоў, калі да іх прыйшоў працаваць Станіслаў Дробыш. Сам ён — музычнай душы чалавек. Быў тады яшчэ юнаком. За арганізацыю хору ўзяўся з запалам. Пасля зразумеў — неабходна спецыяльная адукацыя. І Станіслаў Дробыш паступае ў Мінскае музычнае вучылішча імя Глінкі. Паспяхова скончыў яго. Імкненне да прафесіянальных ведаў прывяло

гаранне. Яшчэ не настаўлена апошняя кропка пасля падрыхтаванай праграмы, а ў сэрцы выношваюцца новыя планы. І заўсёды знойдзецца нешта цікавае і арыгнальнае.

За шматгадовую творчую працу ў самадзейнасці і высокае майстэрства Станіславу Іосіфавічу Дробышу прысвоена ганаровае званне заслужанага работніка культуры БССР. А хор, якому ён аддае ўсю шчодрасць свайго сэрца і душы, стаў лаўрэатам прэміі Ленінскага камсамола Беларусі.

Аб'явілі конкурс на леп-

Выступае вакальная група хору торфапрадпрыемства «40 год БССР» Лідскага раёна. Фота А. СТАДУБА.

ПА СЛЯДАХ ВЫСТУПЛЕННЯ «ЛІТАРАТУРЫ І МАСТАЦТВА»

«ПРА НАШЫХ КІЯСКЁРАЎ»

Пад такім загалоўкам у нашай газеце за 8 ліўня сёлетняга года была змешчана карэспандэнцыйная рэпартаж інструментару ўпраўлення спэўсудбудавання друку Міністэрства сувязі СР М. Дубоўскага. У ім расказвалася аб лепшых расправадзальных друку, крытыкавалася недахопы. У прыватнасці, была зроблена ўвага на недавальную работу некалькіх рэдакцый кіяскага гарадоў Навагрудка і Ліды. Як паведаміў рэдакцыі штотыднёвіка «Літа-

ратура і мастацтва» начальнік Гродзенскага абласнога агенцтва «Саюздрук» А. Смірноў, у мэтах павелічэння рэалізацыі праз рознічную сетку рэспубліканскіх газет і часопісаў абласное агенцтва прапанавала ўсім прадпрыемствам «Саюздруку» Гродзеншчыны абмеркаваць артыкул М. Дубоўскага і распрацаваць канкрэтныя мерапрыемствы, якія забяспечаць істотнае паліпшэнне работы кіяскага

рэктар т. Ніканчук С. М.) і Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі (былы дырэктар т. Збароўскі І. А.) за недапушчальную затрымку адказаў на крытычныя выступленні ў іх адрас на старонках «Літаратуры і мастацтва».

За дапушчэння памылкі ў рабоце, якія прывялі да цяжкага вытворча-фінансавога становішча і значнага зніжэння мастацкага ўзроўню спектакляў Магілёўскага абласнога тэатра драмы і камедыі (г. Бабруйск), т. Збароўскі І. А. вызвалены ад пасады дырэктара тэатра, а т. Каральню Ул. Ф. ад пасады галоўнага рэжысёра тэатра.

Міністэрства культуры БССР прымае меры па паліпшэнню дзейнасці тэатра.

З ГАСТРОЛЬНЫХ ПАДАРОЖЖАЎ

ЦЕПЛЫНЯ

Восень заўсёды дорыць людзям багацце калгасных палёў, садоў. Па дарогах няспынным патокам рухаюцца грузавыя машыны з бульбай, гароднінай, яблыкамі, цукровым буракам. У гаспадарках нарыхтоўваюцца кармы для жывёлагадоўчых ферм, убіраецца лён. Як кажуць, «на вёсцы ўвосень работ восем».

Нягледзячы на такі напружаны час, вечарам у палацах культуры, вясковых клубах збіраюцца палыводы, механізатары, даяркі, калгасная моладзь, каб паглядзець фільм, паслухаць лекцыю, патаццаваць.

Частымі гасцямі бываюць у калгаснікаў і сталічныя артысты. Больш чым дзесяць эстрадных брыгад выступаюць у розных раёнах рэспублікі. Наш калектыў праводзіць канцэрты на Дзятлаўшчыне, у Карэліцкім, Навагрудскім, Воранаўскім раёнах.

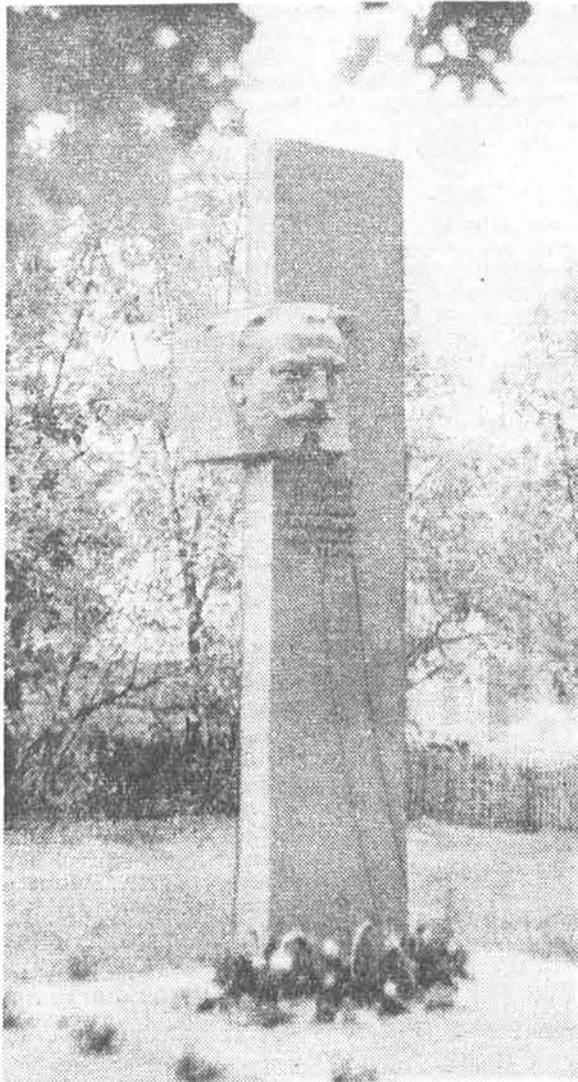
У гэтых мясцінах Гродзеншчыны выдатныя палацы культуры. У вёсцы Кайшоўка Карэліцкага раёна наша першае знаёмства адбылося са старшынёй калгаса П. М. Шчарбаковым, які больш як дваццаць гадоў узначальвае перадавую гаспадарку раёна. У Вялікую Айчынную вайну ён прайшоў ад Масквы да Берліна і пакінуў свой пераможны подпіс на адной з калон рэйхстага. Побач з бя-

вымі ўзнагародамі на яго грудзях ззяюць і працоўныя ордэны Леніна і Працоўнага Чырвонага Сцяга.

Перш чым дамовіцца з канцэрце, Пятро Майсеевіч прапанаваў паглядзець Палац культуры. У бэзавым скверы на пастаменце бронзавы бюст У. І. Леніна. Да фасаду палаца прымацавана мемарыяльная дошка з выгравіраваным тэкстам: «Палац культуры пабудаваны калгаснікамі калгаса «Зара» ў гонар 20-годдзя Перамогі над фашысцкай Германіяй у Вялікай Айчынай вайне 1941—1945 гг.»

Пятро Майсеевіч прывёў нас у цудоўнае фая, упрыгожанае каларовымі панамі, на якіх у карунках беларускага арнаменту адлюстраваны лясны пейзаж Карэліччыны. Далей мы падняліся на трэці паверх, дзе размешчаны калгасны музей. Тут — стэнды аб гісторыі калгаса, аб удзеле кайшоўцаў у рэвалюцыі 1905 г., дзейнасці рэвалюцыйнага падполля пры ляскай Польшчы, аб партызаных Першамайскай брыгады Стаўбцоўска-Мірскага злучэння ў гады Вялікай Айчынай вайны, а на белых мармуровых квадрах выбіты барэльеры старэйшых калгаснікаў.

У краязнаўчым музеі пачынаюць шматлікія дэлегацыі: дзесячы мастацтваў і культуры, і пісьменнік М. Танк.

У МИНУЛУЮ пятніцу, 10 кастрычніка, адбылося адкрыццё помніка заснавальніку сучаснага прафесіянальнага беларускага тэатра Ігнату Буйніцкаму. На ўрачыстасць, прысве-

чаную гэтай знамянальнай падзеі, якая адбылася ў вёсцы Празарокі Глыбоцкага раёна, сабраліся жыхары навакольных сёл, вучні і настаўнікі мясцовай школы, прадстаўнікі тэатральнай грамад-

скасці. На адкрыццё прыехалі народная артыстка СССР Л. П. Александровская, намеснік міністра культуры БССР С. А. Пятровіч, член-карэспандэнт АН БССР У. І. Няфёд, доктар маста-

цкаліны ў падмурак сучаснага прафесіянальнага беларускага тэатра, звярнуўся да прысутных намеснік міністра культуры БССР С. А. Пятровіч. Затым слова бярэ член-карэспандэнт АН

ніку тэатр вымушаны быў спыніць сваю творчую дзейнасць. Аднак ніва, руліва і шчодрася засяная першым сейбітам новага беларускага тэатра — Ігнатам Буйніцкім, да-ла цудоўныя ўсходы.

ду, сімвалам бязмернай любові да роднай зямлі. На ўрачыстасці выступіў таксама І. І. Голер — цымбаліст трупы І. Буйніцкага, які прымаў удзел у канцэртным аддзяленні

Помнік Ігнату Буйніцкаму

цтвазнаўства, прафесар А. В. Сабалеўскі, народны артыст БССР С. С. Бірыла і артыстка тэатра імя Я. Коласа З. І. Канпелька, начальнік упраўлення культуры Віцебскага аблвыканкома Г. І. Клёсава, старшыня Глыбоцкага райвыканкома Я. П. Зайцаў, кандыдаты мастацтвазнаўства А. В. Красінскі і Г. І. Барышаў, пісьменнік Ул. Караткевіч, прадстаўнікі рэспубліканскага радыё і Віцебскай студыі тэлебачання.

Мітынг адкрыў першы сакратар Глыбоцкага райкома партыі Р. А. Тубалец, які расказаў аб жыццёвым і творчым шляху Ігната Буйніцкага.

Са шчырымі, усхваляванымі словамі ўдзячнасці таму, хто яшчэ ў дарэвалюцыйны час заклаў першыя

БССР, доктар мастацтвазнаўства, прафесар У. І. Няфёд, які спыніўся на асноўных этапах творчай дзейнасці тэатра Буйніцкага. Менавіта тут, у фальварку Палівачы, непадалёк ад Празарок, нарадзіўся тэатр, які пазней атрымаў назву «Першая беларуская трупа». Хутка калектыў набывае вядомасць, становіцца папулярным. Яго сустракаюць як жаданага гасця ў вёсках і мястэчках Беларусі, яго мастацтву аплаўдзіваюць жыхары Вільні, Пецярбурга, Варшавы, куды трупа тэатра выязджала на гастролі. Аднак тэатр быў пазбаўлены падтрымкі з боку царскіх улад. Больш таго, ён падвяргаецца праследванню і за прагрэсіўны рэпертуар, і проста за тое, што спектаклі ішлі на беларускай мове. У вы-

пад уплывам І. Буйніцкага і пры яго пасрэдным удзеле ў пачатку 1917 года ў Мінску было створана «Першае таварыства беларускай драмы і камедыі» — прафесіянальны тэатр, на аснове якога ў 1920 годзе сфарміраваўся Беларускі дзяржаўны тэатр, які сёння носіць імя выдатнага паэта Беларусі Які Купалы.

Да нашчадкаў І. Буйніцкага, да ўнукаў і праўнукаў тых, з кім ён поплеч закладваў асновы сучаснага нацыянальнага тэатра, звярнуліся настаўніца мясцовай школы Г. М. Сохар і кіраўнік мастацкай самадзейнасці Празароцкага сельскага Дома культуры З. І. Зарыцкая. У іх словах чуўся гонар за свайго вялікага земляка, чыё жыццё стала высакародным прыкладам служэння свайму наро-

прадстаўлення тэатра. Яго ўспаміны былі аздоблены песнямі і частушкамі, якія калісьці былі ў рэпертуары тэатра.

Урачысты мітынг завяршыўся выступленнем пісьменніка Ул. Караткевіча і артыста Беларускага дзяржаўнага тэатра імя Я. Купалы А. Памазана, якія прачыталі вершы, прысвечаныя І. Буйніцкаму. З нагоды адкрыцця помніка ў мясцовым Доме культуры сіламі мастацкай самадзейнасці быў наладжаны канцэрт.

Сёння на радзіме Буйніцкага ўзвышаецца помнік, створаны скульптарам І. Міско і архітэктарам Н. Бурдзіным; пяціметровая стэла са скульптурным партрэтам І. Буйніцкага.

М. КАЛАДЗІНСКІ.

СЭРЦАЎ, ШЧЫРАСЦЬ УСМЕШАК

Я. Брыль і іншыя. Аб гэтым сведчыць кніга водгукі.

З гонарам Пятро Майсеевіч гаворыць:

— Сёння мы будзем для калгаснікаў двухпавярховыя катэдры з паркетнай падлогай, вокны ва ўсю сцяну, каб сонейка свяціла з ранку да вечара, а нашы жанчыны апрапаюцца ў самае моднае адзенне.

Больш высокай стала культура чалавека. Карысную работу праводзяць работнікі Палаца культуры ў гэтым напрамку: перад калгаснікамі выступаюць мадэльеры, цырульнікі. Дырэктар яго, дэпутат сельскага Савета Іван Іванавіч Бірук расказаў нам пра актыўную творчую дзейнасць харавога, драматычнага, танцавальнага гурткова, пра свой духавы аркестр, вакальна-інструментальны ансамбль, універсітэт культуры.

Пасля канцэрта Іван Іванавіч пазнаёміў мяне з самым старэйшым калгаснікам Ігнатам Антонавічам Гладкім — удзельнікам грамадзянскай вайны. Ён браў Перакоп, прайшоў з легендарнай будзённаўскай коніцай на цяжкіх вогненых дарогах. Зараз ужо можна адначытваць, але нягледзячы на свае 86 гадоў. І. А. Гладкі-

працуе памочнікам брыгадзіра па агародніцтву. Пад кіраўніцтвам энтузіяста, разбіты парк у гонар 50-годдзя Савецкай улады, сквер на тэрыторыі калгаса — да 100-годдзя слаўнага юбілею — дні параджэння У. І. Леніна, камсамольска-маладзёжная алея каля Палаца культуры. Пасля выступлення артыстаў філармоніі я спытаў Ігната Антонавіча, ці спадбаўся яму наш канцэрт? Абапіраючыся на кіёк, ён з усмешкай адказаў:

— Смяяўся ад душы. Спадабаліся мне народныя песні, якія спявалі вашы тры артысты...

— Хмялёў, Нікановіч і Пшанічны. — падказаў я. Вакальнае трыо.

— Во-во, яны. Бываюць у жыцці цяжкія хвіліны. Але ж як пачую народную песню, невядома адкуль бадзёрасць бярацца. Наогул, вельмі добра, што да нас часта прыязджаюць артысты.

Я не выпадкова пачаў гаворку са знаёмства са старэйшай калгасніцай П. М. Шчарбаковым. Там, дзе кіраўнік гаспадаркі актыўна дапамагае дзейнасці Палаца культуры, заўсёды ў пашане самадзейнасць, добра пастаўлена агітацыйна-масавая работа ва ўсіх галінах культуры.

Выдатны ў гэтых мясцінах і Палац культуры калгаса «Расія», што на Навагрудчыне. Ён стаіць у цэнтры вёскі Харосіца. Добрая глядзельная зала, на сцэне — прыгожыя кулісы. У ніжнім фэе — Дошка гонару з партрэтамі перадавікоў, у верхнім — многа кветак, прыгожае маляўнічае панно.

Старшыня калгаса Васіль Сяргеевіч Кунашка па прафесіі аграном, закончыў аспірантуру пры Беларуска-Інстытуце механізацыі сельскагаспадарчай вытворчасці, але ж вялікі энтузіяст культурнага жыцця на вёсцы.

Пры Палацы культуры калгаса «Расія» працуе танцавальны гурток, эстрадны аркестр, а харавы калектыў — лаўрэат абласнога агляду мастацкай самадзейнасці, прысвечанага 30-годдзю Перамогі. У лекцыйнай зале Палаца — стэнды, якія расказваюць пра шлях развіцця калгаса.

У дзейнасці і рабоце Палаца культуры вялікі ўдзел прымае і партгосп калгаса Іван Мікалаевіч Хвінэвіч. Каб калгаснікі не спазніліся на наш канцэрт, іх завезлі на машынах. Хлебаробы і жывёлаводы з цікавасцю і захапленнем глядзелі выступ-

ленне маладога лаўрэата Першага беларускага конкурсу артыстаў эстрады жанглёра В. Таварчы, ад душы аплаўдзівалі за добрыя песні маладой спявачцы Г. Пілевінай. Калі закрылася заслона, калгаснікі доўга не пакідалі ўтульны палац. Там гучала музыка, танцавала моладзь.

Мы пабывалі з канцэртамі ў многіх выдатных калгасах і саўгасах нашай рэспублікі. Мне асабліва бачна тая вялікая зруч і культурным жыццём вёскі, таму што я езджу з канцэртамі па Беларусі вось ужо 25 гадоў. Памятаю, даводзілася выступаць у маленькіх хатах ці на пабудаваных на хуткую руку імпрывізаваных сцэнічных пляцоўках на гумне. А сёння нас сустракаюць дабротныя палатны са шкла і бетону, з цудоўнымі глядзельнымі заламі, прасторнымі фэе. Нельга не прыйсці ў захапленне ад Палаца культуры ў вёсцы Лявонавічы калгаса «Скура», які пабудаваны ў сучасным стылі. Усё аздоблена дрэвам, у глядзельнай зале цудоўнае асвятленне. Тут трэба сказаць, што ў шматлікіх выдатных палацах, на жаль, адсутнічае патрэбная схема тэатральнага асвятлення, няма абсталяваных артыстычных пакоў. На маю думку, абавязкова трэба па гэтых недахопах звярнуць увагу дырэктарам палацаў культуры.

Нашы знаёмствы з палацамі культуры вобласці... былі нароткія, але запоўненыя прыемнымі ўражаннямі, су-

трасамі з цікавымі людзьмі, якія аддаюць свае веды, шмат сіл і натхнення культурнаму ўздыму вёскі. У асноўным гэта маладыя спецыялісты, выпускнікі Гродзенскага культасветвучылішча. У вёсцы Налібок (калгас «Прамень рэвалюцыі») працуе Алена Лаўрашчук. Спачатку ёй даводзілася цяжка, бо маленькі клуб быў запушчаны, там нават не зачыняліся дзверы. На дапамогу прыйшлі аднавяскоўцы на чале са старэйшай калгасніцай А. М. Кажыным і сакратаром партарганізацыі М. У. Цецеруком. Сёння маленькі вясковы клуб стаў цэнтрам культуры. Адсюль праходзяць юнакоў у армію, урачыста віншуюць маладых, наладжваюць вечары ўшанавання перадавікоў вытворчасці. Пры Палацы працуе школа бальнага танца, створана канцэртная брыгада, якая выступае ў суседніх вёсках і ў райцэнтры. Шмат добрых удзячных слоў можна сказаць у адрас мастацкага кіраўніка сельскага Дома культуры А. Юрчук і многіх іншых культасветавцаў, якія з юначым натхненнем і і вялікім захапленнем прысутныя людзям радасць і добрыя настрой.

Вяртаючыся дамоў, мы добра ведалі, што ў гэтых палацах для людзей заўсёды будзе гукаць мастацкае слова, сардэчнае песня, вогненны танец нашых артыстаў.

Мікалай ШЫШКІН, заслужаны артыст БССР.

НА ГАРАДСКІХ вуліцах гарэлі-пераміргі а д і с я святоніа агні. Людзі адзначалі Дзень Перамогі. Паўсюль стаяла людская гамана, то тут, то там чуліся звонкія ўсплескі смеху.

Ен ішоў паволі, піўна прыглядваючыся да людзей, якія купкамі стаялі на плошчы, весела гаманілі і шчасліва ўсміхаліся. Ен падыходзіў да кожнай купкі, углядаўся ў асветаныя святоніа салютам твары, быццам той, каго ён шукаў, мог раптам апынуцца ў гэтым людскім тлуме.

На яго ўсе звярталі ўвагу, бо сёння ён прышліў свае ваенныя ўзнагароды, сярод якіх былі тры ордэны Славы. Гэта кідалася ў вочы адразу, і людзі з павягай углядаліся ў яго невысокую постаць, у негаронкую хаду, уважлівыя вочы над негустымі вейкамі.

Як не на самай сярэдзіне плошчы сабраліся ветэраны і, згледзеўшы іх, ён борздка пакіраваўся туды. Тут былі і дзеволі ўжо нажыдныя, і маладзейшыя. Падыходзіў, ён стаў распітваць, дзе хто ваяваў. І калі нечакана аказалася, што адзін з незнаёмцаў у сарак чыявэртам быў паранены пры вызваленні правабярэжнай Украіны, то ён адразу ж стаў дазвацца, ці не сустрэкаў той у шпіталі Івана Зыранава, малодшага лейтэнанта, русавалосага вясёлага хлопца.

— Ды нешта не прыпомню такога прозвішча. А што, гэты, як яго, Зыранаў — родзіч ваш, альбо...

— Разумеце, я жыццём сваім абавязаны яму...

У нумары гэцішчы, дзе пасліўся ён, быў яшчэ адзін чалавек, масквіч, які ў апошнюю ваіну служыў у танкавых войсках. Жылі яны разам ужо некалькі дзён і ён з расказаў свайго суседа дазнаўся, як той некалькі разоў гарэў у танку, як дактары вярталі яму, ужо зусім безнадзейнаму, жыццё і як ён зноў вяртаўся на фронт, да адпалачай-танкістаў. І толькі рубцы на твары сведчылі аб тым, што давялося перажыць чалавеку.

Калі ён адчыніў дзверы нумара, сусед чытаў газету.

— Загуляўся ты, Уладзімір Іванавіч, — адклаў той у бок газету і тут жа перавёў гаворку на іншае. — Ну, што-небудзь выведася пра свайго Зыранава?

— На жаль, не.

За аком усе яшчэ ўспыхвалі агні салюта. Рознакаляровыя светлякі ракет, нібы на парашутах, апускаліся паволі і дагаралі ля самай зямлі. Гэтыя ракеты напамінілі яму фронт, халодную ноч, у якую ён са сваімі таварышамі ішоў у разведку, за чарговым «языком». Вось яны ўжо мінулі нейтральную паласу, ватым пераразаюць, калючы дрот, перапаўзаюць бруствер запобіжнага асенняга вадой акупа. У гэты момант з-варожага боку асялялася ўспыхае ракета. Становіцца віду, нібы днём. Разведчыкі піснуща да зямлі, хаваюцца за бруствер. А як толькі іх зноў акружае цемь, яны кідаюцца ў блэйшыя варожыя акупы...

Думкі вяртаюць яму ранейшае, даўніншае, такое далёкае, але адначасна і такое блізкае. Думкі гэтыя сталі яго болем і памяцю аб таварышах, якіх ён хаваў ля прыфрантавой паласы і якіх жыўць сёння сярод нас бронзавымі абеліскамі.

У Дзень Перамогі да яго часта прыходзіць піянеры Смятаніцкай школы. Разам з імі ён ідзе вуліцамі Муляраўкі, дзе жыў цяпер, да бронзавага абеліска ўскладаў вянкі. Потым зноў і зноў расказвае дзецям пра грозныя і трывожныя дні.

Да свята абеліска падыходзіць лес. Стройныя сёсны і бацькушыя шмат на сваім вяку дубы, заіхнелыя, быццам услу-

хоўваюцца ў словы Уладзіміра Іванавіча.

На Петрыкаўшчыне, у вёсцы Белавічы ён нарадзіўся, адсюль паліцеля ў вырай яго дзяцінства, тут, роснымі раніцамі, бегаў у грыбы і хадзіў у школу...

Ваіна заспела Мотуза ў Ленінградзе. У першыя ж ваенныя дні над горадам з'явіліся самалёты з чорнымі крыжамі на крылах. Сігналы паветранай трывогі прымушалі навучэнцаў рамеснага вучылішча, сярод якіх знаходзіўся і Уладзімір Мотуз, перанішыя заняці і бегчы ў бамбасховішча. Праўда, такое цягнулася нядоўга. Амаль усе іхнія настаўнікі адправіліся на фронт, мабілізавалі і большасць дарослых навучэнцаў.

Вораг падыходзіў да Ленінграда, блажіраваў яго. І з імгой сарак другога, на лёдавай дарозе Ладажскага возера, вучылішча эвакуіравалі ў Куйбышаў.

Ен разумеў: яго рукі на авіязаводзе, дзе стаў працаваць пасля прыезду ў Ленінград, патрэбны. Але ўсведамляў іншае: лёс Радзімы вырашаецца там, на фронце.

Ваенком сустраў яго з Рыгорам Семечкам, самым бліжнім сябрам, суровым позіркам:

— Кіньце, хлопцы, дурныя. У шаснаццаць не ваююць. Да таго ж на вас ёсць браня, і я не магу адправіць вас на фронт. Ды, урэшце, ваіны рукі неабходны тут на заводзе.

— Мы прышлілі на закліку гаркома камсамола...

Але ў першы раз ваенком быў няўмольны і яны пайшлі ад яго з катэгарычным загадам больш у ваенкамате не паказвацца. Толькі яны, канечне, паказваліся, пакуль не дамагліся свайго.

— Што ў вамі зробіш, — здаўся камісар, мабыць, на сёмы раз. — Адпраўлю вас на Кубань, там цяпер ідуць жорсткія баі...

Так Уладзімір Мотуз стаў салдатам. Страдаў ён без промаху. Аўтамат і кулямёт навучыўся разбіраць і збіраць з закрытымі вачамі, у маршавых паходах аказаўся, на здзіўленне камандзіраў, вынослівым, нягледзячы на тое, што ўсе называлі яго хлапчуком.

Кароткія заняці ў вучэбнай ронце — і ён у дзеючай арміі.

Аўтаматная рота, куды залічылі Уладзіміра стралком, наступала на Кубань. Аўтаматчыкі ішлі наперадзе, падтрымліваючы фланговыя прыраў пякты. Ен бег так хутка і амаль наперадзе ўсіх і не паспеў аглядацца, што за стогам сена схавалася некалькі фрыцаў. Гітлераўцы адкрылі агонь па прыраў ланцугу, у ваках Уладзіміра калыхнулася неба, наплыла зямля з-пад ног...

З сабата ён вярнуўся ў ротную дывізію педзе праз паўтара месяца. Неўзабаве Уладзіміра выклікаў камандзір узвода разведкі малодшы лейтэнант Іван Зыранаў.

— Пойдзеш у разведку? Не хачелася расставіцца з таварышамі, з якімі зжыўся, паспеў моцна прывабіць, мёрз у адным акупе і хадзіў у атакі. Але разведка... Ен не раз слухаў легенды пра разведчыкаў — людзей смелых, мужных, знаходлівых. У разведку бралі правяраных, вынослівых, гатовых да любых выпрабаванняў. Ен згадаўся...

Пачыналіся рашаючыя баі за вызваленне Украіны і Малдавіі. Полк, пры якім знаходзі-

ліся разведчыкі пад камандай малодшага лейтэнанта Зыранава, захапіў плацдарм ля берага Заходняга Буга.

Аднойчы вечарам камандзіра аддзялення разведкі сержанта Мотуза выклікалі ў штаб палка. У зямлянцы, дзе сабраўся камсагаст, было так накурава, што ад сіняга дыму цыгарэт зыбаўся агенчык ад «сцянушкі», зробленай са спараднай гітлы. Начальнік палкавой разведкі, углядаўшы Мотуза, разгарнуў карту:

— Мы рыхтуем да важнай аперацыі. Камандаванню неабходны дакладныя звесткі пра варожую абарону і планы праціўніка на блэйшы час. Правяці аперацыю загадваю вам, сержант Мотуз!

заўсёды ішлі разведчыкі. Аднаго разу ноччу на чале з Іванам Зыранавым адправілася пяць чалавек, сярод іх быў і Мотуз, разведчык прыраў ланцу. Сяпёры загадзя надрыхтавалі калідор у мінімум полі.

Калі стала світаць, пяцёра савецкіх разведчыкаў прыталіся на варожым плацдарме, ля густога маладога дубняку. Адсюль добра праглядвалася абарона гітлераўцаў і было, на ўскі шыпадак, куды адступіць.

Увесь дзень разведчыкі сачылі за перамяшчэннем ворага, наносілі на карты кусцікі і ўзгоркі, ля якіх былі замаскіраваныя варожыя агнявыя кропкі.

На другі дзень з наступленнем цемнаты яны захапілі

нуўся ў полк і яго сляды згубіліся.

Ордэн Славы I ступені Мотуз атрымаў пры вызваленні Венгрыі.

Перад самым Будапештам рух нашых часцей стрымліваў бронетранспартёр, які агнём сваіх кулямётаў «прышываў» да зямлі кожнага, хто спрабаваў хоць крышку падняцца. Мотуз са сваімі байцамі ўзяўся знішчыць варожую кропку.

Разведчыкі падпаўлі да бронетранспартёра зусім не з таго боку, адкуль іх чакалі засеўшыя гітлераўцы. У адзін момант яны закідалі ворага гранатамі, а тых, хто ўпалеў, расстралілі з аўтаматаў. І толькі паспелі яны змяніць дыскі, як заўважылі бліндаж, адкуль віднеліся рулікі кулямётаў. Не раздумваючы, Мотуз кінуўся туды, шпурнуў адну гранату, другую...

У той жа дзень разведчыкі, якімі камандаваў Мотуз, яшчэ бралі боем мост і шану і ўтрымлівалі іх да падыходу нашых часцей.

Пасля Будапешта былі Вена і Прага. Быў і далёкаўсходні фронт, баі з японскімі самураямі...

І толькі пасля таго, як адтрымалі апошнія залпы другой сусветнай ваіны, Мотуз вярнуўся ў рамеснае вучылішча, стаў электраваршчыкам. Больш дзвядцяті гадоў працаваў рабочым у Петрыкаўскім аддзяленні «Белсельгастэхнікі». Ён і цяпер там працуе. Але ўжо не зваршчыкам. Ваіны моцна падціла здароўе і прыйшлося перайсці ў таварышчыцы. Праўда, і гэтая работа не са спакійных. Калгасам і саўгасам неабходна новая тэхніка, запатэнткі. А гэта — яго клонат. Ну, а як былі зваршчык, ён цяпер кожны дзень прыходзіць на вытворчыя участкі «Сельгастэхнікі», сочыць, каб маладыя зваршчыкі рабілі сваю работу правільна і добра.

Для кожнага маладога рабочага ён як бацька. Пра Мотуза таварышы гавораць: нейкая ў яго душэўная далікатнасць да тых, хто толькі ўчора стаў да станка ці зварачнага апарата. Для кожнага свае словы анойце, маўляў, правільна ты робіш, але паспрабуй вось так — выйдзе значна лепш. А на маладзёжных сходах, калі ўжо возьме слова, то самую цяжкую размову ўмее перанесці на даверлівы і сардэчны лад. І маладыя рабочыя імкнуліся быць падобнымі на яго. Вунь і сямі, Аляксандр, нядаўна вярнуўся з арміі і ў «Сельгастэхніку» пайшоў, токарам працуе.

Працоўныя будні Уладзіміра Іванавіча адначасна медалём «За доблесную працу». Часта ўспамінае Мотуз першыя пасляваенныя гады, калі ён прыехаў сюды, на Палессе, з фронту. Тады тут стаяў адзін маўклівы лес і журботныя вёскі — спаленныя, разрабаваныя акупантамі.

У тую пару як не кожны дзень даводзілася выяжджаць у самыя далёкія ад Петрыкава калгасы, будаваць дамы, усталяваць і вярць розныя канструкцыі, аўтапаілак для фермаў, надвясныя дарогі.

Гора, якое паспытаў за ваіну, хапіла б не на адно жыццё і, злавалася б, ён мог стаць жорсткім, чэртвым. Але не такі Уладзімір Іванавіч — наш сучаснік, звычайны чалавек з добрай душой і спагадлівым сэрцам.

«Калі я гаварыў з Уладзімірам Іванавічам пра яго ваенныя паходы, ён прасіў усе парады, як яму адшукаць Івана Зыранава.

— Я павінен знайсці яго, калі ён жыў. Сваім жыццём я абавязаны гэтаму чалавеку.

Памяць, трывожная салдацкая памяць усе яшчэ жыць у ім, уваскршае такія далёкія, грозныя, але незабыўныя дні.

І. КАПЫЛОВІЧ.
Петрыкаўскі раён.

ТРЫВОЖНЫЯ ВЁРСТЫ

У. І. МОТУЗ.

«языка» і сталі прабірацца назад, да сваіх.

Зусім неспадзявана яны наскочылі на гітлераўскі «сакрэт».

— Усе хутчэй да сваіх! — прыняў маланкавае рашэнне Зыранаў, — Я прыкрыю ваш адыход.

Але, мабыць, тады разведчыкі вельмі спышаліся і збіліся з дарогі. Бо ў калідор яны не трапілі і наскочылі на міны... Трое разведчыкаў разам з «языком» загінулі, а Мотуза моцна параніла.

Колькі ён поўз — не помніць. Затое помніў, што ў яго карта з данясеннем пра варожую абарону. У што б там ні стала, яе трэба было даставіць камандаванню.

Мабыць, да нашых акупаў заставаўся некалькі сот метраў, калі да яго надбег Зыранаў. У Мотуза хапіла яшчэ сіл, каб дастаць з планшэт-сумкі, якую ён не выпусіў з рук, карту.

— Вось тут нашы разведданыя, бяры і спыхайся ў штаб, дадажы, што на левым крыле скажэнтравана шмат варожай тэхнікі і што немцы ўсё падцягваюць туды артылерыю. Там яны нешта задумваюць. Бяры і ідзі, я сам як-небудзь...

Больш Мотуз нічога не помніць. Ён праваліўся ў нейкую бездань. Зыранаў аспярожана падняў яго і панёс. Іх заўважылі нашы дзоры і папаўлі насустрач...

Даныя, здабытыя разведчыкамі Зыранава, вельмі дапамаглі савецкаму камандаванню. Планы гітлераўцаў былі раскрыты і насіхавас наступленне нашых войск ворагу не ўдалося спыніць. За выкананне задання Зыранава і Мотуза ўзнагародзілі ордэнам Славы II ступені.

Мотуза вазілі са шпіталю ў шпіталі. Рана аказалася сур'ёзнай. Медыцынскія дакументы Уладзіміра Іванавіча стракацелі тады рознымі мудрагелістымі словамі, якія былі зразумелы адным дактарам. Сэнс іх быў адзін: цяжкае раненне, вялікая страта крыві, ноўны ўпадкі сіл, вярнуць якія было не так проста...

Але працавала яго маладое сэрца, дыхалі лёгкія. Наступна ён стаў самастойна падымца з ложка, гуляць па паласе, выходзіць на двор. Ён услухоўваўся ў незнамыя галасы, любавяўся серабрыстымі таполямі, якія густа зелянелі на шпітальным двары, углядаўся ў неба, у твары таварышаў...

Неўзабаве доктар сказаў яму: Вішнюю з выздараўленнем!

Там жа, у шпіталі, пры выпісцы, яму і ўручылі ордэн Славы II ступені.

А праз які месяц Мотузу давялося выратаваць Зыранава. Са шпіталю лейтэнант не вяр-

ЗАЛАТЫЯ РУКІ ЖАНЧЫНЫ

ВЫСТАУКА МАСТАЦКІХ ВЫРАБАЎ НАРОДНЫХ МАЙСТРЫХ

Балгарская жанчына да гэтага часу славіцца даматканымі вырабамі і таму нядзіўна, што на выстаўцы, арганізаванай у сувязі з Міжнародным годам жанчыны, народныя майстры прадставілі вялікую разнастайнасць мастацкіх тканін. Даматканыя вырабы заўсёды былі як бы шматвяковымі «пісьменамі», пры дапамозе якіх балгарская жанчына выказвала свае думкі і пачуцці. І цяпер многія сельскія майстры атрымалі ў спадчыну гэтую далёкую і простую рытмічную мову паласатых дарожак на падлогу і палотнаў, святонных дывановых дарожак, вясельных ручнікоў, стракатых навалачак. Майстрыхі з вялікім густам «сеюць» свае вязаныя кветкі і дэкаратыўныя матывы паверх паласатага фону. І бяспрэчна, што на чале гэтай плеяды традыцыйналістаў стаяць заслужаны майстар сваёй справы Стойка Ашкова з сяла Гаведарцы, што ля падножжа Рылы. Многія па яе прыкладу пачалі рабіць цудоўныя народныя і настолькі сучасныя шарсцяныя сумачкі, якіх вялікае мноства на выстаўцы і якія падыдуць да ўсякага самага моднага жаночага туалета.

Незабыўнае ўражанне пакідаюць меліяўнічыя і даўгаворсавыя пакрывалы і коўдры — халішчы — з чыстай воўны. Іх аўтары — майстрыхі з горных сёл Радол і Стара-планіны.

Шарсцяны тэкстыль выходзіць за рамкі фальклорных традыцый, з яго робяць арыгінальныя модныя жаночыя пуловеры, сукенкі, шапкі. Тонкая народная вышыўка на шоўкавых і лянных блузках і абрусах таксама карыстаецца вялікай папулярнасцю.

Сярод арыгінальных вырабаў, зробленых жаночымі рукамі, трэба адзначыць і яркія, разнастайныя пацеркі і іншыя ўпрыгожванні з насення раслін, а таксама калы, бранзалеты, персценкі з сярэбра і меліхьеру.

Сафія-прэс.

ЗАЧАРАВАНЫ ШЭДЭЎРАМІ ЭРМІТАЖА

Буйнай падзеяй у культурным жыцці Вашынгтона з'явілася наладжаная ў залах Нацыянальнай галерэі мастацтваў выстаўка шэдэўраў Эрмітажа і Рускага музея. Цікава, да выстаўкі тлумачылася тым, што яна ўключала выдатныя творы рускага і заходнеўрапейскага жывапісу, якія ўпершыню экспануюцца ў ЗША. Тут можна убачыць карціны Рэмбранта і Веласкеса, Мурільё і Рубенса, Рэліна і Крамскога, Пікасо і Маціса.

«Гэтую выстаўку можна назваць увасабленнем запаветнай мэры, — сказаў карэспандэнт ТАСС дырэктар Нацыянальнай галерэі мастацтваў Дж. Кэртэр Браун. — Я ўпершыню пабыў у Эрмітажы ў 1960 годзе. На працягу двух тыдняў я праводзіў там літаральна кожны дзень. Быць у залах гэтага вялікага музея — адна з непаўторных, вышэйшых асалод у жыцці. Цяпер з шэдэўрамі Эрмітажа і Рускага музея могуць пазнаёміцца многія амерыканцы».

Грамадскасць Вашынгтона, працягваў Браун, з велізарным энтузіязмам аднеслася да гэтай шчаслівай магчымасці, якая стала рэальнай у выніку пашырэння культурнага абмену паміж нашымі краінамі. Сапраўдным адкрыццём сталі для наведвальнікаў палотны рускіх жывапісцаў, якія да апошняга часу былі мала вядомы ў Амерыцы. Выстаўка збірае літаральна натоўпы аматараў выяўленчага мастацтва.

Усяго за тры тыдні выстаўку

паспела наведаць некалькі соцень тысяч чалавек. Найбольшую цікавасць у наведвальнікаў выклікалі «Партрэт Льва Талстога» работы Рэліна, «Вечар на Украіне» Куінджы, палотны французскіх імпрэсіяністаў. Выпушчаныя да адкрыцця выстаўкі ілюстрацыя каталогі, рэпрадукцыі з карцін, паштоўкі купляюцца нарасхват.

Высока ацэньвае выстаўку і амерыканскі друк. «Прадстаўлення на выстаўцы палотны, — піша газета «Крысчэн сеенс монітар», — нібы букет, умяла падабраны з безганных руж. Вялікае ўражанне робіць шэраг палотнаў рускіх жывапісцаў. Перш за ўсё здзіўляе псіхалагічны рэалізм партрэтаў, такі ж глыбокі і пранікнёны, як і літаратурныя адкрыцці Дастаеўскага або Талстога».

Газеты падкрэсліваюць, што выстаўка стала магчымай дзякуючы пашырэнню культурных кантактаў паміж ЗША і СССР ва ўмовах разрады палітычнай напружанасці. «Культурны абмен такімі мастацкімі каштоўнасцямі — адзін з вынікаў разраджэння», — піша «Крысчэн сеенс монітар».

Палотны з ленынградскіх музеяў змаглі убачыць таксама жыхары Нью-Йорка, Дэтройта, Лос-Анджэлеса, Х'юстана.

В. ЧАРНЫШОУ,
кар. ТАСС.

Вашынгтон.

ПРАЦЯГВАЕЦЦА ПАДПІСКА НА ЛІТАРАТУРНА-МАСТАЦКІ І ГРАМАДСКА-ПАЛІТЫЧНЫ ЧАСОПІС, ОРГАН САЮЗА ПІСЬМЕНІКАУ БССР «ПОЛЫМЯ»

У першых нумарах наступнага года часопіс надрукуе вершы Пятруся Броўкі, апавесць Івана Шамякіна «Гандлярка і пазт», роман Івана Мележа «Завеі, студзень», новую п'есу Андрэя Макаёнка. Пад рубрыкай «Насустрэч XXV з'езду КПСС» часопіс прадоўжыць публікацыю артыкулаў і нарысаў, прысвечаных праблемам сённяшняга дня.

У 1976 годзе часопіс «Полымя», акрамя новых раману, апавесцей, п'ес, апавяданняў, пэм і вершаў, змесціць артыкулы аб дасягненнях беларускіх вучоных, праблемах развіцця нашага тэатра, кіно, жывапісу і музыкі, нарысы пра ватараў і перадавікоў прамысловасці і сельскай гаспадаркі, герояў новай пяцігодкі, артыкулы па пытаннях тэорыі і гісторыі літаратуры, рэцэнзіі на новыя кнігі.

Падпіска прымаецца без абмежавання ва ўсіх паштовых аддзяленнях і канторах «Саюздруку», ва ўпаўнаважаных па падпісцы на прапрыетэстах, у арганізацыях, калгасах і навучальных установах.

Падпісная цана: на год (12 нумароў) — 6 рублёў, на паўгода — 3 рублі, цана аднаго нумара — 50 капеек.

селя пісаць рэцэнзію. Якую заняць пазіцыю — гэта найпершае пытанне. Асабліва асабржым трэба быць з першай кніжкай аўтара. Захвальваць пельга ні ў якім разе, каб аўтар не адчуваў сябе на вяршыні Парнаса. Трэба даць адчуць дэбютанту, што асядлаць Пегаса не вельмі проста: ён можа не раз балюча ўбрыкнуць, а то і скінуць з сябе.

Але пельга перагнуць палку і ў другі бок — «разбіць» кніжку, і зноў жа таму, што яна — першая. А раптам на літаратурнай нізе неўзабаве расквітнее буйны талент! Хіба ж вам

Мікола ВЯРШЫНІН

ЯК ПІШУЦЦА РЭЦЭНЗІІ

Калі вы хочаце ўвесь час быць у цэнтры літаратурнага жыцця, то проста неабходна не прапусьціць ніводнай кніжнай навінкі. А прачытаўшы творы, трэба не забыцца сказаць сваё важнае слова. Не прыпадабніцеся да тых літаратурных «кітоў», якія на пытанне «Чые кніжкі вы чытаеце і найбольш любіце?» — адказваюць:

— У асноўным — свае!

Трэба быць прасцей, не грэбаваць знаёмствам з чужой літаратурнай «кухняй», нават малодых таварышаў. І кожны раз імкніцеся рашуча выказаць сваю думку пра новы літаратурны твор. Не бойцеся, калі вашы думкі будуць спрэчнымі, або надобныя да думкі ўплывовага пісьменніка. Такім чынам, вы зможаце набыць пэўны аўтарытэт. І калі вы пройдзеце каля групы пісьменнікаў або чытачоў, пра вас будуць казаць:

— Вуць пайшоў вядомы крытык Сымон Назір'алікаў. І вось вы прачыталі кніжку,

не хочацца трапіць у духоўныя настаўнікі?

Зусім іншая справа — кніжка сталага пісьменніка. Тут ужо ўсё залежыць ад вашай пазіцыі, ад вашых адносін да аўтара.

Калі аўтар зусім невядомы вам асабіста, тут ёсць прастор для ўласных разважанняў, філасофскіх абагульненняў. Да самой кніжкі можна дакрануцца толькі лёгкім дотыкам: галоўнае ж — паказаць сябе, сваю творчую індывідуальнасць. Дый што тыя канкрэтыя заўвагі, не ў іх сэнсе, трэба браць шырэй! Важна асэнсаваць подых часу, крыху папалемізаваць з кім-небудзь або нават самому з сабой. І якое атрымаецца шырокае крытычнае палатно! Ваша вага як крытыка значна ўзрасце.

Ці, скажам, выйшла кніжка вашага лепшага сябра, з якім вы яшчэ ў студэнцкім інтэрнаце сярбалі суп з адной міскі. Ну хіба ж можна абмінуць увагай такую падзею. Пішучы рэцэнзію, будзеце глядзець на кніжку праз ружовыя акулеры прыемных успамінаў. Рэцэнзія атрымаецца станоўчая, з падрабязным разглядам творчых дасягненняў аўтара за апошнія гады. А як жа, такая метафарычнасць і вобразнасць, такая глыбіня пачуццяў! Захапіўшыся, вы забудзецеся нават пра традыцыйную канцоўку рэцэнзіі, у якой звычайна падкрэсліваюцца недахопы зборніка. Ды ў каго іх няма, гэтых недахопаў? Затое ў аглядзе крытыкі пра вас зазначаць:

— Сымон Назір'алікаў ніколі не быў крытыканам. А што гэта за новыя кніжка з'явілася на паліцах кнігарань? Ды гэта ж зборнік вершаў Рыгора Стрэмкі, які не так даўно надрукаваў калочную народную на вас. Тут ужо быў бы грэх не прачытаць ды першаму не напісаць рэцэнзію.

Прачыталі вы яе ды прайшліся чырвоным алоўкам па кожнаму вершу, а часам — і па кожнаму радку, і убачылі, што зборнік, шчыра кажучы, далака не геніяльны. Бач, які парадокс! Іншых умее высмеіваць, а ў самага колькі недаробак! І рыфмы недакладныя, і вобразы звышшоныя, не адразу і зразумееш, і падтэкет занадта глыбокі. Нават вам, крытыку, цяжка разабрацца. А месцамі пры жадаанні можна знайсці і драбнатэм'е. Вось і гатова разгромная рэцэнзія. Трымайся, парадокс! А пра вас на гэты раз скажуць:

— Вось які прынцыповы Сымон Назір'алікаў! Гэта ж трэба — так падрабязна разабраць недахопы!

З цягам часу вы здолееце набыць руку на рэцэнзіях, і з вамі пачнуць лічыцца. І як бы вы ні выказваліся адносна таго ці іншага твора або аўтара, вашы словы падхопяць і скажуць:

— Так сказаў Сымон Назір'алікаў!

Георгій ЮРЧАНКА

ПАРОДЫЯ

У ЛІРЫЧНАЙ КРЫТЫЧНАСЦІ

Варлен Бечык

Калі вясновае сонейка праўдзіва і чуйна высвечвае калізіі, а ў вечаровай цішыні ўсё саляўі на свеце, аслепленыя ўласнай музай, знаходзяць суладную свайкасць з нашымі пачуццямі, ад чаго хочацца жыць закахана, бадзёра і ласкава;

калі слыняч, як снісне прыроды, «духанад'емнасць прасякае» годнасцю і далікатнасцю і палоніць узаемапераходным адзінствам;

калі, едучы праз разгледзеныя далачыны існага свету наперад, асветлена ўсмешкай душа смуткоўна вяртаецца назад;

калі вышыня лёт думкі сінтаксічна іязмушана змабілізоўваецца на нававах гісторыі ў палірызаванай «арнасіці» памкненняў і небудзённа-воб-

разнае заіцце прасторы і часу пераможна ўсталяўваецца ў адзіным сэрцабіцці; калі спасціжэнне шляхоў і кірункаў заміляванай суладнасці з-пад някідкасіі лірычнай роснаведзі падсумоўваецца трымценнем духу ў святочнай будзённасці;

калі гучыня егучыных слоў гарманізуецца з памкнёным сэнсам у спасціжэнні пачуццёвых зарадаў пераконлівай сувымернасці;

калі заглыблена і абагульнена раскінаюцца пакрывы кніжнасці і ты сягаеш да пракаветных вяршынь чатырохмернай сусветнай неабсяжнасці, дзе сама вечнасць вядзе з табой узнёслаю гамонку;

калі ўсеабыдмнасць праблематыкі іязменная і іязгасна ду-

чыцца праблематыкай ўсеабыдмнасці;

калі сустрэча з перазмінутым вершам апладняе настроі вандроўнай радасцю і ладункі ўнутранага жыцця на суровых вятрах часу летуценна і шнатліва атульваюцца пяшчотнай мройнасцю;

калі цікавейны свет паззіі на кірунках да ўсталявання прасветленасці крыжыцца і сілятаецца ў суладдзі вялікага і малага ёмістасцю зместу, —

тады малаліны леты, авесняны светла-тужлівай саматай, сціпла і крапальна праменяць смелымі ў мастацкіх рацінах выявамі і хочацца абедзвюма нагамі мужна шагнуць праз сталеўную цераспалосіну ў густабежную плянь лірычна-крытычнага слова.

Марцін КОУЗКІ

МІНІЯЦЮРЫ

Пераклад нагадваў арыгінал, як выключэнне з правіла.
Тое ж самае іншымі словамі? Значыць, нешта зусім новае.
Братняя вячэра: выпілі на брудэршафт і закусілі на бутэробдэршафт.

ВЯСЕЛЫМ ШТРЫХОМ

Сяброўскія шаржы К. КУКСО.

А. ГРАЧАНИКАУ

П. МАКАЛЬ

І. КАЛЕСНІК

СУСТРЭЧЫ, ПОШУКІ, АДКРЫЦЦІ.

УРАДЖЭНЦЫ ВЕСКІ ВАРКАВІЧЫ

ДЫПЛОМЫ — ЧАСОПСАМ

БАЯВЫЯ РЭЛІКВІ ГЕРОЯУ

ТВОРЦА

Катрына Гаўрылаўна Арцэменна — стваральніца цудоўных кампазіцый з саломкі, удзельніца многіх выставак абласных, рэспубліканскіх, усесаюзных і міжнародных — працуе на Магілёўскай фабрыцы мастацкіх вырабаў. Прадукцыя гэтай фабрыкі карыстаецца вялікім поштам у пакунікоў, шырока вядома яна і за мяжой. Польшча, ГДР, Югаславія, іншыя краіны экспартуюць яе. Аўтара і ўсіх вырабаў з саломкі неаднаразова запрашалі на светы народных талентаў, якія праводзіць ВДНГ СССР; лян ўзнагароджана шматлікімі граматамі, дыпламамі, памятнымі падарункамі.

«Мае вырабы — гэта мае думкі, мары і жыццё», — з гонарца гаварыла Катрына Гаўрылаўна на сваім 50-гадовым юбілей, які надаўна быў урачыста адзначаны фабрыкай.

А. КРАСІЧКАВА,

ст. метадыст Рэспубліканскага

Дома мастацкай самадзейнасці Белсаўпрофа.

УСЕСАЮЗНЫ КОНКУРС

Закончыўся Усесаюзны конкурс на лепшыя часопісы выпуску 1974 года па мастацкаму афармленню і паліграфічнаму выкананню.

На конкурсе разглядаліся 130 часопісаў, выдадзеных саюзнымі рэспублікамі.

Журы конкурсу прысудзіла дыпламы 40 часопісам. Сярод

іх і два беларускія — «Вясёлка» і «Родная прырода».

Дыпламам III ступені ўзнагароджана рэдакцыя часопіса «Вясёлка» за мастацкае афармленне.

Друкарня ЦК КПБ таксама ўзнагароджана дыпламам III ступені за паліграфічнае выкананне часопісаў «Вясёлка» і «Родная прырода».

СТАРОНКІ ГІСТОРЫІ

БРАТЫ БАСАЛЫГІ — дэлегаты V з'езда РСДРП

Цёмнай жнівеньскай ноччу 1906 года па адной з Севасто-пальскіх вуліц каціў фазтон. У фазтоне сядзела чацвёра. Калі ён наблізіўся да асветленага газавымі ліхтарамі будынка суда, адзін з пасажыраў сказаў: «Прыехалі. Я іду першым». «Што трэба?» — пачуўся зза дзвярэй заспаны голас. «Тэрміновая тэлеграма з Пецярбурга», — паследаваў адказ.

Рыпнулі дзверы. Вартаўнік не паспеў і слова вымавіць, як яму сунулі ў рот кляп, звязалі і загадалі не варушыцца. Адшукаўшы 40 тамоў справы па абвінавачванню матросаў крэйсера «Ачанаў» у паўстанні супраць самадзяржаўя, чацвёра з фазтона пакінула будынак суда. Ад'ехаўшы кіламетраў дзесяць ад горада, яны ўсе 40 тамоў — ліст па лісту спалілі.

На другі дзень увесь Севастопаль ведаў аб смелай аперацыі, якая адваявала бяду ад соцыяльнага матросаў, якіх чакалі катаржная турма, высылка.

Адным з удзельнікаў адважнага нападу на будынак суда быў член РСДРП з 1905 года Канстанцін Мікалаевіч Басалыга, урадніцкіх вёскі Варкавічы Слуцкага павета. Разам са сваім братам Дзмітрыем ён закончыў Харкаўскае рэальнае вучылішча. Там жа, ішчы будучы навучнікам, абадва Басалыгі наведвалі сацыял-дэмакратычны гурток, пазнаёміліся з вядомым харкаўскім рэвалюцыянерам «Арцэмам» — Фёдарам Сяргеевым.

Летам 1906 года партыя накіравала Канстанціна, як ужо вопытнага рэвалюцыянера, арганізатара шматлікіх забастовак, у Севастопаль для работы сярод матросаў і салдат. Аперацыя па выкраданню «Справы «Ачанава» была задумана Севасто-пальскімі бальшавікамі і ажыццэўлена пад кіраўніцтвам і пры непасрэдным удзеле Канстанціна. Гэта ўзяло яго аўтарытэт сярод кіраўнікоў мясцовай арганізацыі РСДРП, і восенню 1906 года Канстанціна накіроўваюць у Перм для работы сярод ваенных. А ў сакавіку 1907 года Пермскі Камітэт РСДРП камандзіруе яго ў Верхня-Камскую партыйную арганізацыю для правядзення выбарчай кампаніі па падрыхтоўцы да V з'езда РСДРП.

...Вось і Усолле, аб якім Канстанцін не раз чуў самыя змрочныя водгукі: «пагібелька», «усерасійская кутузка» — туды царскія ўлады ссылалі сацыял-дэмакратаў. Бедныя, падслепаватыя хаціны, нейкія абшчыпанія дрэвы...

Канстанцін адшунаў сакратара мясцовай партыйнай ячэйкі. Абмен пароллі, моцныя поціскі рук. Вось і явачная кватэра. Калі члены ячэйкі даведаліся, з якой мэтай да іх прыехаў Канстанцін, абрадаваліся. «Яная падзея для Усолля! — гаварылі яны. — Ад нас на пяты з'езд партыі будзе выбраны таварыш Ленін!»

У красавіку 1907 года Канстанцін пераехаў з Усолля ў Екацярынбург (цяпер Сярдлоўск), маючы пры сабе два за-

шытыя ў падкладку пінжак мандаты. Адзін — для Леніна, другі — для сябе. Купіў білет у першы ж поезд, які адыходзіў на Пецярбург. За акном вагона паплылі бяскоўцыя, ішчы пад снежнымі шапкамі лсы, рэднія паселішчы. Сэрца Канстанціна напаялі радасць і трывога адначасова: ён менш хваліваўся, калі ішоў ноччу ў будынак Севасто-пальскага суда. Адказнасць ганаровага даручэння надавала яму разам з тым сілу і рашучасць.

У Пецярбургу Канстанцін затрымаўся ненадоўга. Разам з пліццю іншымі дэлегатамі ён сеў на параход, які праз тры дні даставіў іх у Стангольм. Аднак у самы апошні момант месца правядзення з'езда было перанесена ў Лондан, і Канстанцін з таварышамі неадна-ліна выехалі туды.

«Калі мы ўвайшлі ў залу, — успамінае ў сваіх нататках Канстанцін Мікалаевіч, — Уладзімір Ільіч размаўляў з Мансімам Горкім. Даведаўшыся пра нас, падыйшоў бліжэй, прывітаўся, пачаў распываць, як даеха-лі, ці не было арыштаў на граніцы, як настроена насельніцтва ў тых раёнах Расіі, дзе мне давялося працаваць... Інфарму ю Ільіч падрабязна, ён уважліва слухае. Потым па-бацьноўска цікавіцца: «А з кватэрай уладкаваліся?» Адказваю, што ўсё ў парадку! «І ішчы, таварыш Басалыга, — заўваж-жае Ільіч, — не пападайцеся на вуду фатографу, некаторыя з іх перадаюць здымкі рускай ахранны». Тут жа, у зале, дзе адрыўся V з'езд РСДРП, я перадаў Уладзіміру Ільічу яго дэлегацкі мандат».

Крыху пазней да Канстанціна ў Лондан прыехаў і яго брат Дзмітры, які тансама з'яўляўся дэлегатам з'езда і чыё жыццё было аддадзена справе рэвалюцыі. У дакастрычніцкі перыяд Дзмітры доўгі час працаваў сакратаром Харкаўскага Камітэта РСДРП, а пасля лютага 1917 года ў чыне рэдактога запаснога палка ў Саратаве вёў работу сярод салдат, быў выбраны старшынёй палкавога камітэта. У 1919 годзе партыя накіроўвае яго камісарам 1-й брыгады 47-й стралковай дывізіі, а пазней — начальнікам аддзела мастацтваў Паўночна-Каўказскай ваеннай акругі. У канцы 1920 года Дзмітры пера-лядзікае ў Маскву і ўзначальвае цэнтральнае ўпраўленне тэатраў Наркамсветы, спрабуе свае сілы ў кіно як рэжысёр.

Яшчэ ў красавіку 1917 года Дзмітры зняў свае першыя фільмы «Са змроку царызму» і «Ззянне свабоды», у якіх ха-цеў сродкамі кіно паказаць рост рэвалюцыянай барацьбы пралетарыату. Адначасова Дзмі-тры выступавіў і як актывны арганізатар пралетарскага кіно. Ён стварае фільмы «Ба-рацьба за ультыматум», «Му-сульманка», «Вочы Андозіі»; у апошніх двух узнімае актуаль-ную для таго часу тэму разня-волення жанчын Усходу. Па-ней ён звернецца да жанру кінакамедыі («Рэйс містэра

Лойда», «Іван Козыр і Таццяна Руснік»). Браўся рэжысёр і за пастаноўку фільмаў для дзя-цей («Завадны жук», «Малень-кія і вялікія»), якія з поспехам прайшлі на экраны краіны.

У студзені 1924 года Дзмі-тры Басалыга ў складзе групы кінароботнікаў выконваў спец-заданне ЦК партыі — здымаў на плену пахаванне У. І. Ле-ніна, апошні шлях правадзіра з Горан у Маскву і далей, да Краснай Плошчы.

У гады Вялікай Айчыннай вайны, з'яўляючыся ўжо нема-ладым чалавекам, Дзмітры Мікалаевіч ідзе добраахотна ў дзеючую армію, праводзіць вялікую работу па палітычнаму выхаванню воінаў. Яго рэвалю-цыяныя заслугі, ратныя і пра-цоўныя подзвігі і справы былі адзначаны двума ордэнамі Ле-ніна, Памёр Д. Басалыга ў 1969 годзе ў Маскве на 85 годзе жыцця. Незадоўга да смерці ён наладзіў цесныя, сяброўскія сув-язі з супрацоўнікамі Слуцкага краязнаўчага музея, перадаў ім шмат матэрыялаў, звязаных з рэвалюцыянай дзейнасцю бра-та Канстанціна і сваёй асабі-стай, цікавай успаміны аб су-стрэчах з У. І. Леніным на V з'ездзе РСДРП.

А вось як склаўся жыццёвы шлях Канстанціна пасля вяр-тання з V з'езда. Ён едзе ў Перм, восенню 1907 года накі-роўваецца партыйна для раз-гортвання рэвалюцыянай рабо-ты ў Адзсе, а пазней — у Крас-надар, да чыгуначнікаў. У пер-ыяд рэакцыі (1907 — 1909 гг.) быў арыштаваны і сасланы ў Омск. Там яго застала Лютаў-ская рэвалюцыя 1917 года. Пас-ля перамогі Вялікага Кастрыч-ніка Канстанцін едзе ў горад сваёй рэвалюцыянай маладос-ці — Севастопаль, працуе там на адказнай саветнай рабоце. У перыяд геранічнай абароны горада-крэпасці ад гітлераўскіх полчышч у 1941—1942 гадах знаходзіўся ў апалчэнні, быў кантужаны пры бамбёжцы і эвакуіраваны параходам у Но-варасійск. Апошнія гады жыц-ця Канстанцін Мікалаевіч пра-вёў у Стаўрапалі, быў ўзнага-роджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга. Памёр ён у 1963 годзе.

...У густым разліве садоў і прысад стаіць вёска Варкавічы, дзе ў 1893 годзе пасяліўся пас-ля звальнення ў адстаўку ваен-ны фельдчар М. М. Басалыга, і прайшло маленства яго сыноў Канстанціна і Дзмітрыя.

Прыгожар сёння вёска, забу-даванал ў асноўным цаглянымі дамамі, з новымі клубам, мага-зінам, школай. Тут жыўць працавітыя людзі, якія любяць зямлю і свой калгас. Ствараль-най працай на палях і фермах змагаліся іх славетныя землякі. І было б карысна, каб на тым месцы, дзе калісьці жыла сям'я Басалыгаў, была ўстаноўлена мемарыяльная дошка з датамі жыцця і рэвалюцыянай дзей-насці братаў Басалыгаў.

Міхась Тычына.

Слуцкі раён.

НОВЫЯ ЭКСПАНАТЫ

Франтавых дарогах да самага Берліна.

У новай экспазіцыі выстаўле-ны планшэт і франтавал карта Героя Савецкага Саюза, пал-коўніка авіяцыі Уладзіміра Аляксандравіча Цішэвіча. Ця-пер ён жыве ў Віцебску і свае баявыя рэліквіі прыслаў у па-дарунак жыхарам Мазыра, у-бадз за вызваленне якога пры-маў удзел.

Папоўніліся раздзелы музея матэрыяламі, якія расказваюць пра партызанскую барацьбу су-праць фашыстаў. Сярод новых экспанатаў гадзінішч, што на-лежыў аднаму з удзельнікаў Мазырскага падполля, латым бай-цу партызанскага атрада Ры-гора Аляксеевічу Чаўсу, які за-гінуў у баі з фашысцкімі кар-нікамі ў 1942 годзе.

В. ТРЫФАНАУ.

«Літаратура і искусство» — орган Министер-ства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.

«ЛИТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Заха-рава, 19.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, на-месніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адказна-га сакратара — 33-44-04, аддзела грамадска-палі-тычнага жыцця і інфармацыі — 33-22-04, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і біб-ліяграфіі — 33-24-62, аддзела тэатра, кіно і музы-кі — 33-21-53, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і вытворчай эстэтыкі — 33-24-62, ад-дзела культуры — 33-24-62, аддзела пісем і маса-вай работы — 33-22-04, выдавецтва — 22-50-62, бухгалтэрыі — 22-50-00.

Рукапісаў рэдакцыя не вяртае

Галоўны рэдактар Хведар ЖЫЧКА.

Рэдакцыйная калегія: Заір АЗГУР, Барыс БУР'ЯН, Анатоль ГРАЧАНІКАУ, Юрый ГРЫГОР'ЕУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Ігар ДАБРАЛЮБАУ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Аляксандр КАПУСЦІН [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір НЯФЕД, Віктар ПРАТАСЕНЯ, Іраіда САНКОВА, Мікола ТКАЧОУ, Юлія ЧУРКО, Віктар ШЫМУК [адказны сакратар], Рыгор ШЫРМА.